

Mot en kulturell bærekraft?

”En studie av ”lokale” livsformer, offentlig forvaltning og deres relasjoner til natur i Flesberg kommune”.

Masteroppgave

Ken Ove Heiberg

Region og Regionalisering

Politikk og samfunn

Forord

Denne masteroppgaven har både vært en krevende og interessant prosess fram mot det endelige målet. Oppgaven kan på mange måter sies å være et resultat av min interesse for naturen og hvordan vi best mulig kan ta vare på den.

Først vil jeg rette en stor takk til informantene som har vært så behjelpelige med å stille opp til intervju både hjemme hos seg selv og på egnede lokaliteter i Kongsberg, Flesberg og Lampeland. Uten den positive responsen så hadde ikke dette prosjektet vært mulig. Også takk til Flesberg kommune som var veldig engasjert og behjelpelig med all den informasjonen jeg trengte.

Jeg vil også rette en stor takk til veileder Inger Birkeland for råd, tips og oppmuntring underveis både i forkant og under selve skriveprosessen. Jeg synes det har vært en interessant og lærerik prosess tilknyttet et spennende fagområde. Å delta på masterprogrammet i Region- og regionalisering har vært en positiv utfordring med et stort tverrfaglig innhold. Ikke minst vil jeg takke kullet på region- og regionaliseringsprogrammet som har vært en veldig sosial og faglig ressurs under studietiden.

Fordi det å skrive masteroppgave er krevende vil jeg få lov til å takke alle som har bidratt til at jeg har hatt noen faste holdepunkter i tilværelsen. Jeg vil selvsagt takke min kjæreste som har holdt ut med meg i regn og blåst. Din rolle som feltassistent og husmor har holdt meg gående gjennom hele prosjektet, og mye av æren må selvsagt tilfalle deg og gutta. I tillegg vil jeg takke Kristian og Sara for faglige innspill og korrekturlesing, samt venner og ikke minst familien min.

Bergen 29.05.2009

Ken Ove Heiberg

Abstract

This master thesis is about environmental issues in a local context, and how we can achieve sustainable development based on a cultural perspective. The main issue is about why the government believe that local usage of the mountain highland of Blefjell is said be a threat towards sustainable development. By this I want to put fourth an issue for discussion by asking what motivates the local landowners and others in the community to act upon the mountain of Blefjell's natural resources. It therefore discusses how theories of particular life-modes can be used as an analytical tool in order to develop local sustainable development in a cultural context. Life-modes are an opportunity to see each individual actor in a broader sense that connects the people in Flesberg Municipality to their natural environment. This is a subject of embodied and cognitive experiences that is connected to Tim Ingolds perspectives on different perceptions of the world, the world as a life-place (from the inside) and the world as a globe (outside), which shows us different understandings of nature.

In contrast to this understanding of nature the government has a different perspective of what is appropriate behaviour in the matter of exploitation and preservation of the non- human natural environment. This has implications for how the local community can develop into a better understanding of the environment. Their local perspective that includes both human and non- human environment, and do not make an artificial distinction between culture and nature. In this the local community and the government planning have to meet these challenges by creating a place where local participation can be used as a tool for cultural led sustainable development. There is no absolute solution in this question about sustainability; it is based on healthy relationships between the human and the non- human environment in the local cultural context. In this I conclude that there are possibilities within this perspective, but it is depending on how the state and the local authorities together with the community can use local constituted knowledge in planning.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn og relevans.....	2
1.2 Avgrensning	3
1.3 Problemstilling	5
1.4 Flesberg	6
1.5 Oppgavens struktur	8
Kapittel 2 Natur og samfunn: noen grunnlagsproblemer	10
2.1 Naturforståelse	10
2.1.1 Kognitiv og kroppsliggjort natur.....	13
2.2 Natur og forvaltningen	14
2.2.1 Villmark	16
2.3 Sentralstaten og lokale selvstyreorganer	16
2.3.1 Lokaldemokratiet	20
2.4 Bærekraft.....	21
2.5 Natur og samfunn	24
2.6 Oppsummering	25
Kapittel 3: Sted, region og identitet.....	26
3.1 Sted og rom	26
3.2 Region	28
3.3 Stedets og regionens identitet.....	30
3.4 Lokalsamfunn.....	32
3.5 Ruralitet.....	33
3.6 Helhetlig tilnærming til regionsforståelse	34
3.7 Oppsummering	36
Kapittel 4. Livsformer og natur	37
4.1 Livsformer.....	37
4.2 Produksjonsmåter og livsform	39
4.3 Deltidsbonden.....	42
4.4 Kulturbegrepet og livsformer	43
4.5 Individuelle livsformer	44
4.6 Det moderne samfunn og livsformer.....	47
4.7 Livsformer og natursyn	48
4.8 Livsformanalyses relevans i planlegging	50
4.9 Oppsummering	51
Kapittel 5: Metode.....	53
5.1 Kvalitativt orientert metode.....	54
5.2 Feltmetodikk.....	54
5.3 Feltarbeidet.....	56
5.4 Meg selv i felt.....	57
5.5 Informantutvalg	58
5.6 Semistrukturert intervju.....	59
5.7 Intersubjektivitet og validitet	61
5.8 Intervjuspørsmål.....	61
5.9 Analysen.....	62
Kapittel 6: Lokale livsformer i Flesberg	64
6.1 Informantene	64
6.2 Fritid og mentalitet som uttrykk for selvstendighetslivsform	66
6.3 Deltidsjordbruket som arbeidsform.....	67

6.4 Oppvekst og indre forståelse av natur	68
6.5 Bruk og vern: Verdibetraktninger	70
6.5.1 Press fra turisme og press fra stat	72
6.6 Hjemmekjær	74
6.6.1 Fritid er viktig	75
6.6.2 Sosiale, kulturelle og næringsmessige endringer	76
6.6.3 Odelsretten og kunnskap om stedet	77
6.7 Natursyn i livsformene: oppsummering	78
Kapittel 7: Statsapparatet og naturforståelse.....	82
7.1 Gunnulfsbu og villrein	82
7.3 Akseptabel hyttebygging og villmark	85
7.4 Forvaltningen og kommunalt selvstyre	87
7.5 Oppsummering	87
Kapittel 8: Det regionale bildet	89
8.1 Motivasjon bak praksiser	89
8.2 Hva er grunnlaget for forvaltningens syn på konflikten om lokal naturbruk på Blefjell?	91
8.3 Hva forteller det regionale perspektivet om en bærekraftig utvikling på Blefjell?.....	92
8.4 Avslutning	97
Litteraturliste:	99
Vedlegg	108

Figurer:

Figur 1:	Kart over Flesberg kommune	s. 7
Figur 1.1:	Kart, nasjonal - regional plassering	s. 7
Figur 2:	Kultur som aspekt ved utvikling og stedsbasert kultur som grunnlag for bærekraftig utvikling.	s.22
Figur 3:	To perspektiv på omgivelsene. (Engelsk: Two views of the environment: (A) as a life-world; (B) as a globe.	s.49

Kapittel 1. Innledning

”Isfront på Blefjell-møte”

En sak presentert i nettutgaven til Laagendalsposten i mars 2006 hadde overskriften ”Isfront på Blefjell-møte” (laagendalsposten.no). Tema for møtet var *grunneieren og det offentlige* og møtet hadde kommet i stand som en følge av uenigheter mellom grunneiere og Fylkesmannens miljøvernnavdeling om forvaltning av fjellområdet Blefjell. Representanten fra miljøvernnavdelingen uttalte at ”(...) *det må bli slutt på at grunneierne kjører hvert sitt løp og ønsker hyttebygging*”. Grunneierne var i følge representanten bare opptatt av å tenke utbygging på egen eiendom og tenker ikke på fellesskapet. Dette er grunnen til at Fylkesmannens Miljøvernnavdeling må sette bremseklossene på for en videre utvikling av hyttenæringen. Han sier målet for alle må være at Blefjell skal være interessant også om 50 år. Grunneierrepresentanten på sin side mente at tilliten til Fylkesmannens Miljøvernnavdeling er borte vekk, fordi de hele tiden setter kjepper i hjulene for sunn næringsutvikling ved bruk av innsigelser i planprosessen på Blefjell. Representanten for grunneierne mente videre at det blir konflikt, når alle andre ønsker utvikling; grunneierne, næringslivet, hytteeierne, kommunen, når hele storsamfunnet ønsker en vinn - vinn situasjon. Og føyer til at det er en misforståelse at grunneiere og næringslivet skal ødelegge det som er basis for deres virksomhet. ”(...) *vi har et tillitsproblem i forhold til Fylkesmannens Miljøvernnavdeling. Mange av oss har på ærlig vis forsøkt å skape grunnlag for bosetting og næring. Her er det ikke noen konflikt mellom næringsliv og miljøinteresser*”(ibid).

Dette er et en oppsummering av en nettavisartikkel som fanger opp mye av essensen som denne masteroppgaven handler om, nemlig at forvaltningen og grunneiere i Flesberg kommune har ulike syn på hva som er sentralt for å oppnå en ”sunn utvikling” på Blefjell. Forholdet mellom bruk og vern av Blefjell har over en lengre periode vært gjenstand for konflikter mellom grunneiere og det offentlige i kommunen. Mye av årsaken til denne isfronten handler om aktørenes ulike forståelser av hva som er en tålbar og hensiktsmessig bruk av Blefjell.

1.1 Bakgrunn og relevans

Fylkesmannens Miljøvern avdeling rettet altså innsigelser mot ulike hytte- og turismeprosjekt, og mye av årsaken til dette var relatert til den statusen som villreinstammen på Blefjell har som en nasjonal verneverdi (Andersen og Hustad 2004). Fokus på interessekonflikten med villrein har økt og blant annet ført til at fylkesdelpanen av 1998 for Buskerud la sterke føringer på bruken av Blefjell - herunder tilgrensende skogområder (Jordhøy og Strand 2004, s. 3). Kartleggingen av arealbruksinteressene førte til at fylkesdelpanen av 2002 til slutt ble godkjent av i alt 6 berørte departementsområder som et bindende plansamarbeid mellom berørte kommuner og fylkeskommuner, der hensynet til villreinen og begrenset hyttebygging på Blefjell stod sentralt (regjeringen.no). Planen ble vedtatt selv om flere av sakene stod åpne og uløste frem til mekling mellom kommunen og fylkesmannen bidro til foreløpig kompromiss mellom partene i hver enkelt sak. Spørsmålet er: Er det en reell konflikt, eller er det mulig å ivareta hensyn til næringsutvikling og miljø på lokalt grunnlag, slik grunneierrepresentanten hevder?

Konflikten er ikke enestående i norsk sammenheng. Vi hører stadig om en truet natur og om arter som er i ferd med å forsvinne fra naturen. Utviklingen går i retning av en storstilt nedbygging og forringelse av naturen, og en del av årsaken til dette kan tilskrives det økende omfanget av hyttebygging. En av hovedutfordringene som norsk naturmiljøforvaltning står ovenfor i dag, sies derfor å være relatert til store fysiske inngrep i naturen som truer særegne planter, dyreliv og landskapstyper. Konsekvenser av disse endringene omtales ofte som aktiviteter som fører til større landskapsmessige og økologiske endringer i fjellandskapet, noe som spesielt går ut over sårbare arter som villreinen. Tilgangen på vinterbeiter for villreinen har i det siste århundret blitt redusert med 50 prosent, og antallet villrein har sunket drastisk fra ca. 60.000 til ca. 35.000 siden 1960 – tallet (Mæland 2005). Tilbakegangen er allikevel et komplisert spørsmål fordi det har over lengre tid vært svingninger i bestanden tilknyttet jakt, endringer i beitegrunnlag og klima. En vanlig innvending mot hyttebygging er derfor at det fører til uholdbare menneskeskapt inngrep med forringelse av villreinstammen og naturen generelt som konsekvens. Villreinen er i dag inndelt i 23 mer eller mindre separate områder der Blefjell utgjør et av de minste villreinområdene (Jordhøy og Strand 2004).

Samtidig er det også slik at jordbruksnæringen har store utfordringer med å tilpasse seg endrede betingelser for opprettholdelse og utvikling av denne næringsveien. De siste tiårene

har antallet driftsenheter i jordbruket blitt kraftig redusert på landsbasis, og i Flesberg kommune har man opplevd en halvering av antall driftsenheter fra 1989- 1999 (ssb.no), og det totale antallet som søkte om driftstøtte er i dag ytterligere halvert (slf.dep.no). Denne utviklingen kan i stor grad relateres til endrede økonomiske og sosiale rammebetingelser innen jordbruket, som igjen fører til endringer i måter å organisere sine liv og sin hverdag på i norske bygder. Spesielt gjelder dette for steder som Flesberg som næringsmessig er knyttet til naturressurser, og har mindre næringsvariasjon.

Nettopp fordi store miljøendringer i dag finner sted er det viktig å reflektere over vårt forhold til, og vår avhengighet av naturen. Etter som denne utviklingen synes å være et direkte resultat av menneskers holdninger ovenfor naturen og samfunnets ulike natursyn, er det derfor interessant å se nærmere på hva som ligger til grunn for denne utviklingen. I denne oppgaven vil jeg studere dette ved å se på forholdet mellom steders kultur og bærekraft, og hvordan dette står i sammenheng med regionale og nasjonale interesser, prosesser og utviklingstrekk. Et av de vanligste tiltakene for å forsøke å stanse den negative utviklingen i naturforringelse på Blefjell og andre steder kan i stor grad relateres til de statlige, fylkeskommunale og kommunale oppgavene som retter seg mot planlegging, reguleringer og vern av naturområder. Bærekraftsbegrepet vil i oppgaven handle om en vedvarende endringsprosess som impliserer en autentisk, positiv og sunn utvikling for både mennesker, samfunn og natur (Birkeland 2008, Stefanovic 2000).

1.2 Avgrensning

Oppgaven handler om hvordan man kan forstå og løse miljøproblemene ut i fra ønsket om en bærekraftig utvikling. Jeg vil ta for meg forholdet mellom natur og forvaltning i lys av ulike perspektiver på hvordan forvaltningsapparatet forstår bruk og vern av naturen. Dette handler også om hvordan det statlige forvaltningsapparatet håndhever politiske og faglige vurderinger ut i fra lovregulerte og skjønnsmessige praksiser. I oppgaven vektlegger jeg derfor forholdet mellom natur og mennesker, og samfunns natursyn, da vi ikke kan ta for gitt hva natur "egentlig" er.

I denne oppgaven vil jeg ta for meg hvordan forvaltningsapparatets syn på natur kan ses i forhold til et stedsperspektiv der mennesker er bærere av og uttrykker stedbundne kulturelle praksiser. Videre vil det være nødvendig å gå nærmere inn i forståelsen av lokalsamfunn og

hvordan forståelse av natur kan tolkes ut i fra et steds individuelle og kulturelle handlemåter. Dette betyr at man også retter fokuset mot hvordan mennesker som selv bebor stedet forholder seg til det, og hvordan dette uttrykkes. Med bakgrunn i konflikten om bruk og vern, vil jeg i analysen involvere grunneiere, øvrige innbyggere og forvaltningen, på en måte som tydeliggjør deres ulike handlemåter knyttet overfor Blefjell i en regional kontekst. Denne regionale konteksten utgjør i oppgaven både forvaltningens og lokalsamfunnets perspektiver på Blefjell. Jeg vil derfor snakke om Blefjell som en naturlig del av Flesberg sosiale, kognitive og materielle felt.

Utgangspunktet for dette handler om at de ulike aktørene har forskjellige syn på hvilke handlinger som er meningsfulle i forhold til naturen. Bakgrunns materialet som utgjør fylkesmannens, miljøverndepartementets og kommunens håndtering av problematikken i forhold til villrein og naturutnyttelse, er sentral når det gjelder å forstå forvaltningens syn. Flesberg kommunes egen forvaltningspraksis er sett i forhold til informantene i kommunens forvaltningsapparat og planprosess med innsigelser fra fylkesmannen rettet mot aktiviteter på Blefjell. Målet med oppgaven blir med dette å muliggjøre en forståelse av betingelsene for en bærekraftig stedsutvikling i Flesberg, disse betingelsene har her en naturlig konsekvens på hvordan lokalsamfunnet Flesberg forholder seg til Blefjell som sted. Begrepet *lokalsamfunn* knytter de ulike stedene i Flesberg sammen, noe som informantene i hovedsak beskriver som *bygda*. Oppgaven vil med dette problematisere menneskers forhold til naturen der Flesberg kommune som bygd eller lokalsamfunn utgjør en kontekstuell ramme, hovedsakelig "ett" sted som muliggjør en analyse av de ulike praksisformene som eksisterer her. Sted er her allikevel et noe problematisk begrep fordi kompleksiteten i samfunnet er stor, det blir derfor nødvendig å redegjøre for teoretiske perspektiver knyttet til sted, region og identitet.

Næringsendringer vil bli belyst gjennom informantenes forskjelligartede praksisformer (Kap.3). Derfor vil jeg i oppgaven vise hvordan ulike aktører nærmer seg denne utfordringen, gjennom å studere Flesbergs individuelle og kollektive muligheter og begrensinger. Etter som naturen har en tåleevne som varierer i forhold til sårbarhet, både mellom ulike arter og blant bestander, vil jeg ta for meg hvordan kultur som lokalsamfunnets praksiser kan knyttes opp til bruk og vern. Konflikten mellom bruk og vern på Blefjell kan belyses i forhold til hvordan saken om Gunnulfsbu som er en gammel seter har blitt behandlet (flesberg.kommune.no). Oppsummert handler dette om en gruppe grunneiere som ønsket å gjenoppreise en gammel seter, bygge inntil fem nye hytter i tilknytning til setra, og benytte dette i forbindelse med

såkalt stølsturisme. Fylkesmannens miljøvern avdeling ønsket som nevnt i utgangspunktet ikke en slik aktivitet velkommen av hensyn til villreinen på Blefjell. Dette forholdet mellom bruk og vern vil danne utgangspunkt for problemstillingen.

1.3 Problemstilling

Hovedproblemstilling: hva kan konflikten mellom lokal naturbruk og offentlig forvaltning fortelle om mulighetene for en mer bærekraftig stedsutvikling på Blefjell?

Jeg skal altså ta for meg både stat og lokalsamfunn i denne oppgaven. Dette fordi de to ulike perspektivene representerer virkelighetsforståelser som for begge parter uttrykker en meningsfull og hensiktsmessig bruk av Blefjell. Dette handler om hvordan forholdet mellom statlig forvaltning og lokal bruk utarter seg i forhold til en stedsutvikling på Blefjell. Et viktig poeng her er at dette også handler om lokalsamfunnet Flesbergs stedsutvikling, fordi Blefjell kan sies å utgjøre en naturlig del av kommunens og lokalsamfunnets utvikling. Selve målet med oppgaven blir her å muliggjøre en forståelse av betingelsene for en bærekraftig stedsutvikling på Blefjell som del av et større regionalt bilde. Hva som er bærekraftig, slik jeg forstår det, blir da et spørsmål om kontekst, og forholdet mellom det lokale, regionale og det statlige. For å konkretisere hovedproblemstillingen vil spørsmålet bli løst gjennom å fremstille tre underproblemstillinger som til sammen svarer på hovedproblemstillingen:

Underproblemstilling 1: hva motiverer Flesbergingenes praksiser rettet mot Blefjell som sted, og hva har dette å si for den kulturelle og materielle utviklingen av lokalsamfunnet?

Spørsmålet vil bli belyst gjennom drøftninger i analysen om hva som motiverer de ulike informantenes forhold til Blefjell. Motivasjon og praksiser rettet mot steder handler om Flesbergs kulturelle og materielle egenskaper, sett opp i mot endringsprosesser i en større geografisk skala, som bidrar til å endre lokalsamfunnet. Ut i fra et teoretisk perspektiv vil jeg i kapittel 4 vise hvordan forskjellige praksisformer henger sammen med ulike aktørenes forskjelligartede perspektiver på hensiktsmessig bruk av naturen.

Underproblemstilling 2: hva er grunnlaget for forvaltningens syn på konflikten om lokal naturbruk på Blefjell?

Spørsmålet forutsetter et nærmere innblikk i hva som ligger bak forvaltningens forståelse av riktig bruk og vern på Blefjell. For å svare på dette vil jeg først studere den offentlige forvaltningens grunnlag for sine vurderinger av hensiktsmessig bruk og vern. Deretter vil jeg rette søkelyset mot forvaltningens side av saken der lokal ressursutnyttelse strider med sentrale deler av miljøforvaltningens mål for Blefjell i et regionalt og nasjonalt perspektiv.

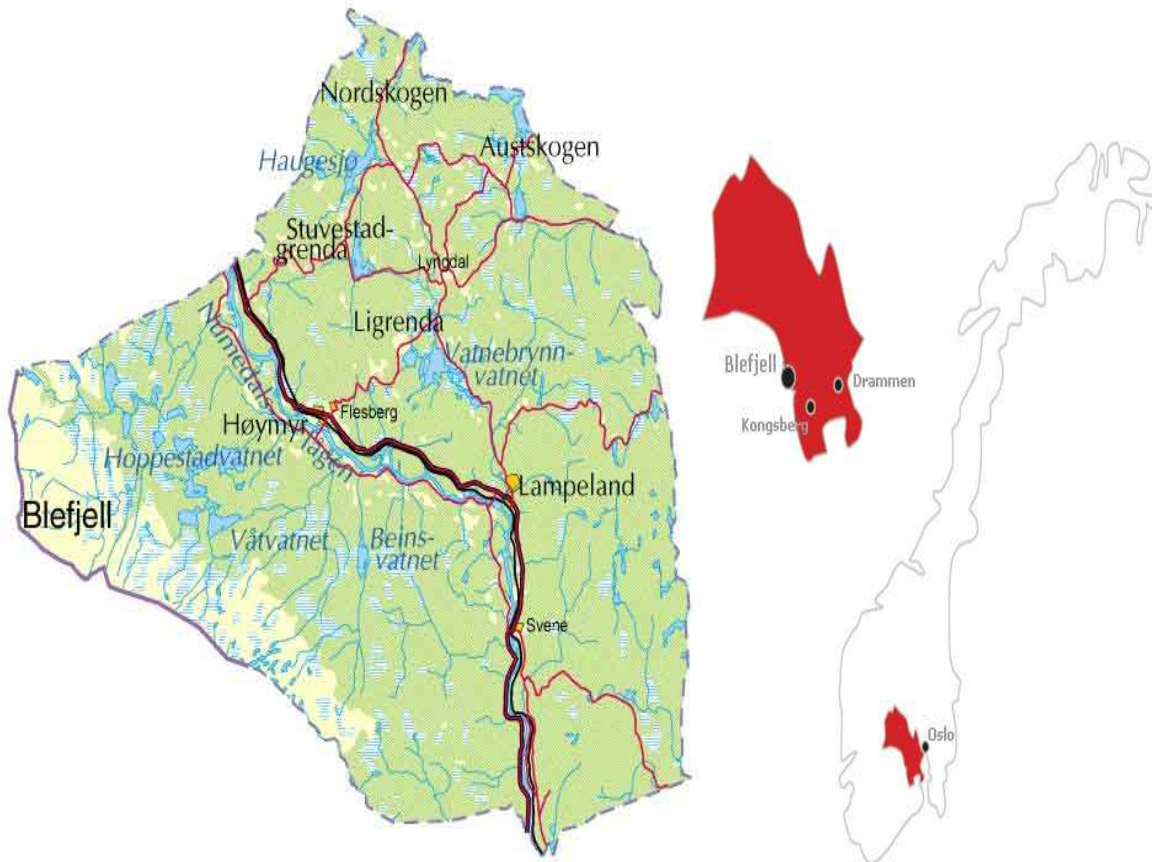
Underproblemstilling 3: hva forteller det regionale perspektivet om en bærekraftig utvikling på Blefjell?

Formålet med å trekke inn det regionale perspektivets rolle i forhold til stedets utvikling handler også om at Blefjell må ses i sammenheng med et større geografisk, økonomisk og sosiokulturelt perspektiv. Spørsmålet handler derfor om hvorvidt det eksisterer et lokalt grunnlag for en utvikling av Blefjell der en kan komme til enighet om hva som er Bærekraft. Spørsmålet handler om lokaldemokrati og en lokal plattform for bærekraft.

1.4 Flesberg

Oppgavens empiriske materiale vil konsentrere seg om Flesberg kommune i Buskerud fylke, nærmere bestemt de omkringliggende områdene rundt Flesberg og kommunesentret Lampeland. Vest for dette området ligger fjellområdet "Blefjell", som samlet sett utgjør et av Norges største hytteområder. Kommunens arealutbredelse er på 560 km² og har et innbyggertall på ca. 2500 personer. Det er her i alt seks tilgrensende kommuner, Øvre Eiker, Sigdal og Blefjellkommunene Kongsberg, Notodden, Tinn, og Rollag. Flesberg er i hovedsak en kommune som næringsmessig baserer seg på skogbruk, og de største bedriftene i kommunen er rettet mot trevirke (snl.no/flesberg.no). Jordbruket som næring har i hovedsak dreid seg om kornproduksjon, husdyrhold og skogsdrift, og har lenge vært en viktig næring i området, men dette har i de senere år avtatt betraktelig, og er i dag hovedsakelig som en biinntekt å regne. Dette kan sies å bidra til at noen grunneiere som har eiendom i attraktive hytteområder velger å rette sin næringsvirksomhet mot turisme og hyttebygging. Som en del av et større arbeidsmarked bidrar nærheten til Kongsberg til å opprettholde et stabilt folketall,

der Kongsberg ligger i pendleravstand i forhold til de sentrale delene av Flesberg kommune, og som har en høyere andel sysselsatte utenfor kommunen sammenlignet med landsgjennomsnittet (ssb.no).

Figur 1:Kart over Flesberg kommune. Målestokk 1:2500 (t.v) Figur 1.1 Nasjonal – Regional plassering (t.h).
Kilde: Flesberg kommune

Ved Numedal og på vestsiden av elva Lågen ligger fjellområdet Blefjell, som brer seg nordvestover gjennom kommunene Flesberg, Tinn, Notodden og Rollag. For en til to generasjoner siden var det fortsatt seterdrift i området, men Blefjell ble i løpet av 60- 70 -tallet raskt ”faset ut” som beiteområde og forvandlet til et av landets største hytteområder. Boka ”Blefjell” (Borgersen og Såtvedt 2004), og informant (intervju Kongsberg 01.09.08) beskriver at det særlig i påska rundt 1960 – tallet var det lange bilkøer for å komme seg opp på fjellet. Masseturismen nådde deler av Blefjell allerede rundt 1930 – tallet, og flere grunneiere ønsket seg turisme til området, i stor grad et ønske om å legge til rette for hyttebygging og økt aktivitet i området. Dette forteller litt om hvilken rolle turismen har hatt over tid i forhold næringsutvikling på Blefjell. Blefjell var et ettertraktet sted for Osloborgere og byområder i Buskerud og Vestfold fordi det er relativt kort reiseavstand. Man kan si at dette er et

perspektiv som dagens "Flesberginger" tar med seg i sin historiske forståelse av hvilken rolle hytte- og dagsturismen som næring fortsatt har i dag.

Flesberg kommune har i likhet med mange andre bygdekommuner en stor utfordring i forhold til omstillingsevne og nye måter å leve av og med naturen på. Både innbyggere og kommunen er veldig opptatt av behovet for å skape arbeidsplasser lokalt (flesberg.kommune.no; Høringsutkast kommunedelplan Flesberg 2009, s.8). Kommunen selv uttaler i kommunedelplanen at Flesberg i 2025 skal være en vital og nyskapende kommune som bidrar til bolyst, virkelyst og bærekraftig utvikling. Innbyggerne skal oppleve at de har meningsfulle liv, tar ansvar for seg selv, hverandre og lokalsamfunnet.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt opp i alt åtte kapitler, der jeg i kapittel 2 går nærmere inn på natur og forvaltning ved å teoretisere rundt naturbegrepet og ulike måter å forstå "natur" på. En finner her forskjellige perspektiver på å knytte forholdet mellom menneske, samfunn og natur på.

I kapittel 3 vil jeg diskutere hvordan vi kan forstå sted og regionsbegreper sammen med politiske og identitetsmessige perspektiver på sted. Det er her viktig å trekke inn lokalsamfunnet som et perspektiv på sted og skalabegrepet som en helhetlig tilnærming til en regional forståelse. Kapittel 4 handler om livsformteoreiens relevans for å forstå menneskelig handling ut i fra forskjellige kulturelle forståelsesmåter (mentalitetstyper) knyttet opp mot to ulike måter oppfatte verden på. Det vil her være et poeng å kontrastere dette opp i mot en generativ prosessanalyse for å forstå hvordan denne mentaliteten kan knyttes nærmere opp til en "indre" forståelse av menneskelig handling. Deretter vil jeg trekke inn modernitetsteoretikeren Anthony Giddens refleksivitetsteori, som viser at menneskets refleksive evner for å forstå seg selv og omverden er noe av det som kjennetegner det moderne samfunnet.

I kapittel 5 går jeg igjennom det metodiske grunnlaget for oppgaven som hovedsakelig tar for seg kjennetegn og metodologiske fremgangsmåter innen ustrukturerte intervjuer. Det kvalitative datamaterialet er i stor grad hentet fra feltarbeidet gjennomført i tre omganger i tiden mellom slutten av august 2008 til begynnelsen av november 2008. Dette materialet består i all hovedsak av intervjuopptak og notatskriving som ble utført i løpet av feltarbeidet, samt et dokument om "Gunnulfsbu". Bruk og praksis blant Flesberg befolkning vil jeg ta for

meg i kapittel 6 der informantenes ulike beskrivelser av sin egen bakgrunn og arbeid danner utgangspunktet for dette analysekapittelet. Jeg går her inn på ulike praksisformer der fokus på arbeid, fritid og oppvekst er de sentrale temaene i analysen. Viktig her er hva informantene oppfatter som hensiktsmessig bruk av området gjennom deres arbeid, hvilke meninger de knytter opp til ordet ”fritid”, og hvordan de velger å beskrive seg selv og sin stedstilknytning gjennom sin egen oppvekst. Jeg vil fokusere på hva som utgjør en ”verdi” knyttet opp til praksisformene, der nytteverdi og egenverdi er sterke årsaksfaktorer bak handlingsvalg knyttet opp til bearbeidelse av områder. Kapittel 7 handler om forvaltningens perspektiv basert på et intervju med en representant kommunen, der jeg knytter dette opp til sentralforvaltningens perspektiver på bruk og vern i forhold til Blefjell. Jeg vil i kapittel 8 oppsummere analysens viktigste poenger, som ulike måter å beskrive den stedlige forvaltningen av Blefjell og hvordan det regionale bildet kan vise hvordan Blefjell må ses i en utvidet sammenheng.

Kapittel 2 Natur og samfunn: noen grunnlagsproblemer

For bedre å kunne bygge opp et forståelsesgrunnlag rundt grunnleggende problemstillinger i oppgaven, er det viktig at man reflekterer over hva man mener når man snakker om natur. Jeg vil derfor gjøre noen refleksjoner rundt naturbegrepet som utgangspunkt for å forstå samfunn og handling. Jeg vil også trekke inn hvordan individuelle forståelsesmåter knyttet opp til natur som kan forstås ut i fra kroppsliggjorte og kognitive forståelsesmåter. Videre vil jeg vise ulike sammenhenger mellom forvaltningsaspektet og natur, altså ulike måter å se forvaltningens syn på forholdet mellom bruk og vern. For å bedre kunne forstå den lokale konteksten er det nødvendig å diskutere hvordan nasjonale og lokale selvstyreorganer fungerer i forhold til sted og region. Bærekraftsperspektivet kommer her inn som en viktig del av det å forstå stedsutviklingen som en sentral del av det kulturelle og sammenhengen mellom mennesker og natur.

2.1 Naturforståelse

Mennesker produserer mening for å orientere seg i en på mange måter komplisert verden. Det er derfor et viktig utgangspunkt å snakke om at naturen er samfunnsmessig skapt. Dette er ikke slik naturen nødvendigvis er, men dette er slik menneske og samfunn tenker om naturen. I vitenskapene finnes det forskjellige måter å tilnærme seg naturbegrepet. En vanlig oppfatning av hvordan geografer begrepsliggjør hva natur er for noe, kan grunnleggende forklares som en *ikke-menneskelig verden*, der ordet natur er synonymt med ordet miljø, og refererer til de ikke-menneskelige delene av naturen. Ikke-menneskelig natur kan derfor beskrives som de levende og ikke-levende delene av verden, men som ikke inkluderer mennesker. I dette perspektivet er mennesket plassert utenfor naturen i en ekstern verden, der mennesket på mange måter distanseres fra naturen (Castree 2005).

Castree (ibid, s. 8) viser at man også kan beskrive natur litt bredere, som ”*essensen* av noe”, eller også beskrevet som ”*vesen*”. Natur som *essens* handler om at en tar til seg at også mennesket er en del av naturen, dette viser til fysiologiske eller psykologiske egenskaper som bidrar til å definere hvem de er. Men det er også et faktum at vi mennesker er underlagt mange lignende biologiske faktorer som en finner ellers i dyreverden, for eksempel slik som arvbarehet i forhold til ulike sykdommer. Naturbegrepet forstås dermed i en videre forstand ved at mennesker er underlagt de samme naturlige premissene for sin eksistens som den ikke-

menneskelige dyreverden. Å forstå natur i en større sammenheng innebærer en oppfatning beskrevet som essens i en ”menneskelig indre verden” og som miljø i en ”ekstern verden” (ibid, s.8). En tredje måte å forstå natur på er når man snakker om den ikke-menneskelige verden som et stort ”selvregulerende system”, der alt i verden henger sammen (som i Gaia-teori). Her blir naturen beskrevet som en selvregulerende kraft som involverer både mennesket og natur som værende i et system med en indre og ytre logikk, der jorden er et stort og integrert system der ”alt” henger sammen.

Dette er tre prinsipielt ulike oppfatninger av natur. Det som er felles for alle tre er det vi kan kalle for dualismetenkningen, der den ikke-menneskelige naturen er atskilt fra kulturen. Men det som er viktig her er at natur som *essens* forsøker å finne koblingene i dualismetenkningen, for på denne måten å forstå verden bedre. Menneskets motestingsfylte forhold til naturen er det som da står sentralt, ved at mennesker kan sies å være autonome vesener som er en del av den organiske verden, men som allikevel er atskilt fra den i en ”abstrahert virkelighet” (Castree 2005; Giddens 1991).

Når man spør seg om hvor naturen befinner seg kan man på den ene siden se natur som lokalisert i rurale områder og i naturområder som ikke bærer preg av fysiske spor fra mennesker. En annen måte igjen handler om at natur utgjør mer spesifiserte deler som er mer typologiserbare, og med mest mulig avstand fra mennesker i et kvantifiserbart perspektiv, slik som skog, fjelkjeder, innsjøer osv. I begge disse definisjonene plasserer man natur i en geografisk sammenheng ”utenfor” menneskelige inngrep, i en ikke-menneskelig verden også omtalt som naturmiljø. I kontrast til denne forståelsen av natur kan vi si at naturen finnes egentlig over alt, og kanskje til og med på de mest usannsynlige steder. Et tydelig eksempel viser til at et av de områdene i Europa med størst biodiversitet ligger i det sørlige England, lokalisert i et område der en tidligere lå en oljeterminal (Castree 2005, s. 2). Dette minner oss om at det vi ofte kaller for ”natur” også kan finnes på områder med betydelig menneskelige inngrep, likeså rett ved vår egen dørstokk og i svært tettbefolkede områder. Sammen med det faktum at vi mennesker er forankret i vår egen biologi, innleder til en forståelse av natur som ikke bare er over alt og rundt oss, men også en del av menneskers egen natur. Naturbegrepet blir altså brukt i en rekke ulike sammenhenger. Dette betyr at de tingene som vi kaller natur virkelig eksisterer, men blir da til et spørsmål om hva vi legger inn i samlebegrepet ”natur”. Selv om begrepet ikke nevnes eksplisitt av de som snakker om

relaterte tema, så er det tydelig at begrepet ligger der i bakgrunnen for mye av menneskers forståelsesmåter.

Det virker å være en gjennomgående oppfatning i dag at man i tidligere tider levde på en mer bærekraftig måte. I Flesbergs kommune har en i lang tid hatt betydelig naturinngrep som utfordrer vår oppfatning av hva naturødeleggelse innebærer og at alt var mye bedre tidligere. I løpet av 1700-tallet ble en betydelig del av skogen hugget ned og brukt til utvinning av sølv i gruvene rundt Kongsberg (Borgersen og Sâtvedt 2004). Trekker man linjene lenger tilbake i tid gjennom arkeologiske og geofysiske undersøkelser finner en at naturen har vært utsatt for press både i fra menneskelig påvirkning og en ikke-menneskelig side. Alt fra utpining av jord, til skogbranner og til og med istid tiliser at det eneste som er naturlig i naturen er endring. Naturødeleggelse er på denne måten et "naturlig" aspekt ved naturen. Men dette innebærer riktignok ikke at mennesker er fristilt i forhold til å utnytte naturen, den har en "tåleevne" som vi mennesker må forholde oss til på en slik måte at den ikke får uholdbare konsekvenser for oss selv. Lokal forurensing, utryddelse av arter og global oppvarming er alle aspekter som også er forårsaket av menneskelig handling, som igjen slår tilbake på menneskers tåleevne i forhold til naturen. For Latour (1995; Birkeland 2008) handler dette om å forstå naturen som en aktør som har rett til respekt og ivaretagelse, men på en slik måte at den ikke overgår menneskelig fatteevne.

Innen humanistisk tradisjonell tenkning har man sett på mennesket som opphøyd og atskilt, og som mest av alt frykter å bli forvekslet med ikke-menneskelig natur (Latour 1995). Men denne tenkningen setter på mange måter likhetstrekk mellom ikke-menneskelig natur, og det umenneskelige. Det jeg derimot vil argumentere for handler om at menneskelig handling må ses på i et dynamisk perspektiv og som en del av naturen. Hvis man allikevel fortsetter å orientere sitt syn rundt det perspektivet at økologien har naturen og ikke menneskeheten som mål, så vil det fortsatt være et bredt skille mellom det moderne samfunnet og naturen. I dette ligger det at mennesket egentlig ikke evner å se naturen som en atskilt enhet. Derimot hvis økologiens mål er å åpne opp for spørsmålet om menneskers grunnlag for å eksistere, så vil man kunne inkludere menneskelig handling i naturen på en helt ny måte. Forholdet mellom naturen og mennesket bør derfor være bygget opp rundt en "mål – middel- tenkning", der hensynet til menneskers praksiser med ulike "mål og midler", ikke kan gå foran naturens egne "mål og midler". Dette er to viktige størrelser som er viktig å knytte sammen, ingen er bare et middel fordi det alltid finnes et mål både for mennesket og natur (ibid, s. 351). Begge delene

må ses på i relativ forstand, der forholdet mellom individ, samfunn og natur ikke er fastlagt, etter som det er lokalt orientert kunnskap som er en sentral del av løsningen på dette. Dette handler om at naturen ikke blir uforståelig for folk flest, samtidig som naturens egen autonomi blir i varetatt gjennom kunnskapsbaserte handlinger. Altså kan alle aktørene på denne måten sies å befinne seg i en meklerposisjon, en prosess der kommunikasjon og diskurs kan bidra til å danne bærekraftige forståelsesmåter. Her kritiserer dypøkologien denne måten å forstå naturen på fordi man mener at naturen har en egen rett til å bli tatt vare på, som eksisterer uavhengig av mennesket (Næss 1999). Men jeg vil argumentere mot denne forståelsen nettopp fordi det blir vanskelig, om ikke umulig å forstå naturen som opphøyd for mennesket, med en ”egendefinert” rett til å eksistere.

2.1.1 Kognitiv og kroppsliggjort natur

Thrift (2003) skiller ikke mellom hvordan vi kommer frem til kunnskap og vår oppfatning av hvordan vår verden er bygget opp. Han tar en ikke-representasjonell tilnærming til en verden der vi er beboere og ikke observatører, fungerer som sansende deltakere, og ikke atskilte tilskuere. Vår kunnskap tilegnes gjennom praksiser og våre praksiser er en konsekvens av tidligere praksiser, dette fordi den materielle verden påvirker oss og vi påvirker den. Praksiser er derfor handlemåter som sier noe om anvendelse av en kunnskap, eller virkeliggjørelse av en idé som gjensidig former og formes av miljøet vi omgir oss. Et eksempel på en praksisform kan være bestemte måter å bruke naturen på, slik som høsting, fiske, skiturer, hyttebygging osv. Denne kunnskapen er både kulturelt og individuelt definert i samhandling med de fysiske omgivelsene. Jeg vil i kapittel 4 komme tilbake til hvordan livsformanalyse kan belyse dette forholdet mellom kultur og omgivelser. Vi er konstituerende deler av en mer-enn-menneskelig verden, og uten den ville vi ikke kunne tilegnet oss sofistisert kunnskap og handlemåter som en tilegner seg i løpet av livet. Verden er ikke en forutbestemt ansamling av menneskelige og ikke-menneskelige deler, men et sett av gjensidig konstituerende møter og praksiser (Thrift 2003).

Alle representasjoner av naturen er også noe som blir påvirket av og som påvirker våre praktiske handlinger der vi blir involvert med den biofysiske verden. Dette er en tenkning som ikke skiller mellom epistemologi, ideer om hvordan man får kunnskap, og ideer og forestillinger om hva som ”er”, tilegnet kunnskap. Man tar altså kunnskap til seg gjennom

handlinger som i påvirkes av omgivelsene gjennom praksis. Menneskets intellekt utvikles gjennom kontakt med omgivelsene over tid, og tidsaspektet innebærer at kunnskapen også er under vedvarende endring (Thrift 1996, s. 101). Jeg vil i analysekapittel 7 vise hvordan vår kunnskap tilegnes gjennom praksiser og våre praksiser er en konsekvens av tidligere praksiser, fordi den materielle verden påvirker oss og vi påvirker den.

Thrift (1996; 2003) mener at vi involverer oss med den materielle verden med bruk av alle våre sanser, fordi vi er praktiske vesener, ikke bare intellektuelle. Dette innebærer at mye av vår kunnskap om natur ikke blir presentert formelt, men eksisterer skjult, sansbart, og prekognitivt (Birkeland 2005). Å fokusere på representasjoner av natur fører til at vi mennesker blir distansert fra den materielle verden, som subjekter som observerer objekter, fremfor at vi faktisk bebor den. Derfor blir det en feiltakelse å spørre om de representasjonene som vi kaller natur inneholder visse skjulte meninger. Slike presentasjoner blir bare en av mange verktøy til å forstå verden. Representasjoner av virkeligheten handler om å finne vår egen "vei" i verden, ikke fordi de er rett eller gal, men fordi de har en effekt på oss i forhold til hvordan vi til slutt godtar deres gyldighet. Man kan derfor ikke bare forstå naturbegrepet ut i fra representative forståelsesmåter der naturen blir forstått gjennom visuelle, skrevne eller verbale representasjoner. Alle representasjoner kommer fra og påvirker vår praktiske involvering med den biofysiske verden, enten det er "naturlig" eller skapte fysiske fenomener. Poenget er derfor at det eksisterer mange virkeligheter som skapes både fysisk, individuelt og kollektivt (Thrift 2003, s. 85).

2.2 Natur og forvaltningen

Forståelsen av den ikke- menneskelige eller biofysiske verden handler om en måte å konstruere verden på som tar for seg naturen som en egen atskilt sfære. Vitenskapen som utelukkende forsker på de biofysiske egenskapene er dermed opptatt av at man må skille mellom fysiske og sosiale fenomener. Naturen reduseres til det som avspeiler sannheten om de fysiske egenskapene, der den gyldige kunnskapen blir sett på som et "speil" opp mot den biofysiske verden. I dette perspektivet er sannheten at man ikke kan redusere natur til menneskers diskursive eller materielle praksiser, selv om disse kan påvirke den (Thrift 2003). Et viktig poeng ved dette er at denne dualismen også er noe som mange i samfunnet tar for gitt. Kunnskap om natur kan ikke reduseres til de materielle tingene som de referer til.

Nøkkelen til å oppnå forståelse handler i stedet om å finne måter som man kan finne samspillet mellom natur og kultur på en ikke-deterministisk måte.

Man må derfor også fokusere på hvordan ”økologien” står i forhold til en de ofte komplekse forvaltningsmåtene. Den ”politiske økologien” har vansker for å forstå og ”bli kjent” med naturen, den kjenner ikke systemet og den vikler seg inn i kontroverser og sosiotekniske floker (Latour 1995, s. 339). Menneskeheten og naturen bør sies å være en og samme ting og derfor har man begynt å innse nødvendigheten av å forvalte et sammenhengende system bestående av både natur og samfunn. Dette handler om å unngå en moralsk, økonomisk og økologisk katastrofe. Resultatet av dette er allikevel at den alminnelige formen for politisk handling ikke har blitt erstattet. Dette sammenhengende systemet er urealistisk av to grunner, for det første er tanken om at naturen skulle kunne ta opp i seg både politikken og hele det menneskelige samfunnet noe som overgår fatteevnen til folk flest. En helhetlig forståelse slik som gaiahypotesen er derfor umulig og ikke- menneskelig. For det andre vil de spesialistene som skulle forstå denne uendelige kompleksitetens oppbygging bli fjernet fra vanlige folk, og ut i fra en lokalsamfunnsteori vil nok ikke disse for eksempel kunne tilhøre den vanlige administrativt ansatte i en kommune. I stedet vil denne tekniske ekspertisen være distansert fra den nære kontekstuelle virkeligheten, med et utenifra perspektiv på naturen (Ingold 2000). Jeg vil derfor argumentere for en lokalsamfunnsbasert utvikling, der lokale aktører sammen bruker kulturelle perspektiver på hvordan man kan forvalte naturen på en stedlig, mer bærekraftig måte.

En kan heller ikke si at naturbegrepet innenfor samfunnsforskningen er preget av objektive forståelsesmåter når man ser på hvordan man innenfor ett og samme fag har ulike tilnæringsmåter for å forstå natur, fra økosentriske, antroposentriske og hybride forståelsesmåter. Et viktig aspekt knyttet til naturbegrepet er derfor at øvrige samfunnsinstitusjoner bruker disse akademiske forståelsesmåtene som grunnlag for å forstå og formidle hva som menes med natur. Ulike grupper benytter seg dermed av resultater ut i fra interessefelt som avgjør hvordan resultatene skal benyttes og til hvem resultatene skal rettes mot. Dette innebærer det Giddens (1991) beskriver som hverdagslivets *dekvalifisering*, som utgjør en prosess under moderniteten der lokale ferdigheter blir erstattet av abstrakte systemer og omformes på bakgrunn av teknisk kunnskap.

2.2.1 Villmark

Villmarksbegrepet er et sentralt begrep i den statlige forvaltningens vurderinger av naturen. Ordet villmark kan sies å være en sosial konstruksjon gjennom ideen om villmark som noe uberørt og et hierarkisk opphøyd ideal av en naturtype som gjenspeiler kulturelle verdier. Disse eller denne "naturtypen" handler om en frykt for det moderne samfunnets konsekvenser for naturen. For Cronon (1996) eksisterer det ikke noe "rom" utenfor kulturelle verdisystemer der steder som Blefjell kan bli forstått eller bli gjenstand for vurdering. Dette aspektet er en viktig del av oppgaven, fordi det forteller noe om ordet "villmark" som forvaltningen bruker, og hva som ligger til grunn for denne forståelsen. I forhold til et slikt perspektiv finnes det ikke en bestemt måte å forstå natur på som er allmenngyldig, det vil derfor være en feiltakelse å tro at naturen er naturlig ut i fra en absolutt ikke-menneskelig forståelse. Dette betyr at fokuset på et slikt kognitivt aspekt viser at man kan snakke om en konkret natur, der troen på at naturen selv gir oss de sanne fakta som forteller oss hvordan vi mennesker må forholde oss til naturen. Dette såkalte "naturalistiske" perspektivet blir på mange måter en moralsk ladet tenkning, og som nevnt utelukker andre måter å se og forholde seg til naturen. Det viktige her er at de moralske antakelsene bidrar til at samfunnet utelukker en diskurs om bruksmåter og holdninger rettet mot naturen. Dermed skaper man en bestemt oppfatning av hva som er naturlig atskilt fra en stedlig kulturell kontekst. Denne sosiale konstruksjonen av moralske verdier knyttet opp til natur viser oss at de er et samfunnsmessig *valg*, og ikke en moral som er direkte utledet av naturen. Dette betyr at naturen ikke kan eller bør ha en direkte moralsk implikasjon på samfunnet, fordi mennesker tilegner seg kunnskap om naturen og handler i forhold til denne kunnskapen. Kunnskap skapes i hovedsak gjennom direkte kontakt med naturen (Thrift 2003), eller som kulturell kunnskap gjennom samfunnet (Castree 2005).

2.3 Sentralstaten og lokale selvstyreorganer

For å forstå forvaltningens forhold til Blefjell og det lokale nivået er det nødvendig å se nærmere på hvordan rammebetingelsene for planleggingen innen ulike forvaltningsnivå i korte trekk fungerer. Dette handler om det institusjonelle som et formelt perspektiv, og som konkret dreier seg om plan- og bygningsloven, miljøverndepartementet som fagmyndighet og kommunestyret som lokal planmyndighet. Også uformelle institusjoner slik som det sivile

samfunnets institusjoner har en betydning i det planmessige, slik som frivillige organisasjoner og andre kollektive organiseringer som vil nå frem. Det statlige forvaltningsapparatet kan defineres ut i fra to ulike forståelser som enten omtaler den mest konkrete forståelsesformen, forstått som sentralstaten uten de lokale selvstyreorganene kommuner og fylkeskommuner. Disse utgjør både administrativt inndelte organisasjoner og politiske institusjoner, som sammen med sentralstaten utgjør det en kan kalle det offentlige styringsverket (Bukve 2000). Man kan si at den ene siden uttrykker det statlige som et ”rikspolitisk felleskap” preget av debatter. Mens en annen del bygger på et kritisk perspektiv der det statlige utgjør en politisk og samfunnsmessig makt, som opptrer distansert fra det politiske, og er forankret i strukturer og lovverk (Aarsæther 2001).

Teoretisk handler det ideelle demokratiske prinsippet at de delene av regionen som dreier seg om det politiske, bør samsvare med den virkelige verdens skala og praksisformer, der enigheten om steder finner sted. Den romlige dimensjonen ved sosial praksis og hverdagsliv må ses på som en integrert dimensjon i politikk, planlegging og hverdagsliv. Som et demokratisk fundert sett av meningsproduksjoner og praksiser som sammen bidrar til en større enighet og legitimitet til region og sted, som politiske og funksjonelle enheter. Planlegging er en sentral del av håndhevelsen av demokratiske grunnprinsipper innen forvaltningen. Det er ulike måter en kommune kan planlegge på, men den tydeligste delen er håndhevelsen av planleggingens institusjonelle forankring i hovedsak etter plan- og bygningsloven (Nyseth 2001). Den kommunale planleggingen kan grovt seles inn tre deler, som er bestemmende for det politiske, sosiale og økonomiske handlingsrommet som omgir folk i ulike lokale sammenhenger. I den første delen som handler om *arealplanlegging etter plan- og bygningsloven*, er planlegging forankret i plan- og bygningsloven som utgjør de sentrale institusjonelle rammebetingelsene. Planleggingen her består først og fremst av reguleringsplaner. Når disse bestemmelsene først er vedtatt i et kommunestyre får man klare retningslinjer for hvordan planleggingen skal gjennomføres. Samfunnsplanlegging etter plan- og bygningsloven har færre overordnede føringer for utøvelse der bestemmelsene er langt mer vage og generelt utformet, og dette får igjen konsekvenser for planens legitimitet. Samfunnsplanleggingen ender da ofte opp som generelle vyer og visjoner for en helhetlig kommuneplanlegging. En tredje planleggingsdel kan kategoriseres som *planlegging utenfor bestemmelsene*, her kan man trekke inn bestemte strategi og sektorplaner som f.eks. kultur eller næringsplan (ibid).

Kommunens planlegging må også ta hensyn til sektorplanleggingen i annen offentlig regi, der det ofte ligger et smalere syn på planleggingen enn det som ligger til grunn for samfunnsplanleggingen i kommunen. For å effektivisere planleggingen i kommunene er det viktig å være spesielt godt oppdatert på samfunnsmessige strategier som foregår parallelt på et overordnet nivå, dette gjelder også i forhold til hvordan man skal planlegge med miljøhensyn. Her må kommunen innordne seg kommunikativt og strategisk for å imøtegå overordnede sektorhensyn, og det oppstår derfor en konkurranse mellom det lokale og det statlige nivået (Aarsæther 2001). Planideologisk sett er det derfor slik at samfunnsplanleggingen har et bredere perspektiv på planlegging enn den sektorbaserte, der miljøsektorens disposisjoner tas hensyn til, men der kommunen selv vurderer hensynet i et bredere perspektiv.

Arealplanen for Blefjell ble satt sammen gjennom et samarbeid mellom involverte kommuner og fylkeskommuner. Fylkeskommunens rolle i forhold til planprosessen, som regionalpolitisk aktør har i mindre grad virket inn på arealdisponeringene på Blefjell, der fylkesmannen og miljøverndepartementet har bidratt med innsigelser. Fylkesplaner har i dag bare en retningsgivende funksjon i forhold til kommunal planlegging. Amdam (2003) skiller her mellom fylkeskommunens rolle som tjenesteleverandør for nasjonalstaten, og som utviklingsaktør for "fylkessamfunnet". Her konkluderer han med at fylkeskommunen som planaktør fungerer som en "lokal" tilpasning av nasjonale føringer. Han mener at makten i regionalpolitikken i hovedsak ligger på det nasjonale nivået, og at dette er en konsekvens av styringsverket og plansystemet slik det fungerer i dag (ibid, s. 164). Dette betyr ikke at fylkeskommunens rolle i planleggingen er av mindre betydning, etter som det er her vurderinger om mål innen den fylkesinndelte planleggingen avgjøres. Selstad (2001) mener i midlertid at det i dag er en tendens til at regionalpolitikken retter seg stadig sterkere mot regionene, og i mindre grad mot kommunene.

Fylkesmannen har en innsigelsesrett på saker som gjelder nasjonale hensyn, og der avgjørelser kommer i konflikt med nasjonale målsettinger, slik det er tilfelle i forhold til problematikken rundt bruk og vern på Blefjell. Aarsæther (2001) mener at staten i all hovedsak har forutsatt at det er det lokale styringsnivået som i hovedsak skal ta seg av det *territorielle* perspektivet, men at utviklingen allikevel tyder på at det er det motsatte som har hendt. Statlig sektorplanlegging, lovgivning og reformer har hatt stor betydning for hvordan den økologiske tilstanden, samfunnslivet og økonomien har utviklet seg (ibid, s.155). Forvaltningsarbeid i kommuner handler i stor grad om å praktisere ulike lover og regelverk i

et ovenifra og ned perspektiv med delegerte oppgaver fra statsnivået og standardisering av oppgaver slik at det blir lettere å holde kontroll med kommunene. Staten kan når som helst trekke fullmakten fra kommunene, og man ser en tendens til at man i større grad oppretter ulike tilsyn for sektorbaserte institusjoner, som bidrar til at oppgaver i mindre grad blir lagt under lokalpolitisk styring (Amdam 2003). Dette står i motsetning til lokalt utviklingsarbeid som blir sett på som et nedenifra og opp ansvar der kommunen må prioritere mellom lovpålagte og ikke-lovpålagte oppgaver.

Kunnskap om steder og regioner er viktig i denne sammenheng fordi menneskers kunnskap ofte dreier seg om klassifisering, og der det å identifisere noe hører grunnleggende sammen med klassifisering (Jenkins 2004). Når man for eksempel hevder at noen har en identitet foretar man også en automatisk klassifisering, ut i fra et sett av etablerte verdier og moralske vurderinger. Her blir det politiske aspektet relevant å trekke inn i forhold til hvordan identitet konstrueres. Politiske ideologier og det en kan kalle regionalisme, produserer imidlertid ikke i seg selv en identifiserbarhet, men de bidrar til å fortolke og belyse ulike handlinger i forhold til hvordan virkeligheten erfarer. Disse erfaringene blir derimot meningsløse og lite relevante dersom en ikke tar i betraktning hverdagslivets aspekter i forhold til det å skape en identifiserende holdning. Regionalisering kan med dette sies å ha ulike motiv, som både kan være kryssende og motstandskapende. Motstandsregionalisme handler om å forsvare det karakteristiske ved en region mot endringer utenifra, mens det som blir tilført utenifra kan forklare som moderniseringsregionalisme som utfordrer regionen på å bli blant annet konkurransedyktig i forhold til samfunnsutviklingen (Veggeland 2000).

Forvaltningens kunnskap og forståelse av Blefjell og Flesberg som kommune handler altså om sentralpolitiske perspektiver på steder og regioner. Men for å kunne forstå det regionale bildet i dette kan man ikke ensidig trekke inn regionsbegrepet som et kategoriserbart fenomen og et redskap for å analysere steder. Men man må heller analysere regioner som empirisk eksisterende og som et identifiserbart fenomen. Region som fenomen består av unike prosesser der en viktig del av identifiseringen handler om å forstå hvordan de ulike unike narrativene ”konkurrerer om relevans”.

2.3.1 Lokaldemokratiet

Nyseth og Aarsæther (2002) peker på at demokratiperspektivet innen planlegging har vært lite avklart ut over det formelle ansvaret i det representative styringssystemet, slik at den folkelige medvirkningen har vært mindre vektlagt (ibid, s. 102). I den grad planleggingen åpner for direkte medvirkning så innebærer ikke dette at innbyggerne kan avgjøre utfallet av planen. Hovedansvaret for planleggingen ligger hos den lokale forvaltningen og de folkevalgte der kommunestyret er den overordnede planaktøren. Den folkelige deltakelsen er ment som et råd til planaktøren med spesielt fokus på de som er direkte rammet av planen. Men under arbeidet med å revidere den nye plan- og bygningsloven er det et uttalt mål om å legge til rette for økt deltakelse tidligere i planprosessen (regjeringen.no). Dette viser at man innser behovet og nytteverdien av en bedre involvering med lokale innbyggere. Formålene med medvirkning i planleggingen er blant annet for å kunne kartlegge ulike interesser og preferanser hos folk, for på den måten å gi planleggerne innsikt og et mer presist grunnlag for å treffe avgjørelser. Lokal og erfaringsbasert kunnskap skal også kunne ses på som et grunnlagsverktøy for å utforme bedre planer og avgjørelser. Dette handler i tillegg om demokratisk representativitet der svakere stilte grupper og individer også har mulighet til å slutte opp om planer og gi større legitimitet til beslutninger.

Miljøaspektet går på tvers av kommunale sektorer og derfor handler det også om å danne felles forståelsesrammer som går på tvers av politiske skillelinjer (Aarsæther 2001). Det vesentlige i forhold til denne forståelsesmåten er stedet, fordi det er mye lettere å snakke om noe konkret, da trekker man miljø ned på et nivå som er lettere å forstå. Dette dreier seg om sted og tilhørighet som med dette kan utgjøre et verktøy i planleggingen (Birkeland 2008). Kommunene eller det lokale nivået er derfor det viktigste utgangspunktet for en bærekraftig utvikling. Det er derfor jeg argumenterer for at kommunene og innsikt i de ulike nivåene i forvaltningen er viktig for å forstå hvilke muligheter som ligger her. Løsningen med et utgangspunkt i kommunen ligger i å kunne tenke miljø i videre forstand over alle kommunale sektorer. Utfordringen blir da i praksis å kunne skape institusjoner etter idealet om *selvstyre*, noe som innebærer en styreform der autonome individ gjennom kritisk refleksjon er i stand til å ta ansvar for å leve under et system med en kulturell plattform og enighet om utvikling

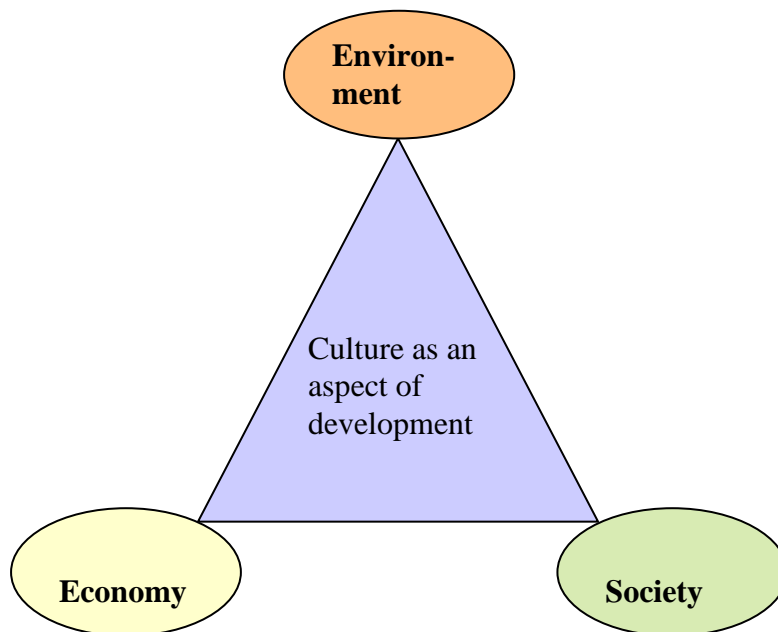
(Nyseth og Aarsæther 2002). Viktig her er det kommunale nærhetsprinsippet som innebærer at offentlige oppgaver skal løses på lavest mulig effektive forvaltningsnivå, slik at de lokale folkevalgte organene får ansvaret for lokalpolitisk skjønn. Dette innebærer at de som erfarer konsekvensene av offentlig politikk også skal kunne utøve innflytelse rettet mot politikken (Strategidokument KS 2005).

2.4 Bærekraft

Jeg vil nå ta for meg bærekraftsbegrepets relevans og teoretiske forståelsesmåter knyttet opp til samfunnsutviklingen i et lokalt perspektiv. Mye kan sies om bærekraftsbegrepet både i forhold begrepets opprinnelse og tilnæringsmåter, men rapporten om *”Vår felles framtid”* (Brundtland 1987b, i Bortne et. al 2001, s. 41) som ble utgitt i 1987 var først og fremst en oppvåkning for miljøvernet internasjonalt. Da man under miljøkonferansen i Rio 1992 utfordret lokalsamfunn verden over til å sette i gang med ”lokal agenda 21”, som en lokal handlingsplan for hvordan miljøutfordringene kunne bli møtt. Dette hadde grunnlag i de stadig økende miljøødeleggelsene verden opplevde, man innså at det lokale nivået var nyttig i forhold til å skape en bedret forståelse av miljøutfordringene. I dag er miljøutfordringene minst like store etter som flere arter og naturområder som står i fare for å forsvinne eller forringe stadig øker. Dette er noe som i stor grad kan relateres til uholdbare handle- og tenkemåter som forringer naturen og tar for lite hensyn til framtidige generasjoners behov.

Mye av litteraturen om miljø har utgangspunkt i en global og økonomisk forståelse av miljøvern, og det finnes mange lovord om hvordan lokalsamfunnet bør være et utgangspunkt for hvordan man vil møte miljøutfordringene. Dagens miljødiskurs dreier seg ofte om å enes om en global etikk med en universell teori om hvordan miljøvern skal drives. Som det blant annet kommer til uttrykk i Lokal agenda 21 sitt formål, der uttrykket ”tenk globalt og handle lokalt” skulle vise til en slik tenkning. Sitatet gir altså rom for et felles globalt rammeverk for hvordan miljøvern skal drives, samtidig som man kan snu på det og si at det er i lokalsamfunnet utfordringene virkelig ligger. Troen på at man med hjelp av krysskulturell dialog kan en oppnå en universalistisk tilnærming som bygger på en universell etikk i enhver kontekst kritiseres av blant annet Evanoff (2007). Miljøutfordringene bør derfor i hovedsak møtes på det lokale nivået.

Bærekraftsbegrepet har altså blitt bestående av prioriteringer mellom sektorer, og i konflikter mellom bruk og vern. Dette har bidratt til at bærekraftighet i stor grad har endt opp som et økonomisk fundert begrep som legitimerer uendret økonomisk vekst uten at miljøet blir tillagt nok vekt. Jeg vil bruke bærekraftsbegrepet med utgangspunkt i Inger Birkeland (2007 og 2008), og Ingrid Lehman Stefanovic i "Safeguarding Sustainable Development" (2000) som bruker begrepet som et etisk ideal og et kulturelt spørsmål, ikke som et økonomisk redskap. Bærekraftig utvikling tenkes som oftest med tre bærebjelker der kulturaspektet kommer ender opp med å bli glemt. Men kulturen bør utgjøre selve grunnlaget for en bærekraftig utvikling, der kulturperspektivet legges avgjørende vekt som grunnlag for all annen utvikling (Figur 2). Med kultur tenker jeg her på det som gjør kommunikasjon, handling og samhandling mulig, det vil si det antropologiske kulturbegrepet (verdier, språk, symboler osv.)

Figur 2: kultur som aspekt ved utvikling og stedbasert kultur som grunnlag for bærekraftig utvikling (Referanse Birkeland 2008).

Stefanovic mener: "*It is only in a rethinking of our value systems and ethical paradigms that there is some hope for moving toward sustainable development that is also just on an economic, social, and political level*" (Stefanovic 2000, s. 6). Spørsmålet handler altså om hvordan folk kan bli overtalt til å endre praksiser og verdier som er til felles beste. Stefanovic (ibid) sikter til at for å få dette til, så må vi ha en bedre forståelse av grunnlaget for praksiser og verdier. Med dette handler bærekraftsbegrepet om et kulturelt anliggende spørsmål, der

den lokale konteksten blir sentral ved å legge til rette for en meningsfull dialog for hva *kulturell bærekraft* betyr før en endring kan finne sted. Bærekraft viser ikke til en konkret forståelse, men til en vedvarende endringsprosess som involverer en autentisk, eller positiv og sunn selvutvikling (Stefanovic 2000).

Fordi artsmangfoldet på steder ikke har en fast form, men varierer i forhold til geografisk kontekst er det lokale viktig. En kan si at det er lokale variasjoner i både tid og rom som ligger til grunn for at økosystemer i ulike regioner har forskjellige tilpasninger og ulikt artsmangfold. Det finnes store biologiske variasjoner og mangfold mellom ulike regioner helt ned til mikronivå, noe som forklarer naturens kompleksitet. Men denne kompleksiteten finner en ikke bare i naturen, men den ligger også i sosiokulturelle aspekter ved steder. En kan derfor si at forvaltningen av steders biologiske mangfold finner sted i det lokale, gjennom de praksisformer som er utviklet over tid på konkrete steder. Lokale aktører har sine egne oppfatninger av hva biologisk mangfold er og hvordan dette skal forvaltes (Soini 2007). Det lokale nivået har også en annen fordel ved at steder først og fremst er kroppslig og situert, ikke mentalt eller kognitivt, som dermed gir et annet utgangspunkt til å forstå stedets betydning. Det viser seg ofte at det er saker på miljør siden tilknyttet lokalsamfunn engasjementet oppstår, dette har ofte sammenheng med tradisjon og praksisformer som har utviklet seg over lang tid, og som har nær sammenheng med identitet og tilhørighet til sted, Identitet handler her om kroppslige og sansbare, kognitive og diskursive erfaringer av sted.

Forsøket på å danne en enhetlig tilnærming til bærekraft vil overskygge alle de forskjelligartete og stedlige utfordringene, dette fordi miljøutfordringene må møtes i en kontekstuell sammenheng der kulturelt mangfold er en sentral og nyttig faktor for å løse utfordringene lokalt. Jeg mener at problemet løses best med at man kan samarbeide på de områdene som anses som felles, men grunnlaget er lokalsamfunnets eget spillerom. Lokalsamfunnet bør derfor ses på som en viktig nøkkel for å kunne møte denne utfordringen innenfra (Evanoff 2007). I forhold til uttrykket til LA 21 ”å tenke globalt handle lokalt”, betyr dette at man i større grad også må tenke lokalt der en selv befinner seg.

2.5 Natur og samfunn

For å belyse hvordan aktører kan samhandle på ulike måter i forhold til sine omgivelser, kan nettverkstenkning vise til hvordan aktører "kommuniserer" med naturen på en slik måte at man kan oppnå en forståelse for naturen (Latour 1995; Castree 2005) Naturen som aktør eller "subjekt" står her i et gjensidighetsforhold til mennesket. En slik relasjonell tenkning handler om måter man kan gripe fatt i naturen på, som tar for seg hvordan man kan overvinne den dualistiske forståelsen av menneskelig og ikke-menneskelig forståelser av naturen. Tilbake til naturforståelse handler dette om skillet mellom natur og menneske der naturen ses som "objekt" og mennesket som "subjekt". Fenomener har ikke egenskaper i seg selv, men eksisterer kun fordi de står i forhold til andre fenomener der disse egenskapene forenes. Disse relasjonene forstås da som interne og ikke eksterne, fordi begrepet "eksterne" relasjoner viser til at fenomener er konstituert på grunn av de relasjonene som de tas opp i. Dette handler om sammenhengen som de ulike delene av naturen, ikke- menneskelig og menneskelig, som står i relasjon til hverandre. På denne måten kan en se på stedet og naturen som et nettverk der to sfærer forenes, en nettverkstenkning som tar for seg de uatskillelige koblingene mellom ulike fenomener. Dette innebærer at forholdet mellom natur og kultur består av mange aktører som kommuniserer i en gitt kontekst. I dette feltet av kommunikasjon ligger mulighetene for lokale måter å oppnå forståelse for bærekraft. Det er denne kommunikasjonen og det som gjør slik kommunikasjon mulig, som er utgangspunkt for å snakke om kulturell bærekraft.

Latour (1995) mener at man må søke en slags kollektiv eksperimentering omkring mulige forbindelser mellom ting og mennesker uten at noen størrelse vurderes av de andre som kun et middel, men som også har et eget mål. Jeg velger å trekke inn "kulturell bærekraft" som et slikt eksperiment, der ordet "miljø" referer til det fysiske miljøet, eller naturen, og innebærer at man kan se naturen som en aktør som har rett til like mye omsorg, et sunt miljø og levedyktighet som mennesker (Birkeland 2008). I et lokalsamfunnsperspektiv kan man ut i fra dette få til en "økologisk" restrukturering som en regional prosess fører til en endret dynamikk mellom natur og samfunn. Med dette handler ikke økologi om å redegjøre for naturen, dens interesser og mål, men om en ny måte å vurdere alt på, som en helhetlig tenkning på lokalnivå, også forklart som en integrasjon nedenifra (ibid). Samfunnet endres da på en slik måte at en søker seg vekk i fra en tenkning der man inntar en humansentrert eller et økosentrisk etisk utgangspunkt, til et utgangspunkt der en fokuserer på gjensidighet og et

balansert perspektiv i forholdet mellom mennesker, natur og samfunn. Det vi kan kalle for en ”økologisering” handler om å skape fremgangsmåter som gjør det mulig å følge et nettverk av ”kvasiobjekter” hvor underordningsforholdene forblir usikre. En samfunnsendring forutsetter derfor en dypt forankret usikkerhet med hensyn til sammenhenger, tilknytninger og fordelinger (Latour 1995, s. 354). En slik tenkning tar bare hensyn til meklerposisjoner, der hver enkelt må vurderes ut i fra sin egen ”lov”. Dette perspektivet tvinger oss til å snakke om vitenskap samtidig som vi snakker om mennesker, og om hva som gjør oss til mennesker. Naturvitenskapen vil med dette være en relevant del av kunnskapsproduksjonen, men som bare utgjør del av den kulturbaserte naturforståelsen.

2.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg tatt for meg flere grunnleggende måter å forstå natur på. Ordet *natur* er for mennesker kun knyttet til ting som en følge av overbevisning, denne overbevisningen konstrueres prosessuelt av mennesker som et resultat av kulturell meningsdannelse, og gjennom fysisk kontakt med omgivelsene. Jeg har altså vist at et kulturbasert perspektiv på naturbegrepet bør ligge til grunn for vår forståelse av den. For miljøforvaltningens del henger dette sammen med nasjonalpolitiske rammer og forståelse av Blefjell som verneobjekt som strider med lokalsamfunnets bruksinteresser. Villmarksbegrepet viser til en slik forståelse der begrepet i stor grad kan sies å være en sosial konstruksjon atskilt og opphøyd fra mennesker. Villmark er et slikt eksempel på hvordan forvaltningen har behov for å kunne kategorisere naturen gjennom forenklinger. Men dette er et perspektiv som i stor grad kan sies å være konstruert ved at det skapes et skille mellom natur og kultur, og at all natur er gjenstand for menneskelig påvirkning. Dette får konsekvenser for politisk geografiske aspekter ved sted som jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 3, der regionsaspektet vil bli drøftet.

Naturforståelse handler også om hvordan kroppsliggjorte og kognitive erfaringer, dette betyr at mye av vår kunnskap om natur ikke er noe som vi presenterer formelt, men eksisterer skjult, sansbart og prekognitivt. Dette står i et motsetningsforhold til forholdet mellom forvaltningen og natur, her viste jeg at den sektorbaserte eksperttenkningen i forhold til natur fjerner i stor grad det kulturelle perspektivet på kultur i en lokal kontekst. Kulturell bærekraft ses her som en løsning på utfordringene, der en ut i fra et lokalsamfunnsperspektiv der det blir lagt til rette for en meningsfull dialog og kulturbaserte løsninger på miljøproblemer.

Kapittel 3: Sted, region og identitet

I dette kapitlet skal jeg gå nærmere inn på hvordan vi kan forstå sted og regionsbegreper sammen med politiske og identitetsmessige aspekter og hvordan dette kan si noe om en stedsutvikling. Disse begrepene har svært ulike betydninger i forskjellige sammenhenger, og det er derfor et behov for å avklare hva det er vi mener når man snakker om, studerer eller planlegger med utgangspunkt i steder og regioner. Forholdet mellom steder og mennesker har i følge Berg (et. al 2004) vært lite forsket på i de sentrale delene av norsk regionalforskning spesielt på et teoretisk plan. Fordi egenskapene ved steder og regioner er ulike, men samtidig noe som er nært koblet sammen, er en teoretisk diskusjon av stedlig og regional teori viktig for å forstå Blefjell som sted og som en del av et regionalt bilde.

3.1 Sted og rom

Sted er et geografisk begrep som det knyttes ulike forståelser til. En grov inndeling er å skille mellom sted som fysisk lokalitet, som scene/kontekst og som identitet, kultur og livsformer, disse skaper best forståelse av sted når de ses i sammenheng (Cresswell 2004). Fysisk lokalitet handler om det "objektive" stedet der de fysiske egenskapene ved stedet utgjør det materielle "avtrykket" som lar seg plassere i kartmessige inndelinger. Denne definisjonen av sted er vanlig i økonomisk geografi der statistiske definisjoner av sted er fremtredende. Sted som scene/kontekst handler om rammen rundt sosial samhandling. Stedet er bare omgivelsene, og handler ikke om noen deltaker eller aktør. Denne definisjonen av sted er når man i samfunnsforskningen og i planmessige perspektiver snakker om sted der man i all hovedsak er opptatt av sosial samhandling. Det handler om det folk gjør seg i mellom. Det stedlige forstås altså først og fremst som en meningsfull lokalitet og er et viktig aspekt for å forstå kulturelle og fysiske ulikheter. Stedet utgjør et felt for subjektiv og intersubjektiv meingsdannelse. Sted kan forstås som møtesteder av nettverk som er konstruert ut i fra en spesifikk sammensetning av sosiale relasjoner og møter som er sammenvevd på et spesifikt sted (Halfacree 2006, s. 51).

Forskjellen mellom sted og rom er at sted viser til noe konkret og avgrenset, mens rom viser til utbredelse. Rombegrepet er relevant å forstå i denne sammenhengen fordi det gir mulighet for å forstå hvordan sted kan ses i sammenheng med prosess. En kan her snakke om rom som

en materialstruktur, som innebærer de fysiske og sosialt produserte materielle omgivelsene. En slik forståelse av rom er den tradisjonelle tenkningen rundt stedsbegrepet, slik som i politikken og planleggingens forståelse av romlighet som sted der en legger til rette for fysiske forhold, infrastruktur, tilgjengelighet etc. Rommet representerer da rammene, begrensningene eller de ressursene som utgjør grunnlaget for menneskelig aktivitet, og er derfor noe man kan karakterisere som mindre relatert til sosiale aktiviteter. Det er allikevel slik at det materielle ikke er frakoblet de sosiokulturelle egenskapene til sted gjennom at den har påvirkningskraft på selve handlingen og utfallet av handlinger. Slik Ingold (2000) viser finnes det ulike måter å se steder på. I den moderne verden oppstår det en kan kalle for det ”geometriske blikket”, som er det vestlige innlærte syn på jorda som en globus der man står på utsiden og betrakter verden som et objekt (Ingold 2000; Birkeland 2002). Dette perspektivet vil jeg gå nærmere inn på i kapittel 6, der menneskets forståelse av natur er koblet sammen med praksiser.

Den tredje inndelingen av sted handler om når man ser sted som en del av kultur, identitet, og handling. Dette er aspekter av sted som tar for seg hvordan individer og grupper skaper mening knyttet opp til sted. Sted handler også om det kognitive og det sansbare der mennesker gir stedet mening. Sted som identitet, kultur og livsformer handler om stedets sosiale egenskaper. Sted er ikke bare et kognitivt fenomen, men også noe som refererer til det å ”ha et sted”, det å ”være”, og det å ”gjøre” et sted på en helhetlig måte. I denne sammenhengen kan vi forstå stedet som noe som er følelsesmessig, kroppsliggjort og kognitivt integrert i forståelsen av stedet. Ut i fra et erfaringsperspektiv er sted noe som er grunnleggende for hvordan mennesker orienterer seg i verden, og noe som umiddelbart er mer ”levd” fremfor kjent (Relph 1976, Thuan 1977). Denne forståelse av stedet er i første omgang noe som ikke umiddelbart kan uttrykkes verbalt, men noe som er stilltiende og diskursivt samtidig. ”Å leve stedet” er en måte å tenke på stedet som en kultur eller en struktur av følelser (Williams 1985, i Birkeland 2008, s. 9). (...) *sted er derfor med andre ord en holdning og en del av en moderne levemåte, en måte å tenke på og gjøre ting, og kommunisere det en har lært* (ibid). Det får frem følelsene, helheten og selvstendighet i menneskers liv, og er derfor noe som får mennesker til å føle seg hjemme på en eksistensiell måte. Dette er den følelsen som blant annet oppstår dersom en opplever det å ha hjemlengsel eller andre følelsesmessige bånd til et sted. Sted må settes i en følelsesmessig, kroppsliggjort og kognitivt perspektiv der sted ikke ses på som kun rom, men som noe som kan ta og føles på der det fysiske møter det romlige. Men å være menneske innebærer også å leve stedet på en fysisk-

romlig måte der man ser på mennesket som ”et bevegelig sted”. Dette får betydning for hvordan steder oppfattes ikke bare som visuelle, men også som faktisk erfarte.

Erfaring og sosialisering er helt essensielt for å oppnå en nødvendig forståelse av stedets og naturens egenskaper. Det er her mye som tyder på at barndommen har en avgjørende rolle i forhold til hvordan mennesker forstår naturen (Corbett 2006). Det er ofte dokumentert at de erfaringer et menneske tilegner seg fra aktiviteter i naturen tas med videre i livet, samtidig som man tar til seg ny kunnskap og gjenfortolker sin oppfatning frem til voksen alder. Selv om det ofte ikke er en direkte sammenheng mellom hvordan man forholder seg til naturen og ens erfaringer i barndommen, forblir kunnskapen forankret, bearbeidet og transformert til mer omfattende måter å forstå sine omgivelser (ibid). I oppvekstmiljøet formes de første tanker og ideer om hva man vil med livet sitt (Højrup 1983, s. 30).

3.2 Region

Regionsbegrepet utgjør en utvidet ramme av det vi forstår som sted. Hensikten med å trekke frem regionsbegrepet handler derfor om å kunne peke på og forstå regioner og steders forskjellighet. Ved å klargjøre hva som er spesifikke egenskaper ved en region, muliggjør man en forståelse av hva som gjør den annerledes sammenlignet med andre og hvilke betydninger dette har. Anssi Paasi (1986, s. 19) gjør et viktig skille mellom sted og region som ”konkrete forbindelser”. Steder utgjør beskrivelser av individers personlige oppfattelse av en romlig virkelighet, og de meningene som knyttes opp til dette rommet som en individuell kategori. Sett i forhold til sted utgjør regioner her en institusjonell konstruksjon over tid, som samfunnets institusjonelle praksiser, og danner den kollektive identitetens historie. Region er med dette en struktur som manifesterer seg selv gjennom mediet av institusjonelle praksiser, og noe som genererer seg selv gjennom individers hverdagsrutiner. Men det som er viktig her er at dette ikke kan spores direkte tilbake til disse individenes begreper om deres egne romlige erfaringer. Ut i fra dette blir det altså foretatt et skille mellom konkret fysisk sted, og kommunen som region. Flesberg er et slikt fysisk sted der individers oppfattelse av rom som en individuelt forstått kategori oppstår, som et stedlig utgangspunkt for å forstå et annet sted (Blefjell). En region utgjør en kontekst som i oppgaven innebærer en administrativt inndelt kommune, men som jeg vil komme inn på også må ses i et videre perspektiv enn en slik funksjonell inndeling.

Regioner er *historisk* relaterte prosesser som på flere ulike måter knyttes opp til politiske, statlige, økonomiske, kulturelle praksiser og diskurser (Paasi 2003, s. 481). Regionsbegrepet har tradisjonelt sett blitt sett i forhold til teoretiseringer rundt den fysiske regionens spesifikke karakteristikk, som sammen med dens innbyggere leder til en forståelse av region som både idyllisk og konserverende (noe som også har rammet stedsbegrepet). Det har lenge vært klar tendens til å idyllisere og essensialisere regionens identitet for å kunne bevare den mot endring. Regioner har utgjort et geografisk område som i stor grad har dreid seg om å utvikle en teoretisk forståelse for en balanse og sammenhenger mellom det generelle og det spesifikke (Lysgård 2004, s. 31). I dag har begrepet mange betydninger og viser til et mangfold av ulike fagdisipliners inndelinger av stedlige, fysiske, sosiale og kognitive karakteristikk. ABS- regionen er et eksempel på inndelinger etter slike karakteristikk, der det regionale utgjør en regionskonstruksjon som konseptualiserer det overløke rommet (Selstad 2005). Dette er perspektiver som tar for seg en arbeidsmarkeds-, bolig- og serviceregion, der det er hovedstrømningene som utgjør det regionale. En pendlingsregion er en enklere versjon av denne typen regioner, der andelen pendlere til og fra sentralsteder muliggjør en slik regional forståelse. Men dette er allikevel komplisert fordi det alltid er grupper eller individer som ikke forholder seg til steder på denne måten.

Regional identitet er en del av bevisstheten rundt det regionale perspektivet. Det finnes en rekke ulike koblinger i forhold til regional identitet, et spenn som tar for seg persepsjon og forestillinger om natur, identitet og ulikhet, økonomi, marginalisering (Lysgård 2004). Alle disse aspektene og langt flere brukes i diskursene og klassifiseringene av hva det "regionale" betyr. Disse diskursene benyttes både for å oppnå en bedret "objektiv" forståelse, eller for å oppnå makt med et hensiktsmessig ønske om å avgrense, navnsatte eller gi symboler eller grupper av mennesker en bestemt mening. Man kan her snakke om regionalpolitiske virkemidler for å oppnå en ønsket inndeling av ulike hensiktsmessige deler av samfunnet. Dette kan en definere som en regional bevissthet der de ulike måtene å identifisere mennesker på i forhold til menneskers institusjonelle praksiser, diskurser og symbolbruk, kan sies å utgjøre "strukturer av forventninger" (Paasi 2003, s. 478). Disse strukturene bidrar til å institusjonalisere deler av den prosessen vi kaller en region, der det å identifisere en region dreier seg om å ta i betraktning to sammenhengende kontekster, den kulturelle/historiske, og den politisk- økonomiske.

Som jeg skal komme nærmere inn på i analysen så er de sosiale aktørene i ulike posisjoner når de produserer og reproducerer romlige representasjoner og sosiale skillelinjer. Produksjonen og reproduksjonen av regioner kan i dag sies å være mindre preget av indre endogene prosesser sammenlignet med tidligere, men vil være noe som i økende grad også finner sted i andre regioner, nasjonale og overnasjonale kontekster. Disse narrativene om det regionale vil i stor grad bli knyttet opp til geografiske maktforhold, der kulturelle praksiser og avgjørelser et sted får konsekvenser for det som skjer et annet sted.

Ved å knytte stedet til konkrete individ og regionen til den kollektive historieforståelsen, unngår man å definere steder og regioner ut i fra geografisk nivå og utstrekning. Regionen er det kollektive samfunnets institusjonelle sfære og utgjør en bestemt dimensjon av samfunnets romlige struktur (ibid). Fordi menneskelig aktivitet og praksis er knyttet opp til både steder og regioner må jeg gå nærmere inn på hvordan regionsbegrepet kan ses i sammenheng med praksisformer knyttet opp til natur. Naturforståelse henger sammen med praksis, og vil variere med praksis, og har derfor sin egen romlige og tidsmessige tilhørighet, sin regionalitet (Arnesen 1999). En region er ingen atskilt enhet der ulike karakteristikk av samfunn og natur har sin stedlige konforme eksistens, men kan heller sies å romme mange ulike identiteter som virker gjensidig konstituerende i relasjon til hverandre. Her kan en trekke inn perspektiver på hvordan ulike livsformer forstår hverandre (jfr. Kapittel 4).

3.3 Stedets og regionens identitet

For å kunne forstå det identitetsmessige i forhold til sted i denne oppgaven vil jeg først presisere hvorfor steder og regioner er gjenstand for mangfoldige og tvetydige forståelsesmåter. For det første har menneskers forskjellighet og mangfold stor innvirkning på lokale og regionale forhold. Samtidig har også dette mangfoldet og forskjellene mellom steder stor innvirkning på sosiale relasjoner, praksiser og meningsdannelse (Berg et. al 2004, s. 9). Forholdet mellom menneske og sted er på mange måter knyttet opp til identitetsbegrepet, ved at identitet er romlig og stedlig forankret og knyttet sammen, samtidig som det identitetsmessige er bundet opp i sosial praksis og sosiale representasjoner. Når man med et stedlig utgangspunkt søker å knytte sammen sosiale, individuelle og fysiske forhold, så innebærer dette en forenkling av disse kompliserte sammenhengene.

Etter som praksisformer har en stedlig forankring, har de også en regional tilknytning ved at de er romlige. Særlig er det regionale relevant å trekke inn etter som mennesker i større grad forholder seg til andre steder i en mobil verden. For mennesker er identitet også noe som har en stedlig forankring fordi mennesker former sine omgivelser, samtidig som omgivelsene former mennesker (Relph 1976). En kan derfor si at sted er noe som ikke bare innehar en identitet, men kan også utgjøre et fundament der mennesker former deres egne identiteter. Dette er et perspektiv der forholdet mellom menneske og sted består av en tosidighet. Identitet er altså både avhengig av de kulturelle egenskapene og steders materialitet. Derfor er de ulike praksisformene som jeg skal komme inn på i analysen relevante og viktige for å forstå det regionale perspektivet.

Regional identitet er for den enkelte en flerdimensjonal identitet fra mikro til makro nivå, dette fordi vår historie og tilknytning strekker seg over flere lokaliteter. I dag kan en ikke lenger forstå identitet som noe ensidig, men som et fenomen der ulike identiteter blir nøstet sammen (Paasi 2003). Identitet kan derfor være hierarkisk inndelt, men det kan også være noe som varierer i forhold til konteksten der mennesker foretar ulike valg, og hierarkitenkningen mister betydning. Den regionale identiteten kan altså også uttrykkes som en fortolkning av prosesser som leder til en regions institusjonalisering, eller dannelsen av det ulike individer og grupper forstår som region. Og det er i slike prosesser det blir skapt territorielle grenser, symboler og institusjonelle praksiser. Disse identitetsmessige likhetene og ulikhetene finnes her over flere romlige nivåer og ikke som enkle inndelinger, dette betyr at en del av den sosiale konstruksjonen kan fremstå som en atskilt del av en annen (Paasi 2003, s. 476). Regional identitet er i virkeligheten et resultat av de identiteter og ulikhetene som kontrasterer disse og som samlet sett utgjør den regionale identiteten.

Paasi (ibid) mener i likhet med Giddens (1991) at økt individualisering er et viktig trekk ved dagens samfunn, også i forhold til det regionale, der ansvaret for eget liv i økende grad er med på å forme deres liv og omgivelsene. Individer har i forhold til dette også blitt mer orientert utad mot en globalisert verden, der steder og strømminger bygger opp under en søken etter nye referansepunkter i tilværelsen, og som bidrar til at identiteter strekker seg over lengre avstander, også forstått som en sosioromlig organisering. Sosial romlighet er både en prosess og et produkt som er knyttet til hverandre som to uatskillelige aspekter i sosial praksis. En kollektiv handling finner ikke sted dersom man ikke gjør en distinksjon mellom "oss og de andre". En kan si at "oss" handler om å være på innsiden, som samtidig konstituerer "de

andre” på utsiden av stedet (Relph 1976). På innsiden av stedet handler om det å tilhøre et sted eller steder, mens på utsiden tar man betrakterens versjon av stedet. Men i dette ligger det også et poeng om at mennesker gjennom ulikheter definerer hva som er likt, og konstruerer virkelighetsforsåelser (og kultur) ut i fra ”likhetene” (Bernstein1997, i Paasi 2003).

Faren med å ta i bruk regionen som kategori vil være at man da bidrar til å videreføre de forutantakelser som de tradisjonelle empiriske analysene hadde i tidligere fagtradisjon, med uklarheter i forhold til regional identitet og essensialistiske betraktninger. En bør derfor unngå antakelser om stedlig identitet fordi identiteter ofte er forestilte i form av forankring og innhold, noe som en bør være forsiktig med i en foranderlig verden (Paasi 2003). Dette kan også være problematisk i forhold betydningen av *taus* kunnskap, som lett kan bli oversett og ikke reflektert over. Thrift (1996;2003) mener at *taus* kunnskap er noe som har en særlig individuell og kulturell dimensjon. Regional identitet må forklares empirisk ved at spørsmålet ikke blir hva regionale identiteter er, men hva mennesker mener når de snakker om eller uttrykker i forhold til regionale identiteter.

3.4 Lokalsamfunn

Stedet Flesberg og nærliggende områder som stedet Blefjell, utgjør den stedlige og kontekstuelle rammen ofte omtalt som et *lokalsamfunn*. Et lokalsamfunn kan ut i fra dette sies å være ”ekstralokale” koblinger som er faktiske relasjoner som opprettholder det lokale (Paasi 2004, s. 538). Lokalsamfunnet er i denne sammenheng relevant å trekke inn fordi det muliggjør en teoretisk forståelsesmåte, et hjelpemiddel, der en kan analysere og beskrive sosiale fenomener på en måte som er mer konkret. Dette dreier seg om sosiale enheter med et tett lokalt nettverk av sosiale relasjoner, med en relativt stabil sammensetning og klare mekanismer for rekruttering av nye medlemmer (Thuen og Wadel 1978, s. 13). Det ”lokale” er derfor viktig i relativ forstand fordi geografisk avstand i en rekke sammenhenger er viktig for å få tilgang til ”goder” i samfunnet, slik som nærhet til jobb og servicefunksjoner. Ordet samfunn på sin side viser til at avstand må organiseres sosialt ved at mennesker står i et gjensidighetsforhold til hverandre. Nærheten betyr ikke nødvendigvis at man automatisk forholder seg til hverandre i en lokal kontekst, men at man har sosiale nettverk utenfor lokalsamfunnet.

For at lokalsamfunnsbegrepet skal være nyttig er det nødvendig at man vil kunne påvise hvilke sammenhenger lokal tilhørighet og verdier som er knyttet til dette, faktisk gjøres relevant i dagliglivet, og under hvilke omstendigheter dette eventuelt ikke skjer (ibid, s. 14). . Med lokalitet menes derfor den posisjon som i romlig forstand som personer har i forhold til andre personer og viktige ressurser. Lokalitet som begrep viser her til stedets egenskaper i forhold til opportunitetssituasjon, der lokalitet er et viktig aspekt i forhold til å forstå handlingsvalg. En betydningsfull del av oppgaven dreier seg derfor om ulike spørsmål knyttet til et "lokalt samfunn", og det er derfor sentralt for å kunne identifisere lokalsamfunnet for å forstå det i forhold til prosesser utenfor. Begrepet hører altså hjemme sammen med praksisorientert teori som jeg vil diskutere i kapittel 4. hvordan samhandling med omgivelsene, materielt og sosiokulturelt, er egnet til å fange inn hvilke ulikheter og sosial dynamikk som finnes i Flesberg som lokalsamfunn.

3.5 Ruralitet

Forståelse av ordet bygd henger sammen med perspektiver omkring ruralitet. Rural geografi kan i vesten defineres som studiet av mennesker, steder og miljø i rurale områder med spesielle forbindelser til samfunn, økonomi, politikk og kultur (Berg og Dale 2004, i Berg 2004 et. al). Den enkleste måten å definere det rurale på er ut i fra deskriptive analyser med fokus på populasjon, slik begrepet ofte blir beskrevet i offisielle definisjoner (Woods 2005). Mange oppfatter ofte det rurale som ensbetydende med en eller flere bygder, en bygd kan forstås som et bebygget område med en viss geografisk sammenheng der bondegårdsbebyggelse ofte har vært selve grunnlaget for samfunnet (snl.no/bygd). Derfor blir det å definere et sted som ruralt relativt og avhengig av hvor stor grad av ruralt rom som dominerer stedet sammenlignet med andre steder. Rurale områder har mange politiske og følelsesmessige idealer som varierer ut i fra sosiokulturelle definisjoner. På samme måte som i de deskriptive definisjonene har sosiokulturelle definisjoner vært gjenstand for forsøk på å definere rurale samfunn. Man har forsøkt å skille det urbane ut i fra innbyggernes verdier og adferd, og i forhold til sosiale og kulturelle karakteristikk av lokalsamfunn (Woods 2005, s. 9). Slike definisjoner ender også ofte opp med i å tillegge ulike lokalmiljø urbane eller rurale verdier. I stedet har man i den senere tid valgt å snakke mer om konseptet ruralitet som forestilt og hverdagslige praksiser sett i forhold til vår samtid (Cloke 2006, s.18). Et tydelig eksempel på dette er nettopp Blefjell der endringsprosesser i forhold til ressursutnyttelse og sosiale forhold bidrar til å endre Blefjell og Flesberg som steder.

3.6 Helhetlig tilnærming til regionsforståelse

En stor utfordring ved å kunne forstå regioner dreier seg om kompleksitet. Et nyttig redskap for å forstå det regionale dreier seg om skala. Skalabegrepet bidrar til å forstå ulike deler og sammenhenger ved at det innehar relasjonell, diskursiv og sosialt konstruerende rolle (Paasi 2004). Skala kan defineres ut i fra størrelse (nivåer) slik som den arealmessige og hierarkiske inndelinger av steder. Men begrepet kan også vise til *relasjoner* (ibid, s. 538), også forklart som grenser der de ulike skalaene møter hverandre. Dersom man ser på skala som en hendelse og en prosess, så kan man beskrive begrepet ut i fra bevegelser og interaksjon fremfor en ting, der det viktige med skala blir de årsakene som skaper dynamikk. Skalabegrepet konseptualiserer dermed regionsbegrepet og er relevant fordi en får reflektert rundt sted, region og skala samtidig. Skala er her et teoretisk verktøy til å forstå dannelsen av hierarkier i den regionale konteksten, der hierarkisering forstås som en prosess der sosiale og romlige ulikheter blir manifestert materielt og diskursivt (Brenner 2001, i Paasi 2004).

Grønhaug (1978) mener skala og sosial organisering kan defineres som årsaker og konsekvenser av ulikheter, størrelser og antallet personer som befinner seg i et sosialt system. Formålet med å fokusere på skala blir dermed et spørsmål om hvordan en kan avgrense en persons livsverden og livsform. En kan konseptualisere skala gjennom å fokusere på mindre samfunn, større samfunn, globale samfunn etc. Begrepet kan også inneholde en strukturell kompleksitet ved at en her snakker om en uavhengig størrelse, for eksempel kan små samfunn være vel så komplekse som samfunn som er antatt større i utbredelse. Strukturell kompleksitet kan referere til antallet roller og ulike variasjoner blant sosiale individer. Også forstått som antallet personer og deres utbredelse i sosialt rom, som kan knyttes sammen gjennom ulike institusjoner og ulike former for kommunikasjon (ibid, s. 79). Skala innebærer en utbredelse i sosialt rom og antallet personer i et sosialt system, mens kompleksitet eller nivå viser til graden av rolleulikheter og variasjoner i rollesammensetninger.

Skala utgjør altså feltet der ”hendelser foregår”, slik at teoretiske og politiske diskurser aldri vil tilhøre et konkret geografisk område, men i stedet finne sted i prosessen der de ulike skalaene blir reproduisert eller opprettholdt. Skala blir på denne måten det stedet der en hendelse gjennom ”det prosessuelle” blir avgjort. I dette kan en trekke frem måter sentralstaten kommer til enighet med det lokale nivået om bruken av Blefjell. Kommunen

opererer innenfor en del av skala, som hierarkisk sett befinner seg i skjæringspunktet mellom den nasjonale forståelsen av natur og det lokale feltet. Innenfor skalabegrepet kan en også snakke om den politiske delen, som viser til tydelig definerte grenser som bidrar til produksjon, reproduksjon og diskursiv ”enighet”.

Skala utgjør her ulike strukturer som igjen er delt inn i flere nivå. Dette er knyttet opp til den sosioromlige fordelingen innenfor et relativt oppbundet område. Skala blir her altså definert som relativt avgrenset og ”lukket”, en grense som skiller den politiske delen fra andre deler (Paasi 2004, s. 538). Et typisk eksempel på dette kan være sentralitet – lokalitetsdebatten der geografiske inndelinger blir konstruerte i forhold til avstander og kvantifiserbare forhold. Skala kan med dette forstås som noe er geografisk oppbundet ved at de tar for seg skillet mellom politiske og kulturelle markørene (Johnston 1990, i Paasi 2004). Den politiske ideologi og nivåstyringen og det kulturelle blir da konkretisert geografisk i konflikten rundt Blefjell. Skalabegrepet handler om ulike forståelsesmåter knyttet opp til konkrete stedlige og romlige oppfatninger som bidrar til å konstruere og reprodusere de ulike delene. Dette er prosesser som er dypt sammenvevd, og blir derfor et særlig spørsmål om kontekst, skala får derfor betydning når den står i forhold til noe, i en kontekst som dannes, endres eller opprettholdes av komplekse dynamiske geografiske helheter (Paasi 2004).

Ut i fra dette gir den mening å trekke inn skala som en *empirisk generalisering*, der konkrete forståelsesmåter om sted kan oppnås gjennom å danne en forståelse for uregelmessige og dynamiske sammenhenger i en kontekst. På denne måten blir en tilnærming til regionsforståelsen muliggjort gjennom å reflektere rundt region som en mangetydig tilnærming til både empiriske og abstrakte deler av steder. Skala bør forstås som en kontinuerlig konseptualisering ut i fra dens kontekst der ulike tilnærminger avhenger av forskningskonteksten og dets maktreasjoner. Når man fokuserer på lokalsamfunn kan dette derfor ha betydning for skalaforståelsen. Slike stedlige produksjoner kan både være konkret gjennom sosial interaksjon og maktreasjoner, men også vage og usynlige. Institusjonaliseringen av en region, sted eller skala er ikke- atskilte elementer i en uavbrutt prosess av regional transformasjon (Paasi 2004, s. 542). Dette viser at det regionale må forstås som en prosess der det ilegges ulike betydninger ut fra forskjellige ståsteder.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg tatt for meg teoretiske perspektiver på sted, region og identitet. Steder utgjør et felt for subjektiv og intersubjektiv meningsdannelse, men det er også et fysisk sted som er med på å prege identitetskonstruksjonen av sted. Sted må settes i en følelsesmessig, kroppsliggjort og kognitivt perspektiv der sted ikke ses på som kun rom, men som noe som kan ta og føles på der det fysiske møter det romlige. Man kan i stor grad si at sted handler om å leve stedet på en fysisk- romlig måte der man ser på mennesket som ”et bevegelig sted”. Dette innebærer at det handler mer om erfaring fremfor en kognitiv og diskursiv betraktning.

Jeg har vist at det regionale perspektivet er relevant å trekke inn fordi det utgjør en utvidet ramme av det vi kan kalle sted. Som noe som inngår i en kontekst som strekker seg utenfor den funksjonelle kommunale inndelingen og utgjør en institusjonell konstruksjon over tid, det handler om samfunnets institusjonelle praksiser, og hvordan kollektiv identitet dannes. Region er med dette en struktur som manifesterer seg selv gjennom mediet av institusjonelle praksiser, og noe som produserer seg selv gjennom individers hverdagsrutiner. Steder og regioner handler også om et innenfra og utenifra perspektiv, der det finnes ulike forståelser av sted som opplevd eller fortolket. Slik som forestillinger og kategoriseringer av rurale perspektiver, og faktisk opplevd gjennom det hverdagslige.

Jeg har også vist at skalabegrepet er egnet til å forstå det regionale i en mer kompleks og sammensatt virkelighet der hendelser foregår, skala utgjør forskjellige strukturer som sammen danner det regionale bildet. Skalabegrepet handler om en empirisk generalisering der mangetydige perspektiver på det regionale, politisk, økonomisk, sosialt og miljømessig, og som en kontinuerlig konseptualisering av regionsforståelsen. Jeg har valgt å trekke inn lokalsamfunnet som en nyttig konseptualisering av det stedlige, som en konkretisering sosiale relasjoner knyttet opp til sted. Forholdet mellom menneske og sted er på flere ulike måter knyttet opp til identitetsbegrepet, ved at identitet forstås som en romlig og stedlig forankret og knyttet sammen, samtidig som det identitetsmessige er bundet opp i sosial praksis og sosiale representasjoner. Jeg vil i kapittel 4 ta for meg hvordan det stedlige og regionale kan forstås ut i fra et indre og ytre perspektiv der livsformer og ulike natursyn har to forskjellige måter å se stedsperspektivet.

Kapittel 4. Livsformer og natur

I dette kapittelet skal jeg gå nærmere inn på hvordan mennesker forholder seg til stedet gjennom deres praksisformer. Årsaken til at jeg ønsker å teoretisere rundt menneskers praksisformer er med bakgrunn i kapittel 2, at menneskers handlemåter kan sies å utgjøre en menneskelig og ikke-menneskelig dimensjon som manifesteres materielt i naturen. Det vil derfor være nødvendig å trekke inn praksisorientert teori, nærmere bestemt livsformteoriens relevans for å forstå menneske og samfunn, og en prosessorientert tilnærming til å forstå aktørhandlinger. Med livsformteori ønsker jeg å synliggjøre menneskelig handling ut i fra kategoriserbare livsformer knyttet opp til ulike produksjonsmåter. Jeg vil her ta for meg Thomas Højrup (1983;1989 mfl.) livsformteori. For å bringe teorien i en fenomenologisk retning vil jeg se den i lys av Jørgen Ole Bærenholdts (1991) tilnærming der menneskets livsverden danner grunnlaget for livsformer. Han er opptatt av å se lokalsamfunn ut i fra indre- ytre relasjoner, og for å kunne forstå aktørers handling vil jeg her i likhet med Bærenholdt (ibid, s. 26) trekke inn Fredrik Barths (1981) bidrag til å forstå sosialt liv ut i fra en aktør – og prosessorientert forståelse. Fordi livsform og prosessorientert aktørteori innebærer et (forenklet) syn på menneskelig handling blir det derfor nødvendig å knytte begrepene sammen. Derfor vil jeg vise hvordan struktur – aktør begrepene kan ses i sammenheng med Giddens (1996) strukturasjons og modernitetsteori. Disse to praksisorienterte tilnærmingene danner grunnlaget for hvordan man kan se naturbegrepet i relasjon til to ulike perspektiver på omgivelsene ut i fra et ”innenfor” og ”utenfor” perspektiv (Ingold 2000).

4.1 Livsformer

Livsformsteori danner grunnlaget for en regional analyse av ulike kultur- og livsformer, og har tradisjonelt sett handlet om ulike historiske og geografiske karakteristikk av levemåter. Højrup (1983) ønsket å synliggjøre forskjellige livsformer og hvordan den sentralstyrte samfunnsplanleggingen ofte kom i konflikt med lokale livsformer i Danmark. Hans arbeid påkalte seg stor offentlig interesse i Danmark, gjennom en rekke lett gjenkjennelige beskrivelser av ulike livsformer. Årsakene til at bønder på Jylland og borgere i København ikke forstod hverandre, virker å ha mange likhetstrekk med konflikter i bruk og vern også i en norsk kontekst. Et av hovedtrekkene til Højrupskritikk dreier seg om synet på det moderne

mennesket som homogent konstituert. Dette står i sterk kontrast til selve eksistensgrunnlaget for et samfunn, der kompleksitet og ulike levestillemåter har ulike strategier for å oppnå sine mål i livet, og der disse ulikhetene ikke blir tatt hensyn til i planleggingen. En slik måte å forstå motsetninger på er selve grunnlaget for å forstå teoriens relevans i forhold til en norsk lokalsamfunns kontekst. Jeg har derfor i kapittel 2 argumentert for at bærekraftighetsperspektivet innebærer en politikk som tar i betraktning mangfoldet og ulikhetene i samfunnet på en bærekraftig måte. Livsformer er i så måte et redskap for å forstå koblinger mellom ulike praksisformer og steders bærekraft. En livsform er noe som blir tillært gjennom livet ved kulturelle praksiser og erfaringer. Livsform kan dermed brukes som et verktøy for å forklare daglige aktiviteter, gjennom tilegnet mentalitet som styrer våre handlinger (Bærenholdt 1991). En livsform karakteriseres først og fremst av at det er et spesielt livsmønster som gjentas eller har en varighet, der forholdet mellom de ulike delene betinger hverandre. Livsformteorien har som teoretisk ambisjon å kunne se de ytre og indre aspektene i et samfunn, og dette på en måte som inngår i en helhetlig forståelse som verken er deterministisk eller funksjonalistisk (ibid).

Livsformer blir muliggjort av levevilkårene, og levevilkårene er det som er relevant og nødvendig i forhold til livsformen (Højrup 1983 s.181). Levevilkår blir her en indikator for å vurdere hvordan ytre vilkår rommer muligheter og begrensninger i menneskers liv. For eksempel vil ens praksis knyttet opp til naturen være avhengig av de naturlige egenskapene til et sted, som gir mulighet for en verdiskaping. Hva som derimot utgjør en verdi vil avhenge av samfunnets symbolske og økonomiske verdisetting av de materielle verdiene. En livsform kan derfor ikke forstås alene og atskilt fra ytre prosesser, ettersom den krever at en rekke eksistensbetingelser er til stedet i det miljøet som omgir den for å kunne fungere. Eksistensbetingelser er derfor knyttet opp til fysiske og sosiale strukturer som gir mennesket rom for individuelle tilnæringsmåter. Dette betyr at grunnlaget for menneskelig handling er noe som blir skapt av de menneskelige og ikke-menneskelige mulighetene som eksisterer i samfunnet. I livsformene eksisterer det ulike ideologier som plasserer mennesket i en konkret livsform der man innehar et bestemt bilde av verden (idéunivers). Dette bildet dannes som et produkt av hvordan den enkelte ser for seg hva som er det *gode liv*, og hva som er en selvfølge og riktig i forhold til å oppnå dette. Den ideologiske bakgrunnen bestemmes av funksjonen tankene har som tolkningsredskap, og utgjør et verktøy som mennesker har bruk for i dagliglivets handlinger.

Det avgjørende for å opprettholde en bestemt livsform er i følge Højrup (1983, s.21) dens ytre mulighetsbetingelser. Han anfører at det finnes individuelle forskjeller mellom mennesker innenfor en og samme livsform, og et menneske har derfor trekk som kan kategoriseres i ulike livsformer. Dette begrunner han som nevnt med at det må være snakk om et bestemt livsmønster som gjentas eller har en varighet og der de enkelte delene er avhengige av hverandre. Først da kan en snakke om en bestemt livsform, på denne måten ønsket Højrup gjennom livsformteorien å overvinne etnosentrisme. Ut i fra dette perspektivet avviser han individuelle forskjeller og kategoriserer mennesker inn i bestemte former, noe som har gjort hans teori til gjenstand for mye kritikk, fordi dette innebærer et statisk og strukturalistisk syn på mennesker og handling. Det er gjennom å kombinere livsformenes kategorier med en aktørorientert kategori, at mulighetene ligger til rette for å få fram det dynamiske perspektivet, da gjennom individuelle handlinger og overganger mellom livsformene. Men livsformbegrepet har likevel en sterk side ved at de enkelte handlinger først får en mening når de ses i en helhetlig sammenheng og i forhold til deres betingelser. Det er her jeg finner teorien fruktbar i forhold til å forstå menneskers livsverden ut i fra mer dynamiske kategorier. Livsformene er ideologier som også må ses ut i fra en indre rasjonalitet der menneskelig handling ikke bare er et resultat av måter å tilpasse seg til omgivelsene, men også avgjøres ut i fra en indre logikk slik som verdimeslige vurderinger.

4.2 Produksjonsmåter og livsform

Højrup forstår økonomiske strukturer som to ulike produksjonsmåter, der den enkle vare – produksjonsmåten og den kapitalistiske produksjonsmåte oppfattes som to forskjellige produksjonsmåter som eksisterer ved siden av hverandre (Højrup 1983). Kapitalismebegrepet er et komplekst og mangetydig begrep i samfunnsforskningen. For Giddens (1997) er kapitalisme et system der vareproduksjon er konsentrert rundt forholdet mellom privat eierskap av kapital og eiendomsløst lønnsarbeid. Han betrakter det kapitalistiske samfunn som en spesiell undergruppe av moderne samfunn i sin alminnelighet, og som et system som har en rekke spesifikke institusjonelle trekk. Højrup (1983) bruker livsformanalyse og dens to produksjonsformer som en analytisk tilnæringsmåte. Min intensjon med å bruke begrepet i denne oppgaven begrenser seg imidlertid til å kunne se disse to produksjonsmåtene som dynamikk og overganger. Med dette mener jeg at det finnes et mangfold av ulike måter å tilpasse seg kapitalistiske strukturer. Innholdet i begrepet vil derfor bli forstått i en bredere

kontekst ved at mennesker også velger ulike strategier når en forholder seg til økonomiske muligheter og begrensinger. Ut i fra dette blir en analyse muliggjort av hvordan en kan forstå økonomiske strukturer i relasjon til individers opportunitetssituasjon. Med dette menes en situasjon som danner et sett av restriksjoner og muligheter der grensene for handlingsvalg blir satt (Brox, 1978, s. 338). Disse to ulike formene for produksjon får gjennomgripende følger for hvordan mennesker velger å organisere sine liv.

Brox (1966) utgjør i denne sammenheng et interessant bidrag til å forstå regional utvikling med utgangspunkt i folk og lokalsamfunn, der det er tydelige forskjeller i arbeidsformer. Hans historiske framstilling av Nord-Norge inneholder en klar kritikk av de sentrale myndighetenes planer under moderniseringen av landsdelen. I likhet med Barth bygger han på aktørers handlingsmuligheter som en valgsituasjon som får innvirkning på karriereretning. En karriere kan derfor oppfattes som en kjede av beslutninger der mennesker ønsker å maksimere visse verdier. Kulturbegrepet hos Brox blir allikevel en mer statisk betegnelse ved at en verdiendring i liten grad skulle ha en avgjørende rolle (Brox 1978, s. 339), og han ser derfor på lokalsamfunnet som noe som i liten grad endres av ytre faktorer men snarere reproduseres gjennom lokale praksiser. Det er i dag kanskje ennå større grunn til å kritisere Brox på dette området ettersom romlige interaksjon og praksisformer blir stadig mer orientert mot omverden. Lokale praksiser blir i større grad løftet ut av det lokale og blir satt inn i nye kontekster (Giddens 1997, s. 11).

Det er ingen selvfølge at f.eks. en bedrift kan kategoriseres til verken den ene eller den andre strategien, men kan eksistere som krysninger mellom begge produksjonsmåtene ut i fra indre relasjoner i bedriften. Et typisk eksempel på en kapitalistisk produksjonsmåte vil i større grad være bedrifter der kapitalakkumulasjon og profittmaksimering som oftest er viktige strategier for å overleve i et marked. Her finner en både de karriereorienterte og de tradisjonelle lønnsarbeideryrker. I mindre bedrifter og i enmannsforetak, slik som bondeyrket i dag ofte kan defineres som, finner en den enkle vareproduksjonsmåten. Og det er i denne vareproduksjonsmåten en finner den selvstendige livsformen der en har ulike måter å bearbeide sine omgivelser på, ofte gjennom mangesysleriet som bondeyrket kan representere. Moderniserte og endrede driftsformer bidrar til å restrukturere jordbruket som får konsekvenser for driftsmåter, i tillegg til en stor tilbakegang i antall sysselsatte i primærnæringer har dette endret de økonomiske rammebetingelsene. Jeg vil i analysekapittelet komme tilbake til hvordan grunneierne også bruker andre inntekstkilder i

tillegg til driften. Det er ut i fra disse produksjonsmåtene og nyansene mellom disse at livsformene blir utledet og muliggjør en analyse.

I den enkle vareproduksjonsmåte finner en den *selvstendige* livsformen der arbeidet blir til noe mer enn en kilde til inntekt, ved at den opptar en større del av livet og der skillet mellom arbeid og fritid blir mindre tydelig (Højrup 1983). I stedet kan en si at arbeidet utgjør det man utretter i løpet av en dag, en uke, ett år og så videre, og står derfor i kontrast til den tradisjonelle lønnsarbeidertilværelsen. Ansvar for å skaffe inntekter hviler på eieren og fordi gården ofte går i arv unngår man ofte et større tap av kapital. Tradisjonelt sett er det bønder, fiskere og personer som eier mindre virksomheter som typisk sett faller inn under den selvstendige livsformen. Et sentralt anliggende i denne typen livsform(er) er et mål om å kunne bli "selvstendig" gjennom sitt arbeid, for andre livsformer er dette mer problematisk å forestille seg, nettopp fordi man ikke anser at målet og kanskje også meningen med livet er å oppnå "selvstendighet". En vil derfor ikke anse det som et stort problem at man ikke er "selvstendig", og at det vil kunne utgjøre et levevilkårsproblem for noen mennesker ved at en opplever begrensinger fra andre livsformer, slik som næringsutvikling på Blefjell. Her finner en noe av kjernen til konflikter i spenningsforholdet mellom livsformenes egen reproduksjon og dens grunnleggende avhengighet av ytre forhold (ibid, s. 21).

I ulike sammenhenger møtes og misforstår livsformene hverandre, gjerne uten at en oppdager det. Viktig her er at når livsformene konfronteres med hverandre oppstår det nye begreper og forståelsesmåter som gjør en i stand til å se verden på nye måter (Jakobsen og Karlsson 1993), og her ligger det muligheter for å oppnå felles forståelsesmåter i en lokal kulturell kontekst.

I kontrast til den selvstendige livsformen er det i lønnsarbeiderlivsformen en finner et tydelig skille mellom arbeid og fritid, arbeidet blir i denne livsformen et middel for å oppnå fritid gjennom den kapitalistiske produksjonsmåte. Typiske yrker her kan være alt fra fabrikkarbeideren til funksjonæren eller personer som jobber i offentlig sektor. I de kapitalistiske produksjonsmåter kan en ytterligere utlede en livsform kalt den karrierebundne livsform. Livsformen karakteriseres blant annet ved at den er produktutviklende, der en ut i fra personlige egenskaper innehar lederevner og ansvar. Jeg vil i oppgaven ikke gå nærmere inn på skille mellom disse to livsformene, dette fordi jeg i stedet vil fokusere på produksjonsformer. Felles for både lønnsarbeiderlivsformen og den karrierebundne livsformen er at den har sine eksistensbetingelser i den industrielle kapitalistiske produksjonsmåte og beskrives som "urbane livsformer" (Højrup 1983). Dette er allikevel

grove inndelinger, etter som ruralitet og urbanitet har uklare forskjeller. En måte å operasjonalisere livsformbegrepet på er å få frem kontrastene mellom de ulike livsformene, for eksempel kan ordet ”fritid” ha ulik betydning ut i fra hvilken livsform en tilhører. Ved å se nærmere på hvordan et yrke betinger og setter rammer for fritidsaktiviteter, kan en forstå handlinger og relasjonene mellom ulike praksisfelt. I denne forståelsen av livsformbegrepet ligger det en overensstemmelse mellom tanke og handling, eller mellom hverdagsideologi og praksis (Bærenholdt 1991).

4.3 Deltidsbonden

Bondeyrket har i likhet med primærnæringer generelt opplevd en nedgang i forhold til sysselsetting. Familiejordbruket utgjør imidlertid fortsatt den dominerende organisasjonsmåten i Norsk landbruk. (Djurfelt 2002, i Blekesaune og Almås 2002) mener at de standard kapitalistiske produksjonsbetingelsene ikke gjelder for jordbruket, men er mer knyttet til slektsforhold og at overdragelsessummen er mindre enn kapitalverdiene på bruket. Fordi brukene ofte er små i forhold til produksjonsnivå innebærer det at mange må ha inntekter ved siden av, i form av ulike kombinasjoner av gårdsarbeid og lønnsarbeid. I tillegg har et viktig trekk i mange norske bygder vært kombinasjoner av ulike virkefelt slik som skogsarbeid, fiske og jordbruk. Denne utviklingen har det også vært slik at kvinner i større grad har tatt lønnet arbeid utenfor gården slik at betingelsene for å opprettholde gården videreføres. Dette kalles for en tradisjonell deltidskombinasjon som består av tradisjonelle kombinasjonsbruk, og for et trippel kombinasjonsbruk der brukeren og eventuelt ektefellen har arbeid ved siden av bruket.

Blekesaune og Almås (2002) mener at økningen av moderne heltidskombinasjoner henger sammen med at ektefeller tar med seg en ny yrkesidentitet inn i husholdningen. Husholdningstyper i jordbruket der det er ulike strategier for å tilpasse seg endringer i landbrukets rammebetingelser. En brukerfamilie står ovenfor strategivalg der en enten kan velge en uendra tilpasning til omgivelsene, eller velge en annen tilpasning. Lønnsarbeiderstrategi er en type strategi som har blitt stadig mer vanlig, der bruker og / eller ektefelle velger et arbeid utenom bruket (ibid). Kombinasjonsbruk dreier seg her om moderne heltidskombinasjon der ektefellen har inntektsarbeid utenom gårdsbruket, mens gårdsbrukeren er heltidssysselessatt. En kan også dele inn kombinasjonsbruket i tradisjonelle

deltidskombinasjoner der brukeren og ektefelle har lønnsarbeid ved siden av gårdsbruket, og de eksterne inntektene utgjør en vesentlig del av husholdsøkonomien. Inntekts og arbeidssituasjonen i bondeyrket kan sies å ha bidratt til et rekrutteringsproblem. Fjeldavli og Bjørkhaug (2002, i Fjeldavli og Bjørkhaug 2002) viser til at studier av sosiale nettverk knyttes ofte opp til individualisering og modernisering ikke nødvendigvis fører til dårligere sosiale nettverk på bygdene, men at de oppløses og gjenskapes i likhet med den øvrige samfunnsutviklingen. Opprettholdelse av en yrkesidentitet avhenger av et godt fag og arbeidsmiljø, men mangelen på kollegaer på hjemstedet innebærer mangel på bekreftelse, støtte og korreksjon knyttet til yrkesrollen (ibid). Dette fører til endrede betingelser for et lokalsamfunn.

4.4 Kulturbegrepet og livsformer

Kulturbegrepet er i likhet med naturbegrepet knyttet opp til mange ulike forståelsesmåter, men til tross for dette, er det allikevel et viktig begrep for å forstå kompleksiteten i samfunnet. Kulturbegrepet kan sies å ligge i skjæringspunktet mellom det kollektive og det individuelle (Le Goff 1980), og er derfor nært knyttet opp til livsformbegrepet samtidig som det er individorientert. Kulturbegrepet kan tolkes som et språk som aldri fullt ut kan forstås, fordi kulturen kan sies å være i konstant "bruk", og på denne måten er noe som videreføres og utvikles. I likhet med livsformbegrepet er kultur noe man analyserer seg frem til som en ren abstraksjon (Bærenholdt 1991). I følge Johnston (2000 et. al. s, 143) er den mest anerkjente og utbredte måte å forstå kulturbegrepet på å knytte det opp til kontekst og historiske forhold. Forskjellen mellom livsformanalyse og kulturanalyse dreier seg først og fremst om ulike nivå, der livsform utgjør den manifeste handling og betydning, det faktisk uttrykte og det som blir hevdet gjennomført. Mens kulturanalysen forsøker å se språket som kodifisert og til og med grammatisk forankret for å forstå handlinger. Dermed forblir kulturen objektivt orientert ved at den holdes atskilt fra livsformens sosiale praksis. Livsformene må allikevel bygge på kulturens deler eller struktur for å kunne danne et meningsfullt hele, en betydningshorisont (Bærenholdt 1991, s. 45). En skiller også mellom livsform og kultur ved at livsformer fokuserer på konfliktene mellom forskjellige former for sosial praksis innenfor et samfunn, mens en kulturanalyse vil fokusere på samfunnets felles bakgrunnsforståelse som defineres og avgrenses fra andre. Det som derimot forener begrepene er at livsformene bruker kulturen

gjennom å referere til den, mens kulturen da utgjør en felles referanseramme som er koblet opp til samfunnets felles forståelsesmåte.

Kultur knyttes her sammen med et mentalitetsbegrep som sier at mentaliteten er det som forandres sist ved at det har en individuell og institusjonell treghet. Derfor gir det også mening å studere mentalitet over tid, men ikke slik Brox (1978) forstår begrepet som statisk og lokalt konstituert. Fordi kultur uttrykker hvordan menneskers liv prosessuelt endres av historien, blir denne pregingen utviklet gjennom forskjellige erhvervskulturer innen primærnæringer som kan knyttes opp til livsformene. For Barth (1981) blir sosial og kulturell endring forklart med en generativ forståelse som leder til et produkt som er summen av individuelle handlinger. Det vil si at kulturell integrasjon er noe som kan anses som et verdifelleskap som kan forklares ut i fra transaksjonelle samhandlingsformer (ibid, s. 40). Etter som kultur også er et resultat av samfunnets institusjonelle preging, kan det derfor også gi mening å snakke om en nasjonal kultur. Problemet med en strukturorientert forståelse av kultur blir tydelig når noen under samme kulturelle felleskap ikke reagerer identisk på en ytre påvirkning. Derfor må man også forstå kultur som noe som også er individuelt preget og erfaringsbasert.

4.5 Individuelle livsformer

Problemet med livsformanalysen er at den tar for seg allerede gitte kategorier, og antar forut for empirien hvilke kategoriseringer som finner sted. Livsformbegrepet forblir hos Højrup et rent teoretisk begrep, slik at en motsetning i et menneskes virkelige liv bare kan forstås som et sammenstøt mellom forskjellige livsformer hos den samme personen. En videre tolkning av hans livsformteori er i denne oppgaven et verktøy for å kunne forstå menneskelig handling ut i fra en mer prosessorientert forståelse. Livsformteorien er i denne sammenheng et rent statisk-teoretisk begrep som både overser og viderefører strukturtenkningens avvisning av subjektive begrepsforståelser. Det ligger her en utfordring gjennom å kunne få frem det dynamiske perspektivet slik at forståelsen av menneskelig handling også kan forstås som individuell atferd. Nøkkelen til et slikt perspektiv finnes i spenningsfeltet mellom livsformene og de eksistensvilkår som er nødvendige for den enkelte livsforms opprettholdelse. Med en hermeneutisk rettet tilnærming til menneskelig handling kan en klargjøre sosiokulturelle likhetstrekk og ulikheter, også beskrevet som en sammenfatning av felles verdier og

struktureringsformer blant en regions befolkning (Bærenholdt 1991, s. 44). Livsformteorien utgjør i denne sammenheng et ”struktureringsverktøy” som muliggjør en måte å organisere data på. Men for å sikre et perspektiv som ikke bidrar til at statiske kategorier binder analysen må en analyse være fundert i et fenomenologisk utgangspunkt, som betyr at livsformer da må kunne henvises til det empirisk ”levde liv” for å sikre gyldighet og dynamikk i oppgaven.

Livsformteorien slik den blir framsatt av Højrup (1983;1989) fremstår som en gjenkjennelig måte å forstå menneskers praksisformer på, men man kommer ikke utenom det faktum at man må akseptere individets selvkonstruerende virkelighet. Med dette menes at virkeligheten også må forstås ut i fra en indre rasjonalitet der menneskelig handling ikke bare er en kulturell og materiell konstruksjon. Med en eklektisk orientert tilnærming ønsker jeg derfor å se nærmere på Fredrik Barths (1966, 1981) teoretiseringer rundt individets posisjon. Han kritiserte nettopp hvordan man innenfor strukturorienterte teorier ikke finner tilstrekkelige forklaringer for menneskelig handling. Dette betyr ikke at mennesker ikke må forholde seg til omgivelsene de er en del av, man må forholde seg til de muligheter og begrensninger som finnes både sosialt og materielt. Fokuset ligger på aktøren som bidrar til et perspektiv der mennesket blir ansett som en målsøkende aktør, ut i fra ulike verdi og nytteforhold. Med inspirasjon fra spillteori ses alle handlinger som et resultat av begrensede valg som er forbundet med bestemte mål og verdier (ibid. s. 38). Barth fremsetter det han kaller generative modeller der sosial og kulturell endring ses på som produkt av summen av individuelle handlinger. Med empirien som utgangspunkt legger Barth vekt på hvordan menneskers valg kan forstås gjennom en prosessorientert modell der han leter etter årsaker bak mønstre, og viser til at man må forstå mikronivå i form av distribusjon og interaksjon som leder til konkrete handlinger og aktiviteter (ibid, s. 4). Det er altså hvert enkelt menneskes mål og behov, og prosessene som skapes når individer handler som er det sentrale her. Jeg vil i analysekapittelet vise hvordan informantenes forståelse av sine handlingsmuligheter kan uttrykke deres valg knyttet opp til yrke og bosted.

I følge Barth (1981, 1994 mfl.) er ikke handlinger og valg regelbundne, men fokuset må ligge på forholdene mellom personer som er grunnleggende transaksjonelle prosesser kjennetegnet av resiprositet. Resiprositet er et kjent begrep innen antropologien som innebærer en tenkning rundt menneskelig interaksjon som grunnleggende fundert i bytteforhold. I denne interaksjonen ser man på mennesket som grunnleggende strategisk handlende, der deres interaksjon systematisk forsøker å forsikre seg at tilegnet verdi er større eller lik det man taper

i verdi (Barth 1994, s. 38). Verdier må altså kunne maksimeres ellers har de ingen verdi, derfor ligger det i denne analysen en antakelse om at transaksjoner skaper konsistens ved at de analyseres i et felles system av grunnleggende verdier. Antropologien kaller altså dette for resiprositet der materielle verdier tillegges verdi i en "byttekultur". Når mennesker høster av naturen blir den bearbeidet slik at den får en gitt verdi og kan ses på som en ressurs, men hva som verdsettes varierer imidlertid over tid og framtrer derfor relativt til kulturen. Den generative prosessanalyse legger mye vekt på mennesket som et strategisk handlende menneske, eller som "the economic man". Her er det viktig å framheve den konkrete erfarings betydning for endringer av kulturelle verdier og den erfarte virkelighet. Prosessanalysen innebærer en tilgang til å påvise hvorfor mennesker på et sted i en situasjon har valgt slik de faktisk gjorde, og videre hvilke konsekvenser dette får for andre menneskers valgmuligheter. I analysen vil jeg ta for meg hvordan informantene fra Flesberg gjør seg ulike oppfatninger av hva som gjør deres handlinger verdifulle i forhold til deres forståelse av hva som er en verdi.

Barths (1981) generative prosessanalyse kan ikke overfortolkes slik at kulturbegrepet anses som noe homogent konstituert av transaksjoner. Man må derfor i større grad fokusere på felles verdier gjennom menneskelig interaksjon som virker overensstemmende, og skaper enighet om hvordan forskjellige gjenstander skal verdivurderes. Barth (ibid) legger vekt på i den teoretiske oppbyggingen av generative modeller at komparativ analyse gir et bedre grunnlag for å kunne se sammenhengen mellom de tre variablene – verdier, opportunitetssituasjon og viten. Dette ved at analysen tydeliggjør de enkle sammenhengene som er avgjørende for sosiale prosesser, og som forklarer at sosial form må baseres på handlingsbetingelser blant ønskene og målene til handlende subjekter. Livsformbegrepet sett i sammenheng med eksistensvilkår gir her mulighet til å nyansere de tre framsatte variablene ved at det tilfører begrepene verdi og viten mer innhold og kan skape en sammenhengende felles betydningshorisont som får livsformer til å "snakke sammen" til tross for ulikheter (Bærenholdt 1991, s. 91-92).

Barths generative prosessanalyse (1966, 1981) har blitt kritisert for at den i alt for stor grad tar utgangspunkt i mennesket som nyttemaksimerende, som vektlegger mennesket som grunnleggende rasjonelt og kalkulerende. Teorien mangler derfor et begrepsapparat til analyse av de sosiokulturelle aspekter som ulike konfliktperspektiv, som sier noe om karakteren av bestemte sosiale sammenhenger og dynamikken i et slikt perspektiv (Bærenholdt 1991). En annen svakhet er at man har utelukket å problematisere verdibegrepet som gjør det umulig å

skille mellom normer og verdier, der normer er et sentralt aspekt i forhold til en analyse av sosial kontroll (ibid. s. 29). Med en slik forståelse kommer man ikke utenom det mer omfattende og normorienterte kulturbegrepet, ved å tillegge det mer innhold fra en mer strukturorientert vinkling.

4.6 Det moderne samfunn og livsformer

Fordi samfunnet består av en kompleks sammensatt virkelighet er det viktig å kunne se menneskelig handling ut i fra flere perspektiv, livsformene er ikke en bestemt ting, men en måte å beskrive menneskelig ideologi som er i stadig endring. Fordi livsformbegrepet skal kunne gi mening må det derfor vise til dynamikk som både innebærer et fokus på mulige motsigelser innen den enkelte livsform og mellom livsformen, og dens eksistensbetingelser. Derfor holder det ikke å bare vise til at teorien innehar en mulighet for utvikling, den må også kunne fokusere på hvilke trekk som brukes til å beskrive de ulike livsformenes eksistensvilkår knyttet opp til ytre betingelser, som for eksempel de politisk-institusjonelle eksistensbetingelsene. Målet med denne tenkningen er å kunne se menneskelig handling også ut i fra en ikke- kapitalistisk tenkning, der menneskelig rasjonalitet kan dreie seg om en omsorg for sine omgivelser. Kompleksiteten i samfunnet har endret seg i forhold til det tradisjonelle samfunnet, da menneskers livsløp og roller var langt mer forutsigbare. Giddens (1991) er opptatt av at det i moderniseringen av samfunnet har ført til gjennomgripende endringer i individers mulighetsbetingelser. Et samfunn er noe som består av individer som handler, samtidig som man alltid handler ut i fra incentiver og føringer som er integrert i all menneskelig samhandling. Dette må da forstås som en prosess der den ontologiske forståelse av seg selv og omverden dannes ut i fra indre relasjoner til det moderne samfunn, mennesker står her "fritt" til å velge hvilke strukturer i samfunnet en vil "tre inn i". For å kunne opprettholde sin posisjon i denne strukturen må en underlegge seg dens regler, noe som bidrar til å forsterke den samme strukturen. Dette utfordrer individet på en måte som gjør at man må være i stand til å forstå hvordan man skal være representert utad, samtidig som de subjektive egenskapene er tilpasset omgivelsene. På denne måten knyttes aktør- struktur perspektivet sammen ved at de gjensidig forholder seg til hverandre, som også blir kalt strukturasjonsteorien (ibid).

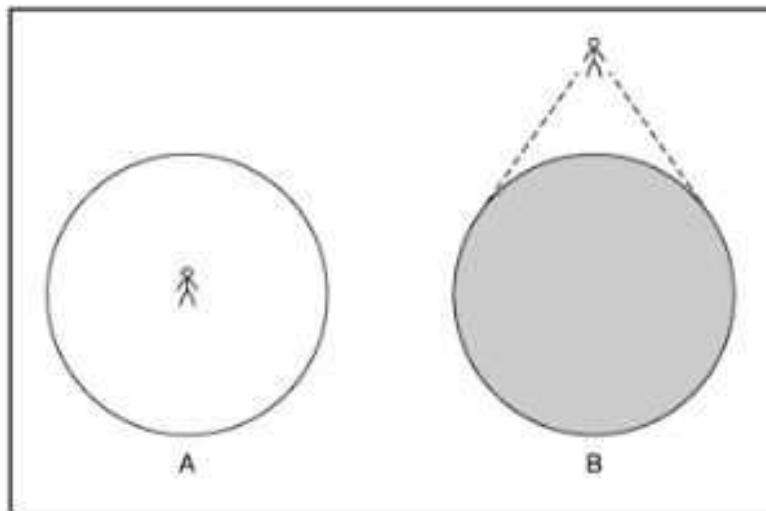
Dette utgjør en idealtypisk fremgangsmåte der man forsøker å identifisere de strukturerende karakteristikkene som er sterkest knyttet opp til modernitetens sentrale aspekter (ibid, s.10). En kan si at individet "fristilles" til å vurdere sin egen oppportunitetssituasjon gjennom refleksjoner som virker meningsfulle. Selvidentitet blir et prosjekt der individer refleksivt kan skape en personlig fortelling om seg selv, da innenfor de rammene som samfunnet og omgivelsene utgjør. Mennesket blir dermed i stand til å forstå seg selv som selvrådende over sitt eget liv og fremtid. Men det "å være seg selv" betyr ikke at man er den samme personen gjennom hele livet, det er de refleksive egenskapene i en indre- ytre kontekst som avgjør menneskers selvidentitet. Identitetsdannelse kan beskrives som en samtale med selvet og andre, samtidig som en ser seg selv som en "annen". Allikevel er det ikke mange av de samfunnsaspektene en finner i dag ikke fant sted tidligere, men individuelle livsvalg blir i større grad overlatt til en selv ved at de ikke lenger er entydig gitt (Giddens 1991, 1996, 1997). I analysen vil jeg derfor ta for meg en "generasjonskløft", to generasjoner som gjør ulike livsvalg der mentalitet og muligheter har endret seg.

Under moderniteten blir menneskets identitet et problematisk prosjekt fordi det er i konstant endring, dette gjennom refleksivitetens handlingsvalg der man selv strukturerer sin selvidentitet. Identitet blir da en sosial konstruksjon, gjennom kulturelt bestemte forestillinger (Giddens 1996, s. 121). Karakteristikk av all menneskelig handling kan beskrives som refleksiv oppmerksomhet, og er i denne sammenheng en særlig betingelse for å kunne utvikle institusjonell refleksivitet. En slik overvåkning har alltid diskursive trekk i form av hvordan viten konstituerer reaksjon og samhandling mellom sentralmakten og lokalsamfunnet. Andres livsverdener tilfører stadig tilførsel av nye impulser på en slik måte at de fører til en oppdeling av handlingskontekster (ibid, s. 14). Giddens kobler refleksivitetsbegrepet opp mot begrepet *livsstil*, der en større frikobling fra den tradisjonelle kulturen innebærer at mennesker i langt større grad må foreta valg knyttet opp til livsstil. Begrepet har allikevel ikke samme betydning som livsformer, da livsstil anses som et mer flyktig og moteorientert begrep sammenlignet med livsformenes mer faste mentalitetstenkning.

4.7 Livsformer og natursyn

Samfunnets relasjon til naturgrunnet kan forstås med utgangspunkt i livsformteoriens mulighet til å analysere menneskelig handling ut i fra tidligere nevnte eksistensvilkår, som var

mulighetsbetingelsene for å opprettholde en livsform. Hovedskillet mellom disse dreier seg om at livsformer knyttet til produksjonsmåter har ulikesyn på omgivelsene, og natur som ikke-menneskelige omgivelser. Jeg vil her trekke veksler på Tim Ingolds kulturøkologiske tenkemåte og knytte Højrupps livsformteori til denne. Kort fortalt kan vi si at vareproduksjonsmåten tilhørende selvstendighetslivsformen ser omgivelsene innenfra og som en selvfølgelig del av livsformen gjennom bruk og bearbeidelse av jorda. Mens livsformer knyttet til kapitalistiske produksjonsmåter ser omgivelsene utenfra, som ikke en del av livsformen, men hvor naturen blir noe "utenfor" i lys av et geometrisk og dualistisk perspektiv. De forskjellige livsformene innebærer derfor to grunnleggende ulike syn på natur som de ikke-menneskelige omgivelsene.

Figur 3: To perspektiv på omgivelsene. (Engelsk: Two views of the environment: (A) as a life-world; (B) as a globe (Kilde: Ingold 2000, s. 209).

Figuren viser hvordan Ingold (2000) mener at man i det moderne samfunnet blir distansert fra miljøet der synet på naturen har endret seg i retning av mer tvetydige forståelser, og der mennesket blir plassert på utsiden av omgivelsene. Gjennom innlæring forstår man verden gjennom dets geometriske inndelinger (globe) som man i virkeligheten egentlig aldri har sett. Refleksjoner rundt miljøet foregår dermed i et utenfor perspektiv som er distansert i fra virkelighetens erfarte liv og hverdagsliv med en stedlig forankring. Produksjonsmåtene er i dette perspektivet to produksjonsmåter som endrer seg i takt med det moderne samfunnet, og dets distanserte virkelighet. Endringer i miljøet er derfor koblet opp til våre praksisformer,

som en overgang fra endogene til eksogene relasjoner omkring miljø der man har beveget seg utenfor det sfæriske perspektivet og inntatt et perspektiv på verden som globe.

I utenfor- perspektivet blir naturen en globe, et objekt som betraktes for å oppnå forståelse, en forståelse som ikke er forankret i et indre perspektiv. Når man har det kartmessige (globe) perspektivet på sted så gjør man automatisk et skille mellom menneskers lokale og globale praksisformer og den ikke-menneskelige naturen. Man kan derfor ikke forstå miljøet slik at det ligger ”under våre føtter”, i stedet er miljø noe som omgir oss og som faktisk eksisterer, og eksisterer derfor i forhold til noe. Det er altså ikke jorda som omgir oss, det er snarere vi som omgir den (Ingold 2000, s. 9). I det lokale perspektivet blir verden en sfære der det nære innenfor perspektivet utvikles gjennom kroppslig kontakt med naturen. Det kroppslige handler om en implisitt og direkte opplevelse av naturen. På denne måten blir livsformbegrepet ikke tilstrekkelig til å forklare menneskers forhold til naturen, fordi lokale livsformer også eksisterer som lønns- og karrierelivsformer med en stedlig forankring, og et kroppsliggjort og kognitivt perspektiv på naturen. I tillegg finnes det som nevnt mer individuelle livsformer og overganger mellom disse der mentaliteter knyttet til selvstendighet og bruk av naturen også finnes i lønns- og karrierelivsformer. Dermed vil man i denne lønnsarbeider- og karrierelivsformen kunne stå med ett blikk utenfor samtidig som man gjennom lokale og kroppsliggjorte erfaringer, og kulturelle forståelser befinner seg på innsiden (sfære). Det globale ytre perspektivet er ingen livsverden, men en verden atskilt fra livet. Livsverden (Life- world) handler om hvordan man erfarer verden innenfra, som et erfaringsbasert senter, som har en sfærisk form. Mens når man anser verden som atskilt fra livet og noe som er komplett for seg selv, forestilles altså verden som en globe. I forhold til livsformer utgjør sentralforvaltningen en lønns- og karrierelivsform som har dette globe perspektivet, fordi man gjennom politiske beslutninger og lovverk inntar en økosystembasert forståelse av miljøet utenifra. Forvaltningens institusjonelle forståelsesmåter handler altså dette perspektivet på miljø, og jeg vil komme tilbake til hvordan dette perspektivet kommer til uttrykk i kapittel 7.

4.8 Livsformanalyses relevans i planlegging

Et viktig poeng er at endringer i folks levemåte og krav må forklares ut i fra endringer i relasjoner mellom livsformene og deres mulighetsbetingelser. Jeg har i kapittel 3 redegjort for

hvordan skalabegrepets politiske dimensjon kan virke inn på livsformenes politisk-institusjonelle eksistensbetingelser, som innebærer at man må se livsformbegrepet i en større kontekst enn den lokale, dvs. den strekker seg lang utenfor Flesberg kommune. Man må studere hele den samfunnsmessige kontekst, som hver enkelt livsform er betinget av for å kunne vurdere dens situasjon (Højrup 1989 s. 20). I et planleggingsperspektiv innebærer dette at synet på naturen innenfra og utenfra utgjør to motsetningsforhold i forhold til å forstå naturen. Det er derfor samfunnsplanleggingen vil ha nytte av å involvere disse perspektivene i planprosessen, gjennom aktiv deltakelse og der ulike livsformer og uttrykk for kulturelle praksiser finner en enighet omkring bærekraftig bruk av Blefjell.

Et klart uttalt mål i livsformteorien er å legge til rette for at forskjellige livsformer møtes og interagerer i det offentlige rom. I offentlig planlegging på kommunenivå har livsformsanalyse blitt brukt til å kartlegge Københavneres forhold til byen, for bedre å kunne planlegge med hensyn til ulike sosiale forhold (Rapport, s. 26). Dette samsvarer med det Højrup mener er en nødvendighet for opprettholdelse av et komplekst samfunn bestående av ulike livsformer i et helhetlig perspektiv som til sammen sikrer en helhetlig levedyktighet. Derfor argumenteres det for at det offentlige må sikre livsformenes rett til en livskraftig involvering innen offentlig planlegging

4.9 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg beskrevet hvordan livsformanalyse, prosessanalyse og refleksivitet i det moderne samfunn utgjør forskjellige innfallsvinkler til å kunne forklare og forstå menneskelig handling. I livsformsanalysen redegjorde jeg for hvordan to ulike livsformer knyttet til produksjonsmåter er egnet til å forklare handling, og hvilken betydning disse har i forhold til mentalitet og praksis. Kultur og mentalitet utgjør en felles betydningshorisont som legger til rette for at livsformens handlinger og betydninger blir meningsfulle. I forhold til forståelsesmåter knyttet opp til natur viste jeg at det er forskjeller mellom lønns- og karriereorienterte livsformer og selvstendighetslivsformen, der førstnevnte opplever naturen som en globe, mens selvstendighetslivsformen er orientert i en sfære. Dette er riktignok ikke entydig da lønns- og karrierelivsformen finnes begge perspektiver. Poenget blir da at det er lokalsamfunnsperspektivet gjennom sansbar, kognitiv oppfattelse av sted, som gjør at man også kan snakke om disse livsformene innenfor sfære (life-place).

Bondeyrket har fått endrede rammebetingelser, noe som utfordrer en videreføring av lokale praksisformer. Med Barths teori knyttet til en prosessorientert forståelse blir livsformene et resultat av menneskers handlinger ut i fra nytteverdi. Mennesket er i følge ham grunnleggende orientert mot bytteforhold gjennom indre vurderinger av hva en verdi er, men denne verdivurderingen framtrer relativt i forhold til kulturen. I følge Giddens bestemmes individers mulighetsbetingelser av samhandlingsprosesser der mennesket forstår seg selv ut i fra en dynamisk refleksiv kontekst. Mennesket forhandler seg frem til en forståelse av hva selvet er gjennom refleksive handlinger der samfunnsstrukturer knyttes sammen med individets forståelse av seg selv og andre. I en casestudie av livsformer og kultur i Flesberg kan en i utgangspunktet si at "bondekulturen" er nært knyttet sammen med naturgrunnlaget og de historiske forutsetningene som inngår i dens kontekst. Men ettersom menneskets refleksive orientering skaper en dynamikk der ens oppfatning av seg selv er i forandring, så inngår individuelle preferanser, kulturelle og økonomiske mulighetsbetingelser i en selvrealiseringsprosess. Det er her forholdet til hva som er ens egen oppfatning av "det gode liv" ligger, og ulike strategier for å oppnå nettopp dette.

Kapittel 5: Metode

I forkant av metodevalget er det et naturlig spørsmål å stille seg selv hvilken metode som er best egnet til å undersøke tema for oppgaven. Ut i fra problemstillingen, har jeg i denne oppgaven valgt en kvalitativ intervjuundersøkelse som metodeverktøy. Dette fordi jeg mener kvalitative intervju har de egenskapene som er nødvendig for å kunne trenge inn i dybden av temaet. En kan beskrive utgangspunktet for denne undersøkelsen som en antroposentrisk tilnærming der en jobber ut i fra menneskets livsverden. Antroposentrisme er i denne sammenhengen en forståelse som tar for seg menneskers forståelse av verden, men som en måte å forstå natur på i relasjon til andre ikke-menneskelige ting (Corbett 2006). Begrepet livsverden kan best forstås som en måte å beskrive og forstå hvordan den intervjuede lever og opplever det som er det sentrale tema i oppgaven, med et spesielt fokus på konkrete situasjoner og hendelsesforløp (Kvale 1997).

Valget mellom en kvantitativ eller kvalitativt orientert metode forutsetter en avveining mellom potensielle ulemper og fordeler som disse gir. Kvantitativ metode har som formål å lage statistiske generaliseringer, å finne ut om det er statistiske sammenhenger der størrelsen på utvalget er viktig. Kvantitativ metode forutsetter altså at man har kapasitet til å samle inn en betydelig andel tallmateriale (Ryen 2002). Dette står da i kontrast til den kvalitative metoden som ikke har noen entydig fasit å jobbe mot, men der man jobber ut i fra noen grunnprinsipper. Eksaktheten ligger således i presisjon i beskrivelsen og sammenheng i meningsfortolkningen (Kvale 1997). Kvalitativ forskning forsøker å nærme seg verden der ute og å forstå, beskrive og i blant forklare sosiale fenomener fra innsiden (Gibbs 2007).

Kvalitativt orientert metode kan ikke sies å være adskilt fra det kvantifiserbare fordi en beskrivende fremstilling av det vi har oppdaget må nødvendigvis også dreie seg om frekvenser (Wadel 1991, s. 10). Et viktig poeng når jeg velger en kvalitativ metode er at den har flere analytiske retninger, og det er derfor mulig å gjennomføre undersøkelsene med ulike tilnærminger. En kan derfor si at det er viktig å foreta et valg i forhold til hvordan man ønsker å samle inn data, fordi dette virker både avgrensende og bindene på ulike trinn senere i undersøkelsen. Nettopp fordi kvalitativ forskning kan utføres på ulike måter og velges ut i fra et valgt emne, så stilles det krav til gjennomsiktighet i rapporteringen av forskningsresultatene

(Johannessen et. al 2006). Det er ut i fra dette viktig å kunne beskrive alle faser i forskningsprosessen der forskningsdesignets formål er å lette arbeidet med å avdekke svakheter i metodegrunnet. Dette vil jeg komme tilbake til med beskrivelse av intervjuguiden.

5.1 Kvalitativt orientert metode

Det kvalitativt orienterte intervjuet gir en unik sjanse til å gå dypere inn i forståelsen av en persons livsverden. For å belyse naturforståelse har jeg valgt å konkretisere dette til hvilket forhold noen av innbyggere i Flesberg kommune har til stedet Blefjell. Oppgaven vil problematisere hvordan en slik forståelse er formet av kulturelle prosesser, ved å stille spørsmål om hvilke praksisformer og begreper de har om Blefjell. Oppgaven vil basere seg på et forskningsopplegg der jeg tar utgangspunkt i Flesberg som et sosialt og naturlig ”avgrenset” sted som rammer inn temaet i oppgaven. Et slikt sted kan defineres som et sosialt felt, et sted hvor kunnskapen skapes og produseres. Et hovedanliggende med oppgaven er å si noe om hva og hvordan informantene velger å uttrykke seg. Det kvalitative intervjuet har den fordelen at den gir forskeren nærhet til informantens livsverden, ved at man ansikt til ansikt muliggjør en kommunikasjon og informasjonsflyt som vanskelig oppnås ved f.eks. spørreskjemaintervju. Spesielt er det interessant å se på hva de legger vekt på i forhold til sine omgivelser, og i neste omgang hvilke betydninger jeg som fortolker velger å trekke frem som relevante. Denne tilnærmingen defineres som hermeneutikk og er nært koblet opp til mitt teoretiske utgangspunkt i oppgaven. Dette er viktig fordi valg av teori og metode danner grunnlaget for hvordan jeg har tenkt å tilnærme meg tema og problemstilling.

5.2 Feltmetodikk

Feltmetodikk kan forklare som det å kunne danne en virkelighetsnær forståelse og å samle inn data ved å oppholde seg i det felt som studeres (Hammersley og Atkinson 1996). Min metodiske fremgangsmåte vil være ut i fra et hermeneutisk perspektiv som i utgangspunktet dreier seg om tolkning av tekst, men der en utvidelse av tekstbegrepet hvor tekst også vil omfatte samtale. Hermeneutikk benyttes for å finne frem til en ”dypere mening” ved det kvalitative materialet som man tilegner seg. Dobbelt hermeneutikk innebærer at den

kunnskapen som informanten sitter med har blitt fortolket gjennom han eller henne, for deretter å bli fortolket i en ny omgang av intervjueren selv. Man tolker altså informantenes fortolkninger, og begrepet sikter mot fortolkningens konsensus (Kvale 1997). Å drive feltforskning handler om skape en nærhet til informanten samtidig som man holder en forskningsmessig distanse. Ved at vår virkelighet i utgangspunktet er sosialt konstruert og vår kunnskap om virkeligheten er avhengig av våre teorier og begreper om den, kan en si at all kunnskap om det empiriske er teori avhengig. Med en slik forståelse er begrepene tolkning og refleksjon sentrale. Tolkningen ligger i den enkelte hermeneutikken ved at all referanse til empiri er et tolkningsresultat, og der kunnskapen står i et avhengighetsforhold mellom empiri og teori. Den dobbelte hermeneutikken blir da stadige refleksjoner om forholdet mellom hva kunnskap er og måter å lage kunnskap på. Refleksjon er en måte å snakke om virkeligheten på som sosialt konstruert (ibid).

Refleksjonen er også viktig med tanke på hvordan man som forsker kan påvirke forskningsprosessen. Som menneske er man alltid farget av sin bakgrunn og man handler og tenker som regel ut i fra ens egne erfaringer. All refleksjon kan sies å være rutinisert refleksjon som er tillært og skapt gjennom sosial samhandling. Samtalen utgjør i stor grad selve intervjuet og samtale kan sies å være en grunnleggende menneskelig interaksjonsform. Mennesker som snakker med hverandre stiller både spørsmål og besvarer spørsmål. Det er gjennom samtalen man lærer mennesker å kjenne og hvordan de opplever deres verden ved at man blir fortalt om deres opplevelser, følelser og håp. Forskningsintervjuet er basert på dagliglivets samtaler, samtidig som det er en profesjonell samtale. Refleksjon er helt nødvendig for å finne ut hvor stor påvirkning man som forsker og menneske har på forskningsprosessen. Refleksjon vil være komplisert fordi det inneholder så mange hensyn i forhold til hva som kan påvirke prosessen, det kan dreie seg om ulike premisser, forutsetninger og språkbruk. All kunnskap som man etterstreber har allerede en betydning som er produsert ut i fra fortolkning og refleksjon (Hammersley og Atkinson 1996). Den intervjuedes utsagn er ikke innsamlet i direkte forstand, men snarere et resultat av at intervjueren fungerer som medforfatter. Dette betyr at metoden brukes til å tilegne seg intersubjektivt pålitelige resultater.

5.3 Feltarbeidet

”When it comes to place, life is fieldwork. The world itself is the best kind of fieldwork for thinking about place” (Cresswell 2004, s. 125). Kunnskap om sted tilegnes gjennom å erfare stedet innenfra, framfor et ensidig ytre perspektiv som prøver å forstå stedets betydning. Formålet med et feltarbeid er med dette å kunne søke etter relasjonelle og prosessuelle forklaringer på menneskelig adferd (Wadel 1991, s.11). Feltarbeidet innebærer at man setter seg inn i ukjente menneskers livsverden og det kan ofte være problematisk å få kommet i gang med slike samtaler. Det er uansett viktig at man søker å få kontakt med noen som kan tenkes å være tilknyttet den tematikken jeg ønsker å gå inn i. Deltakende observasjon er en sentral del av det å drive feltarbeid innen sosialantropologien, fordi dette gir forskeren nærkontakt med feltet og de situasjoner forskeren ønsker å få kunnskap om (Johannessen mfl. 2006). I mitt arbeid derimot hadde jeg liten tid til å observere omgivelsene rundt meg i så stor grad som under et lengre feltarbeid. Det man derimot kan si er at man ikke er upåvirket av omgivelsene rundt seg ved at man uansett bevisst eller ubevisst observerer omgivelsene rundt seg. Slike observasjoner kan gi en nyttig informasjon om stedet og dets deltakere, ved at man reflekterer over hva ulike observasjoner kan bety. Deltakende observasjon har den fordel at man har mulighet til å sette seg inn i menneskets livsverden over en lengre periode, noe som kunne gitt meg mulighet til å danne meg flere opplysninger. Jeg vil allikevel påstå at noen av de opplysningene jeg fikk under arbeidet vil kunne gi meg tilstrekkelig med dybdeinformasjon.

Forskerens rolle ovenfor de menneskene man ønsker å vite noe om er viktig å være bevisst på, selv om dette er noe som bør gis en større betydning dersom man gjennomfører et lengre feltarbeid med deltakende observasjon. Intervjueren må allikevel ta med at sin status i løpet av et intervju kan være av betydning for hvordan informanten oppfører seg. Et eksempel her kan være under et intervju tidlig i arbeidet der informanten tydelig ble mer og mer usikker på hva slags bakgrunn og holdninger jeg stod for. Slike situasjoner kan løses best ved at forskeren forsøker å avklare sin status ovenfor informanten på en mest mulig objektiv måte, og ved å ha en åpen og lyttende holdning til gjengjeld. Å drive feltarbeid i sitt eget land og på sitt eget morsmål innebærer at man er veldig nær sin egen kulturkrets, og oppmerksomheten rettes mot

en del av sin egen virkelighet. Dette fører som regel til at den språklige kommunikasjonen går lettere, men det kan også sies å være ulemper ved dette fordi det er mange forhold man kan ta for gitt i sin egen kultur (Wadel 1991). Hva som menes med i egen kultur er av relativ betydning fordi det å gjennomføre et feltarbeid aldri er helt hjemme, og man har i hvert fall muligheten til å fordype seg i virkeligheter som ikke helt er ens egne (Nielsen 1996). Innsikt i et fremmed sosialt system krever nysgjerrighet og ydmykhet sammen med evne til forståelse, dette vil si at man tar et kulturrelativistisk utgangspunkt i arbeidet.

Hvilke kategorier brukes for å beskrive området Blefjell? Her er det viktig å kunne legge bort sine egne kategorier og få tak i informantene sine når man skal tolke et fenomen, dette for å unngå misforståelser og forutantakelser (Aase og Fossåskaret 2007). Jeg hadde i utgangspunktet ingen kjennskap til Blefjell og Flesberg kommune før jeg oppdaget tidligere beskrevet artikkel i nettutgaven til Laagendalsposten (laagendalsposten.no). Meningene som ble ytret i denne artikkelen, som omtalt i kapittel 1, tydet på at det var et lokalsamfunn med utfordringer i forhold til bruk og vern av fjellområdet Blefjell. Ettersom det her kom frem at det var store uenigheter mellom grunneiere og det offentlige forvaltningsapparatet, så hadde jeg en ide om at det i dette konfliktfylte området var en del av grunneiere som ønsket en større utbygging av fjellet. Dette da i sterk kontrast til det offentlige som ønsket flere begrensninger.

5.4 Meg selv i felt

Den første turen jeg hadde til Flesberg og Blefjell var i august 2008 og den var mitt første møte med denne delen av Numedalen. Inntrykket jeg satt igjen med den gang var at dette var ei bygd der det skjedde veldig lite, og det som eventuelt var av aktiviteter foregikk stort sett oppe på Blefjell. Kommunen bestod av tre små tettsteder som alle hadde sine små møteplasser i form av butikk/ kafé og lignende. Ellers kjennetegnes dalføret av et skogs- og jordbrukslandskap med fjell og snaufjell i bakgrunnen mot vest. Dette gir et inntrykk av et sted med et karakteristisk bygdepreg, rik på naturressurser og med spredt bosetting. Mitt første intervju skulle foregå oppe på Blefjell slik at jeg kunne få et inntrykk av området, men møtet ble avlyst fordi det hadde oppstått uventede problemer i forbindelse med utbyggingen av et hyttefelt. Etter som informanten ikke hadde mulighet til å møte meg den dagen, ga det meg et visst inntrykk av tidspress og arbeidsmengde som denne virksomheten krever. I arbeidet med å få kontakt med informanter var dette noe som gikk igjen blant flere, der

arbeidet med hytteprosjekt gjorde det vanskelig å avtale et konkret møte. Det var derfor av rent praktiske og tidsmessige årsaker nødvendig å gjennomføre intervjurundene i tre omganger fra sent i august til slutten av oktober, ca. 1,5 uke til sammen. I løpet av feltarbeidet har inntrykket om sterke motsetninger mellom den offentlige forvaltningen og grunneierne styrket seg, samtidig som bildet virker mer nyansert enn som så. En av grunneierne som selv ikke hadde eiendom til denne delen av Blefjell snakket mye om hvilke positive ringvirkninger dette kom til å få for bygda, samtidig som han uttrykte bekymringer for negative konsekvenser for miljøet. Slike motsigelser er en utfordring fordi det gjør det krevende å trekke frem hva informanten egentlig mener.

5.5 Informantutvalg

Det var med utgangspunkt i folkemøtet om Blefjell (jfr. kapittel 1) jeg tok kontakt med et utvalg grunneiere knyttet til artikkelen og via en lokal journalist som kunne tipse meg om mulige informanter. Jeg har derfor samlet sett tatt kontakt med kommunen, lokalavis, grunneiere, samt øvrig lokalbefolkning. Tilgangen til disse informantene har jeg blant annet fått gjennom viderehenvisning eller også beskrevet som snøballmetoden, der en får kjennskap til andre informanter gjennom informanter som man kontaktet eller intervjuet i startfasen (Dalen 2004). Jeg har også benyttet meg av telefonkatalogmetoden, der jeg har ringt eller sendt e-post til aktuelle personer på bakgrunn av at de var plassert i katalogen under Flesberg kommune. Noen av disse navnene ble spesielt valgt ut i forhold til gårdsnavn i Flesberg som er historisk beskrevet i bygdebøker. Jeg har også fått kontakt med en informant via bekjente som hadde kontakter i Flesberg, og denne informanten tipset meg også om ytterligere tre informanter som kunne være aktuelle og fikk en nøkkelinformantrolle. Jeg hadde i alt 8 intervjuer med informanter på bakgrunn av at de bor i kommunen, eller at de har hatt sin oppvekst i kommunen og har flyttet til Kongsberg. Seks av disse var grunneiere med bosted i kommunen, mens to andre hadde vokst opp på gård og der en ikke lengre hadde bosted i selve kommunen. At samtlige av informantene har tilknytning til gård er nok ingen tilfeldighet, men utgangspunktet mitt var ikke at jeg hovedsakelig skulle ha kontakt med grunneiere. En person som til eksempel har vokst opp i et boligfelt i Flesberg ville også nødvendigvis hatt et relevant forhold til naturen og Blefjell. Noe av årsaken til at jeg endte opp med de utvalgte informantene som enten er grunneiere eller har tilknytning til gård i Flesberg, kan være at de føler et sterkere behov for å fortelle om sitt forhold til stedet. Det er kanskje slik at man gjerne

føler en nærere tilknytning til stedet, men også et behov for å grunnge sitt forhold til området ut i fra direkte interesser. Men det var også grunneiere som ikke ønsket å bli intervjuet, som kan sies å ha interesser i området. Dette kan igjen blant annet skyldes at det eksisterer skjulte konfliktlinjer mellom grunneierne, forvaltningen og øvrig lokalbefolkning om bruken av stedet, som kan ha bidratt til at man ikke ønsker kontakt.

Jeg har i løpet av arbeidet vært opptatt av å komme i kontakt med nøkkelinformanter som virket engasjerte og oppriktig i forhold til tema. I utgangspunktet hadde jeg ikke gjort meg noen konkrete tanker om størrelsen på utvalget fordi dette i stor grad vil avhenge av hvor mye data hver enkelt informant vil kunne gi meg. Når man gjennomfører det Kvale (1997) kaller refleksive intervju vil det ofte være variasjoner i hvor mye tid en legger ned i hvert enkelt tilfelle, det er derfor vanskelig å forutse hvor mye tid en må beregne til arbeidet. Noe av styrken til denne metoden ligger i at den tar hensyn til at det finnes mange forskjeller og typer av meninger, fremfor å plassere disse inn i fastlagte kategoriseringer. Utgangspunktet bør uansett være at det er verdt å ta seg tid til å samle inn og bearbeide data for å danne et godt empirisk grunnlag for å besvare problemstillingen(e). Jeg valgte å begrense antallet informanter til totalt 10 informanter, der to av dem jeg intervjuet var areal- og samfunnsplanleggere i Flesberg kommune, der jeg hadde kommuneplanens arealdel om Blefjell som utgangspunkt.

5.6 Semistrukturert intervju

Formålet med intervjuet som metode er å finne ut hvordan intervjuene kan hjelpe meg til å utvide min viten om de fenomener jeg undersøker. I mitt arbeid har jeg benyttet meg av et såkalt semistrukturert intervju der jeg på forhånd har satt opp noen hovedspørsmål og saker eller tema, men uten at jeg da har fastlagt i detalj spørsmålsformuleringer og rekkefølgen av spørsmålene. Spørsmålene som jeg satte opp trenger derfor ikke følge hverandre underveis i intervjuprosessen. Denne intervjuformen kan delvis sammenlignes med en vanlig konversasjon, men intervjueren har ved denne formen et større innslag av spørsmål, gjerne i stikkordsform, som man har til hensikt å stille den intervjuede (Ryen 2002). At samtalen er temaorientert virker strukturerende for intervjuet og Kvale (1997) definerer dette som en fortellende analyseform ved at informantene får snakke fritt og med mindre innblanding, fordi spørsmålene er oppdelt i svært løse kategorier. En av forutsetningene for at intervjuet skal

finne sted er at to personer snakker sammen om et tema de er interesserte i. Kvale definerer denne typen intervju som; *et intervju som har til formål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden med henblikk på å fortolke betydningen av de fenomener som blir beskrevet* (Kvale 1997 s, 19). Det er her viktig å få beskrevet den intervjuedes daglige livsverden og hans eller hennes forhold til denne for å finne mening i den samtalen som intervjueren ønsker å få frem. Det er oftest opplevelsen av fenomenet som er viktig og derfor er det et i en del tilfeller et poeng å unngå allmenne spørsmål. Dette fordi det ikke er de generelle oppfatningene man er ute etter. Men i enkelte tilfeller kan disse allikevel være av betydning i forhold til sammenhengen i spørsmålet eller tema.

Intervju som metode er krevende blant annet fordi samtalen er en grunnleggende kommunikasjonsform der rammene ofte er normstyrt og det forutsettes at man tar hensyn til de regler som gjelder for kommunikasjon. Det kreves en følsomhet for når man f.eks. kan bryte inn i samtalen. Intervjueren har empatisk adgang til den intervjuedes livsverden og hans eller hennes levde meninger kan være tilgjengelige i en konkret situasjon som ikke bare blir kommunisert i form av ordene, men også i form av uttrykk, tonefall og kroppsspråk som følger av et naturlig samtaleforløp. På den andre siden bruker forskeren seg selv som et forskningsredskap med noe av det samme tillærte grunnlag for kommunikasjon som informanten har. Dette muliggjør en privilegert tilgang til informantens livsverden, selv om samtalen ikke er en gjensidig interaksjon mellom to likeverdige partnere. Man kan i stedet snakke om en maktsituasjon der intervjueren definerer situasjonen, presenterer samtaleemnet og forsøker å styre intervjuforløpet ved hjelp av oppfølgende spørsmål (Kvale 1997).

I løpet av masterprosjektet dukker det opp utfordringer som er berører et eller flere etiske aspekt. Etikk er en viktig del av det å drive feltarbeid og ved å ha kunnskap om etiske regler vil man kunne treffe reflekterende valg på de ulike stadiene av en intervjuundersøkelse. Spesielt under planlegging av intervjuundersøkelsen er dette viktig fordi man må tenke på hvilke kritiske og følsomme spørsmål som kan oppstå under undersøkelsen. Faglige etikkregler for samfunnsvitenskapelig forskning danner en refleksjonskontekst for spesielle etiske standpunkt som bør overveies (ibid). Etiske spørsmål som er viktig å ha med dreier seg om informert samtykke, fortrolighet, konsekvenshensyn og hensynet til forskerens rolle ut i fra forholdet til informantene og forskerens uavhengighet.

5.7 Intersubjektivitet og validitet

En del av kritikken rettet mot intervju som metode er at den mangler objektivitet, spesielt med tanke på den menneskelige interaksjonen i en intervjusituasjon. Objektivitet forutsetter at man klarer å komme frem til en pålitelig viten som er upåvirket av personlige holdninger og fordommer. Men objektivitet er i utgangspunktet et subjektivt begrep og løsningen blir dermed å sikre refleksivitet i arbeidet (Gibbs 2007). Intervjuet er verken en subjektiv eller objektiv metode, men snarere en intersubjektiv samhandling. En forsker må så langt det lar seg gjøre forsøke å reflektere over hva intersubjektivitet kan ha å si for datagrunnlaget. Hovedtyngden av de data som produseres i løpet av feltarbeidet består av verbale utsagn tatt opp på bånd og transkribert i tekstform. Det er ulike problemer som kan oppstå underveis i transkriberingsprosessen blant annet ved at flere ting kan bli utelatt som følge av utelatelser eller misforståelser. Med et mindre utvalg er fordelene den at jeg får bedre tid til å sette meg inn i både intervjusituasjonen og i selve transkriberingen. Denne arbeidsmåten ses på som en fordel og en unik sjanse til å bli bedre kjent med sine data, også ved at den gir en spesiell nærhet til intervjuutskriftene. Dersom det er noe som virker uklart i tekstmaterialet har man også muligheten til å etterprøve dette ved å sjekke hva som har blitt fortalt i lydopptaket.

En annen form for data er ulike notater som blir foretatt med hensikt å registrere ytre forhold som faktaopplysninger om for eksempel alder, bosted, ulike stikkord, nonverbal adferd og egne iakttagelser under intervjuet (Dalen 2004, s.64). Taus kunnskap lar seg ikke uttrykke fordi den ikke kan uttrykkes eksplisitt, den er knyttet til direkte sanseopplevelser og fundamentale orienteringssystemer, som vårt forhold til tid, rom, kroppslig nærhet og avstand (Nielsen 1996, s.148). Ut i fra dette vil det ofte være viktig å ta vare på egne refleksjoner som oppstår rundt hendelser underveis i felten da disse kan bidra til en større forståelse rundt et svar eller utsagn.

5.8 Intervjuspørsmål

Spørsmålene var delt opp i tre deler der bakgrunn, arbeid og fritid, bosted, Blefjell og ”fjell som element”. Å starte med bakgrunnen er en fin innledning til en samtale. Formålet med å beskrive sin egen bakgrunn dreier seg nettopp om å få en introduksjon til informantens livsverden. Sentralt i analysen står forholdet mellom arbeid og fritid for å kunne beskrive

informantenes ulike livsformer. Det var derfor formålstjenlig å trekke inn disse to sammensatte aspektene i intervjuguiden, som konkrete spørsmål og samtaleemner. Videre var bosted et sentralt samtaleemne fordi det forteller noe om hvordan man forholder seg til stedet eller stedene. Hvorfor man ender opp med å bo et sted er interessant i forhold til å beskrive ulike praksisformer og valg av yrke. Arbeid forteller noe om hvilke hvordan man har endt opp i et bestemt yrke og henger sammen med utdanning. Gjennom beskrivelser av arbeidet kan man analysere hvordan informanten forholder seg til sine omgivelser, både gjennom valg, materielle og økonomiske muligheter og kulturelle aspekter slik som en videreføring av gårdsarbeid.

Hvorfor jeg valgte å trekke inn Blefjell som samtaleemne handler om at fjellet blir et samtaleemne som synliggjør ulike praksisformer. Ved at informantene forteller om ulike aktiviteter tilknyttet Blefjell er det mulig å kunne analysere deres forhold til fjellet og hvilke opplevelser dette gir for den enkelte. Samtidig blir det også mulig å knytte dette opp til hvordan informantene snakker om Blefjell som "vårt", samt hvilke kulturelle praksiser som knyttes til fjellet. Her kommer også forholdet mellom arbeid og fritid inn gjennom refleksjoner rundt meningsfulle aktiviteter tilknyttet Blefjell.

En selvkritisk vurdering i forhold til utvalget i den kontekstuelle rammen "Blefjell" kunne det også vært nyttig og trukket inn hvordan hyttefolk, friluftsfolk og andre lokalsamfunn forholder seg til stedet. Her finnes en del forskning som kan belyse denne gruppens forhold til stedsaspektet, for eksempel Mæland (2005), Andersen og Hustad 2004 og Ingeborg Nordbøs undersøkelse "hyttefolk er nyttefolk" (2007). Disse har to ulike perspektiv på utviklingen i forhold negative utviklingstrekk på miljø, og positiv utvikling for lokalsamfunn. Men jeg har i stedet valgt å fokusere på lokalbefolkning som en vesentlig del av utviklingen.

5.9 Analysen

Analyse kan beskrives som prosess der en forsøker å bearbeide og organisere data med det formål at en kan spore noen mønstre i dem og gjøre de lettere for fortolkning. Fortolkning innebærer kort og godt at man klarer å begrunne en vurdering av datamaterialet i forhold til oppgavens problemstilling (Repstad 2004). Hovedoppgaven i intervjuet består som sagt i å tolke og forstå meningen med det som sies, både hva som sies og hvordan det sies. For å

kunne gjenkjenne og lese data må en avgjøre om de skal leses fortolkende, bokstavelig eller reflekstivt (Johannessen 2006, et. al s. 159). Ved fortolkende lesning forsøker man å fremlegge hva data kan bety eller representere, og hvilke slutninger en kan trekke ut av de data som foreligger. Mening kan altså forstås ut i fra et faktiskt plan der meningen ses i direkte sammenheng med det som blir fortalt, eller i kondensert form der meningen trekkes fram ut i fra den egentlige betydning. Det kan derfor sies at det kvalitative forskningsintervjuet forsøker å dekke både det faktiske plan og meningsplanet, eller forklart som både det som faktisk sies og det en kan lese mellom linjene (Kvale 1997).

Jeg har tidligere nevnt de hovedinntrykkene som jeg satt med i startfasen av feltarbeidet og litt om de forutantakelser jeg måtte ha før jeg startet med intervjurundene. I forhold til analyse av de data som tilegnes i løpet av arbeidet med oppgaven er selve analysen ikke et atskilt stadium i forskningen. Snarere er den en prosess som starter allerede før feltarbeidet har kommet i gang, og fortsetter helt inn i siste del av skrivefasen. Uformelt kan en derfor si at analysen ligger innebygget i feltforskerens forestillinger, antakelser og framvoksende begreper (Hammersley og Atkinson 1996). Man kan allikevel si at analysen formelt sett starter når man tilegner seg kunnskap om feltet, foretar notater og trekker ut interessante momenter. Det er ofte uklarerheter når det gjelder teoretisering innen kvalitative studier med tanke på hvor stor vekt man ønsker å legge på utvikling og testing av generelle teorier som er knyttet opp til forhold i samfunnet. Kritikken rettes ofte mot å benytte alt for generelle og enkle teorier om menneskers atferd og om hvorfor de handler slik de gjør. Her er det et hovedpoeng at teorien heller ikke kan være for abstrakt og spekulativ, men at det legges til grunn for en hver teoretisering direkte kobling til fakta (Repstad 2004). I de to neste kapitlene vil jeg analysere mitt empiriske arbeid på bakgrunn av disse hensynene til analytisk tenkning. I kapittel 6 vil jeg ta for meg lokalbefolkningens fortellinger om seg og sitt forhold til hjemkommunen og Blefjell, mens kapitel 7 vil ta for seg den lokale forvaltningens syn på forholdet mellom bruk og vern.

Kapittel 6: Lokale livsformer i Flesberg

I det forrige kapittel har jeg beskrevet hvordan jeg metodisk har gått frem for å tilegne meg datagrunnlaget i oppgaven, og jeg vil nå følgelig presentere og analysere oppgavens empiriske grunnlag. Som nevnt beskrives praksisformene som ulike måter å organisere sine liv og sitt virke på. Gjennom noen innblikk i informantene Arne, Geir, Lise og Saras beskrivelser av bakgrunn, oppvekst, arbeid og fritid, samt forholdet til Blefjell, ønsker jeg å trekke paralleller til Højrups (1989) forståelser av ulike livsformer. Som nevnt handler det stedlige i stor grad om perspektiver omkring identitet, kultur og livsformers sansbare, kognitive og uttrykte meninger knyttet opp til sted (Ingold 2000; Castree 2005). Formålet med dette analysekapittelet blir med dette å få fram hvordan de lokale praksisformene knyttes til naturen. Etter som naturen ikke kan ilegges mening ”i seg selv” (Latour 1995), er det sentralt i oppgaven å kunne beskrive hvordan naturen framtrer relativt til våre liv og vår livsutfoldelse. Dermed har naturen både en menneskelig dimensjon der den blir tillagt egenskaper ut i fra menneskers forståelsesevner, samtidig som den har en autonom rett, en tåleevne som tillater en begrenset bruk av dens tilstand ut i fra våre egne interesser. Ved å fokusere på ulike praksisformer ønsker jeg å reflektere rundt naturen på en måte som tar inn over seg det komplekse ved menneskelig handling.

6.1 Informantene

Informantene er som beskrevet i metodekapittelet fremhevet ut i fra deres meninger og beskrivelse av forskjellige handlemåter, og jeg vil her vise hvordan disse kan knyttes opp til livsformteori, prosessanalyse og refleksivitetsteori, som muliggjør et helhetlig bilde av deres livsverden. Disse teoriene utgjør selve grunnlaget for hvordan jeg forstår handlingsbegrepet, som jeg skal bruke til å tolke informantenes handlemåter. Jeg kunne valgt å trekke inn flere av informantene da jeg hadde gode intervju med de fleste, men for å avgrense materialet i forhold til oppgavens størrelse ble jeg nødt å gjøre en prioritering. Det som jeg her trekker frem er derfor et resultat av flere prosesser der jeg har bearbeidet og fortolket de opplysningene som feltarbeidet har resultert i. I metodekapittelet redegjorde jeg for hvordan representativitet løses i kvalitative intervjuundersøkelser, dette for å sikre at dataene kan ha en gyldighet utover individuelle forståelsesmåter. Fordi livsformanalyse utgjør en helhetlig

tenkning rundt menneskers liv, er allikevel ikke min empiriske ambisjon å trekke frem alle variasjoner knyttet til livsformenes relevans. To av informantene er altså grunneierne Arne og Geir, mens Lise og Sara også har vokst opp på gård. Jeg vil nå gå nærmere inn på de ulike informantene og deres praksiser knyttet opp til Blefjell og Flesberg innenfor et stedlig og regionalt perspektiv. Først vil jeg ta for meg Arne og Geir som er tilknyttet bondeyrket reflekterer rundt tema, deretter Sara og Lise.

Geir

Geir er født på 50- tallet, har familie og er grunneier med tilgrensende eiendom til Blefjell. Han har utdanning fra videregående innen landbruk og har i løpet av sitt yrkesaktive liv jobbet med tradisjonell gårdsdrift og skogbruk i Flesberg. Som han uttaler selv så har han jobbet med det som naturen og gården har gitt ham. Hans kone har hatt andre jobber både i kommunen og i Kongsberg som har utgjort et viktig økonomisk bidrag til husholdningen. Geir var odelssønn og det var derfor naturlig for han å ta over gårdsbruket etter sine foreldre, slik hans foreldre igjen overtok gården etter sine foreldre. Intervjuet ble gjennomført 21.10.2008 i Kongsberg.

Arne

Er født rundt 1960, har familie og har overtatt gården etter sine foreldre. Arne har landbruksutdanning og har jobbet som lærer etter at han var ferdig med utdannelsen. Det er ikke lenger drift på gården men han har fortsatt skogen som en viktig del av sitt virke, i tillegg så har han satset fulltid på en bedrift som blant annet driver med verkstedsreparasjon. Dette har i de senere år gitt avkastning og ytterligere to ansatte tilknyttet bedriften, læreryrket og skogsdrift har i økende grad blitt en deltidsjobb. Arne uttaler selv at han ønsker å skape noe som han kan leve av økonomisk og i tillegg klare å skape nye arbeidsplasser til bygda. Intervjuet ble gjennomført 1.9.2008 i Flesberg.

Lise

Lise er oppvokst på en gård i Flesberg kommune og er født rundt 1980. Hun har grunnskole i hjemkommunen og har tatt videregående og høyere utdanning i Kongsberg der hun nå bor sammen med egen familie. Hun har nå en jobb innen markedsføring i en av nabokommunene, og i følge henne selv har yrkesvalg vært med på å avgjøre hennes bosted. For henne er nærheten til Flesberg og familie viktig. Intervjuet ble gjennomført 21.10.2008 i Kongsberg.

Sara

Sara er av samme generasjon som Lise og har vokst opp på en gård i Flesberg kommune. Hun har valgt å bli boende i hjemkommunen sin etter endt utdanning innen markedsføring, og jobber nå med turistrelatert virksomhet i kommunen. Det har for henne vært viktig å bli boende på gården, fordi hun gir uttrykk for at hun trives bra på hjemstedet og oppfatter seg selv som hjemmekjær. Intervjuet ble gjennomført 21.10.2008. Kongsberg.

6.2 Fritid og mentalitet som uttrykk for selvstendighetslivsform

Arne og Geir er altså tilnyttet bondeyrket som en selvstendig arbeidsform. I Højrups (1983) livsformtilgang har ordet fritid veldig ulik betydning i henholdsvis den selvstendige, lønnsarbeider og den karrierebundne livsform. Fritiden blir som tidligere nevnt innen livsformanalyse et redskap for å forstå menneskelige måter å leve og tenke på, og en måte å skille mellom disse. Geir uttrykker selv at han egentlig ikke har så mye fritid, men mesteparten av fritiden brukes til å gå på ski og fotturer i fjellet. Det å holde seg i form i tillegg til at det er veldig mye fin natur der oppe, er mye av grunnen til at han drar opp dit. Det eksisterer derfor også et behov for et rekreativt forhold til naturen. Som rekreasjon gir naturen verdifulle aktiviteter for ham de gangene han prioriterer dette, men utgangspunktet hans er at fritid er en relativt begrenset ressurs, som det ikke knytter seg sterke behov til. Noe av årsaken til dette kan ligge i selvstendighetslivsformens syn på fritid og natur, der naturen allerede inngår, og noe som i større grad har en nytteverdi, enn sammenlignet med lønnsarbeiderlivsformer. Der kan arbeidet sies å være et middel for å oppnå fritid, slik at disse to ulike levemåtene gir to ulike syn på naturen (Ingold 2000).

Geir uttrykker her hvordan forholdet mellom arbeid og fritid ofte er i bondeyrket. ”(...) *i dag har jeg inntrykk av at de aller fleste er opptatt av jobb ved siden av vanlig gårdsdrift og da blir det straks verre fordi de gjerne vil ha ferie om sommeren. Dette utgjør en begrensning for mange. Jeg føler jo meg ganske ensom som bare driver med gården*”. Denne ensomhetsfølelsen som Geir gir uttrykk for handler om et behov for fritid i konkrete sammenhenger som i sommerferien. Bondeyrket er i følge Fjeldavli og Bjørkhaug (2002) blitt et ensomt yrke der bønder kan sies å havne i klemme mellom arbeid og fritid. Men den viktigste årsaken til dette handler i mindre grad om behovet for fritid, og i større grad om mangelen på arbeidskollegaer og venner. For Geir er det vanskelig å kombinere

heltidsbondeyrket med et feriebehov, for man må være villig til å ofre en del av de fritidsbehovene som karriere- og lønnsarbeideryrket gir mulighet til. Sosiale nettverk knyttes ofte opp til individualisering og modernisering men, men studier viser at dette ikke nødvendigvis fører til dårligere sosiale nettverk på bygdene, men at de oppløses og gjenskapes i likhet med den øvrige samfunnsutviklingen (ibid). Opprettholdelse av en yrkesidentitet avhenger av et godt fag og arbeidsmiljø, men mangelen på kollegaer på hjemstedet innebærer mangel på bekreftelse, støtte og korreksjon knyttet til yrkesrollen, noe som bidrar til denne ensomhetsfølelsen som Geir snakker om. Dette fører til endrede betingelser for et livskraftig lokalsamfunn.

I sammenheng med en samtale om alternativ næringsvirksomhet slik som stølsturisme på Gunnulfsbu uttaler Geir at dersom man ønsker å etablere en slik virksomhet (..) *så må man ha en spesiell interesse og man må være villig til å ofre mye, faktisk endre livsstil dersom man skal klare dette.* Det er altså krevende å kombinere gårdsdrift med ferie, og man må foreta noen valg som innebærer at man er villig til å ofre noe. Han velger å kalle det for en livsstil, men er det egentlig en livsform Geir beskriver her? Når man har et ønske om å utnytte en gammel seter til et bruks- og turistformål, kreves det et noe mer enn det et vanlig yrke krever. Livsformen kommer her frem som en spesiell interesse der man må ha en spesiell innstilling (mentalitet) og evne (kunnskap) til å skape noe. Geir konkretiserer ikke videre hva denne interessen innebærer, men uttaler at det finnes både muligheter og begrensinger for å få dette til å fungere, spesielt økonomi, kunnskap og mentalitet.

6.3 Deltidsjordbruket som arbeidsform

Men Arne har stått ovenfor noen valg i livet, der det å forplikte seg til stedet har vært sentralt. Bondeyrket er i dag et vanskelig yrke å få til økonomisk, fordi næringsgrunnlaget har endret seg i jordbruket. For Arnes del ga læreryrket innen mekaniske fag ham muligheten til å velge en todelt løsning der han fortsetter å drifte skogen, samtidig som han har inntekter fra mer tradisjonelt lønnsarbeid. Dette kan belyse hvordan man ofte velger delte løsninger for å skaffe seg et ønsket økonomisk grunnlag. De økonomiske forholdene i bondeyrket legger altså begrensinger for en økonomi utelukkende basert på gårdsdrift. I de senere årene har Arne valgt å starte egen bedrift ved siden av det grunnlaget som skogen gir. Fordi han velger å starte en egen bedrift basert på maskinreparasjon, kan dette tolkes som en videreføring av

selvstendighetslivsformens logikk innen bondeyrket, der formålet med å starte noe er motivert av et ønske om å bli selvstendig. Eiendommen til Arne grenser ikke direkte til Blefjell som er et ettertraktet område å bygge hytter, hvilket innebærer at tomteprisene antatt vil være lavere og mindre attraktive på hans eiendom. Men Arne utelukker heller ikke at dette kunne skaffet inntekter dersom han hadde bestemt seg for å selge eller feste bort tomter.

Også for Geirs del er det et økonomisk aspekt som påvirker hans måte å organisere sitt liv og sin hverdag. Geir har fortsatt bondeyrket som utgjør hans yrke, mens hans kone har hatt jobb ved siden av slik at de klarer seg økonomisk. For å få endene til å møtes er det per i dag svært få i Flesberg kommune som fortsatt lever utelukkende av jordbruket, man må altså ha inntekt ved siden av for å klare seg økonomisk. I Geirs tilfelle er det altså hans ektefelle, samt festetomter på egen eiendom som utgjør tilleggsinntekten, noe som innebærer at Geirs yrke også kan ses i sammenheng med sin kones yrkesliv, og nye inntektsmuligheter på eiendommen sin. Dette gir ansatser til å forstå to ulike livsformer som på mange måter kan sies å utfylle hverandre. I tillegg viser det at andre inntektsmuligheter i form av hyttevirksomhet er viktig for å klare å opprettholde et økonomisk grunnlag.

6.4 Oppvekst og indre forståelse av natur

I sin beskrivelse av egen bakgrunn kommer Arne inn på oppveksten, her legger han vekt på det han oppfattet som sin rolle allerede fra barndomsårene. *”Faren min engasjerte veldig på at man skulle være med på drifta og jobben. Man blir på en måte ”hjernevasket” til å ønske fortsatt bruk og binde seg til stedet. Det er nok derfor jeg har valgt å beholde stedet, kulturlandskapet og husene slik de var.”*

Her fremstiller Arne det som viktig å ta vare på gården ut i fra mer tradisjonsbundne, estetiske og slektsmessige forhold. Kunnskap videreføres gjennom institusjonelle slektskapsrelasjoner der foreldres, og besteforeldres kunnskap om stedet har påvirket Arne til å opprettholde et forhold til stedet gjennom arbeidet. Livet utgjør en kontinuerlig refleksiv prosess der individet stadig endrer egne forståelsesmåter i relasjon til omgivelsene. Oppveksten utgjør her en grunnleggende fase i livet der kunnskap og ontologisk viten finner sitt grunnlag i de sosiale og ikke-menneskelige omgivelsene (Corbett 2005). I forhold til bestemte livsformer er barndommen en særlig viktig fase i forhold til å innarbeide rutiner og verdimeslige

forståelsesmåter. Gjennom arbeidet og tilknytningen til gården gis det uttrykk for at han er knyttet til stedet på en måte som har noe med oppveksten å gjøre, ”(...) *men jeg var jo her som liten og fikk en slags forkjærlighet for stedet*”. Forholdet til stedet er noe som har blitt utviklet over tid, som en videreføring av kunnskap og ved at Arne prosessuelt har blitt involvert med den materielle verden. Kontakten med stedet er derfor først og fremst noe som tilegnes gjennom våre sanser, da vi er praktiske vesener, ikke bare intellektuelle (Thrift 1996; 2003). Kunnskapen om gården, skogen og fjellet blir for Arnes del noe som er vanskelig å presentere formelt, men noe som også eksisterer skjult, sansbart og prekognitivt. Det prekognitive handler om innarbeidete tankemønstre og former for intuisjon, det er derfor noe som er vanskelig å forklare og gi uttrykk for verbalt. Det kan også beskrives som en følelse lik den som ordet ”hjemlengsel” beskriver.

I en samtale om hans forhold til Blefjell mener Arne at fjellet betyr mye for både ham og bygda, og gir uttrykk for at de virkelig har noe å være stolte over. I likhet med mange av sambygdingene hans har han vært på turer innover i fjellet og drevet med fiske og jakt. Her ser Arne muligheter til å få til både friluftsliv, næringsliv og arbeidsplasser. Arne definerer Blefjell på en måte som sier noe om hvordan han knytter sin egen historie opp til stedet, samtidig som det også forstås som et fjell det eksisterer en kollektiv bevissthet rundt. Fjellet tilhører på denne måten også sambygdingene. Denne stolthetsfølelsen virker å være knyttet til de egenskapene som Blefjell tilbyr, og de mulighetene som ligger der. Det er her han og hans sambygdinger har benyttet seg av de mulighetene som fjellet gir i form av naturopplevelser og bruk av naturen. Men det som for Arne også er viktig å få frem er at man også kan få til slike aktiviteter sammen med det å utnytte fjellet til noe mer enn rekreasjon, da i form av at fjellet gir ringvirkninger for næringsliv og arbeidsplasser.

Dette er en tosidig forståelse av fjellet, på den ene siden dreier dette seg om rekreasjon for sin egen og sine sambygdingers del, og på den andre siden om muligheter for å skape flere arbeidsplasser. Denne kombinasjonen av aktiviteter er et argument som taler for at ulik bruk, som i utgangspunktet kan sies å være interessekonflikter her vil la seg kunne fungere sammen uten større konflikter. En slik tenkning kan knyttes opp til selvstendighetslivsformens helhetlige syn på arbeid og fritid, der en ikke skiller mellom arbeid og fritid, eller det potensielle arbeidet som Blefjell åpner for. Dette åpner også for å reflektere rundt natur som noe som inngår i en mer helhetlig måte å leve og tenke på. En kan si at naturen befinner seg ikke ”der ute” men ”her inne”, i Arnes liv (Jfr. fig. 2. Life- place Ingold 2000). Denne

helhetlige tenkningen innefor selvstendighetslivsformen handler om å se seg selv som en del av naturen, i motsetning til et dualistisk perspektiv omkring forholdet mellom natur og menneske (seg selv).

Arne snakker også om forholdet til sin egen eiendom: "(...) jeg har gått utallige ganger over den eiendommen og er veldig glad i den, men jeg får ikke noe "opplevelse" av den turen. Jeg setter meg ikke ned og følger så mye med, kanskje jeg får med meg noe av naturen. Men personlig så har jeg et annet forhold til det enn mange andre har."

Arnes kontakt med naturen er ikke et formål i seg selv, når han er ute i naturen så er det i hovedsak knyttet til skogsarbeidet. Man kan si at bondeyrket utgjør på mange måter et annerledes yrke ved at det i manges tilfelle forutsetter en annen relasjon til sine omgivelser sammenlignet med tradisjonelt lønnsarbeid. En har blitt den man er gjennom mange års arbeid, bruk og bearbeiding av områdene en bebor og eier. Betydningen av stedsidentitet kan på denne måten være viktigere enn personlig identitet ved at den former og formes av omgivelsene, slik Edward Relph omtaler stedsidentitet (1976). Opplevelsen av naturen ligger i Arnes erfaringer knyttet til bruken av eiendommen sin. Handlinger foregår også som et resultat av kroppsliggjorte erfaringer som virker implisitt i forhold til forståelsen av stedet. Det nære innenfor perspektivet utvikles gjennom direkte kroppslig kontakt med naturen i et perspektiv der verden oppfattes som en sfære (Ingold 2000).

6.5 Bruk og vern: Verdibetraktninger

Som grunneiere er Arne og Geir opptatt av grunnlaget for en opprettholdelse og verdiskapning på sin egen eiendom, og det er derfor interessant å se nærmere på hvordan de vurderer hva som er verdifullt med gården. Med dette mener jeg hvordan de ser på eiendommens verdi ut i fra mer enn rent økonomiske forståelsesmåter, der en tar i betraktning både de økonomiske betingelser og naturens "egenverdi". Her er det mindre forskjeller mellom Geir og Arne i forhold til hvordan de verdimessig ser sin virksomhet knyttet opp til utnyttelsesgrad av eiendommen. Geir mener at det er betydelig forskjeller mellom de ulike grunneierne fordi; *man kan si at det er ulike utnyttelsesgrader på de ulike eiendommene*. Han tenker at noen ønsker å utnytte eiendommen sin maksimalt til dette formålet mens andre (...) *ønsker å være mer forsiktig og bryr seg ikke så mye om å skaffe slike inntekter av området*.

Selv har han vært mer forsiktig når det gjelder å bygge ut eiendommen og begrunner dette med at det finnes andre verdier ved en eiendom enn den rent økonomiske. Dette handlet om at han ønsket å ta vare på eiendommen ut i fra andre enn økonomiske verdier. Det dreide seg om hans følelsesmessige tilknytning til stedet, der han over tid har utviklet et forhold til stedet på en måte som er vanskelig å gi uttrykk for, men uttalte at han ønsket å *ta vare på naturen*. *Hvis man tenker rent økonomisk så er jo hyttebygging det gunstigste man kan gjøre(...)*. Han legger til at han synes det er vanskeligere i dag enn tidligere å ikke ønske seg en slik utbygging fordi man tidligere hadde flere alternativ når det gjaldt utnyttelse av eiendommen. Dette skyldes blant annet at verdien på skogen har blitt mye lavere enn tidligere, og Geir mener at skogen hadde bortimot ti ganger høyere verdi enn den har i dag.

Tidligere kunne en sikre seg et godt økonomisk grunnlag ut av skogen i tillegg til produksjon på selve gården; *jeg husker da vi skulle kjøpe oss bil så var det bare å ta ut en del av skogen og så hadde vi råd til en*. Nå er det hyttebygging som gir ”det samme potensialet” i verdiskapning. Men for Geirs del kan det virke som om han skiller mellom det rent økonomiske og det ”verdimessige” knyttet til gården. *”(...) for meg har naturen også en annen verdi, jeg liker å følge med på det som skjer i naturen og har en spesiell interesse for fugler”*.

Arne hevder at han ikke ønsker å ødelegge noe; *”Jeg har ikke bygd ut noe og det har vært en bevisst ting, du får liksom ikke noe tilbake da, jeg har jo ikke noen fjelleiendom heller. Bygger du ut noe, da har du brukt opp det, og sånn er det jo med fjellet også”*. Dersom han allikevel velger å bygge ut så er det for å kunne skaffe seg en jobb at man ofrer eiendommen sin, for eiendommen får han ikke igjen. Men hvordan Arne ønsker å utnytte sin eiendom er noe tvetydig. For det første så har han ingen fjelleiendom som grenser direkte til Blefjell, og kan derfor være en årsak til at hevder han ikke ønsker noen utbygging. Et tomtsalg ville trolig ikke ville være like innbringende. Dersom han hadde hatt en fjelleiendom kan det være at han hadde fått mer igjen ved å selge bort deler av eiendommen sin. Men samtidig så sier han at de samme reglene gjelder for fjellet også, når man først har ”brukt” opp eiendommen så får man den ikke tilbake. På denne måten foregår det en form for vurderinger (veining av ulike argumenter), om valg og hva som er de mest verdifulle egenskapene ved hans eiendom. Når man ofrer eiendommen sin så er det i hans øyne nettopp for å skape seg en jobb, og da må den tilegnede verdien være større eller lik det man taper i verdi. Tapet blir på denne måten naturen ”slik den er”, gevinsten er en inntekt som muliggjør en økonomisk verdiskapning

Økonomi og omsorg for naturen motiverer Flesbergingenens praksisformer rettet mot Blefjell som sted. Dette innebærer at den kulturelle utviklingen i større grad er med på å endre stedet til et hyttefjell. Dette står i kontrast til slik man tidligere hadde beitedyr og stølsdrift som bidro til å forme fjellet, kan man si at man har byttet dette ut mot hyttefolk som nå utfyller denne rollen på fjellet.

6.5.1 Press fra turisme og press fra stat

I løpet av samtalen nevner Arne saken om Trillemarka i forbindelse med miljøvern, som kort sagt dreier seg om en konflikt i forhold til bruk og vern av et større skogsområde. Staten ved miljøverndepartementet ønsket på sin side at området skulle vernes i sin helhet, mens grunneierne ønsket fortsatt bruk av området (regjeringen.no). I forholdet mellom *bruk* og *vern* uttaler Arne følgende:

"(...) det er jo en redsel, fordi hvis man velger en annen retning enn utbyggingsretningen så vil du jo blitt et offer. De som er forsiktige med utviklingen lider under utbyggingen, der de på en måte skal forsyne de andre områdene med natur mens de selv ikke får noe igjen for det, og der allmennheten bare tar for seg. Da sitter du igjen med "svarteper" selv. Det er ikke noe kompensasjon å få heller. Det frykter jeg også på min eiendom, plutselig så er det mange som går turer der, det er kanskje ikke så veldig farlig med, men det er en vond følelse å ikke føle at du har styring over din eiendom. Derfor så har man ikke en sjanse, da må man bare hive seg på slik som lovverket er i Norge. For hvis du hadde hatt miljøinteresser så ender du enten opp som fredet, eller med turisme fra andre områder. Dette er noe av det aller vanskeligste, dette med styringsretten over egen eiendom (pause), det er nesten så jeg velger å stemme FRP."

For Arne eksisterer det en redsel for "å tenke miljøvennlig" fordi presset på egen eiendom øker som en følge av utbyggingen på andres eiendom og han ender selv opp som et offer. Han uttaler i denne sammenheng; *"(...)vi skal på en måte forsyne de andre områdene med natur mens man selv ikke får noe igjen for det"*. Verdien på hans eiendom står i fare for å forringes ved at allmennheten bare "tar seg til rette", samtidig som risikoen for at nettopp hans eiendom skal ende opp som et verneobjekt øker. Ut i fra dette perspektivet tegner Arne et annet bilde

av hyttesatsingen i kommunen, sammenlignet med sine tidligere uttalelser om Blefjell. Utviklingen er for hans del ikke bare positiv fordi dette kan tenkes å gå ut over verdien på hans egen eiendom. Når han ønsker å tenke på miljøet så er det en viss fare for at han enten ender opp med en eiendom som blir et sted for turisme, eller med en eiendom som blir fredet og mister sin økonomiske verdi. Dermed forsvinner en del av grunnlaget for å kunne leve av eiendommen. Dette forteller noe om hvordan Arne som grunneier faller mellom to interessegrupper; statlig verneideologi, og lokal og regional turistnæring. Trillemarka som er lokalisert i nabokommunen Rollag, innehar en spesiell naturtype som det også finnes forekomster av i tilgrensende områder til Flesberg og Blefjell. Naturtypen anses dermed også som et potensielt verneobjekt i forhold til statens definisjon av villmark.

Redselen hans dreier seg om at han ikke skal få bestemme selv hvordan eiendommen skal forvaltes, og han mener at det kan provosere folk til å handle i affekt. Arne forteller at han kjenner til tilfeller der noen har begynt å hugge voldsomt i skogen, fordi noen finner ut at skogen representerer noe særegent. *"(...) det er klart at du tør jo ikke la grov skog med særegne biotoper bli stående"*. Dersom området blir kartlagt som noe særegent og som "biotoper" som han ikke kan gjøre noe med så har han "tapt" området. Arne mener at grunneierne ikke har mulighet til å tenke miljøvennlig, og blir fort mistenkt for å gå på tvers av samfunnsinteressene. Som grunneier blir hans bruk av naturen som ressurs ikke ansett for å være verken til naturens beste, eller i friluftslivets og dermed også samfunnets interesse. Dette viser hvordan mentalitet innenfor selvstendighetslivsformen får Arne til å frykte for selvstendighetsbehovet, der han risikerer tap i verdi som et resultat av andre livsformers forståelse av hva hans eiendom, som et stykke natur bør brukes til og er verdt. Hans oppfatning av naturen strider med hvordan spesielt forvaltningen, lønns- og karrierelivsformen forstår naturen som "villmark" uberørt av menneskers inngripen.

I Højrup's bok "Det glemte folk"(1983) er det et sentralt poeng at lokalbefolkningen ønsker mindre regulering av egen grunn. Sentralstyringen i Danmark møtte motstand fra lokalbefolkningen i deres regulering av fiskeressursene og han viste til at det ble en økt oppslutning for det Danske Fremskridtpartiet blant lokalbefolkningen. Viktig i forbindelse med dette aspektet var at partiet stod for en annen forvaltningspolitikk og ønsket ikke en statlig regulering av fiskeressursene (ibid, s. 337). Mye av dette skjedde fordi fiskerbøndene følte seg overkjørt av styresmaktene. Også i Arnes tilfelle er det fristende å trekke en parallell til et slikt syn gjennom uttalelsen om at han i det minste er innom tanken på å gi sin stemme

til Fremskrittspartiet. Bokens empiriske materiale er fra et lokalsamfunn ved Limfjorden på Jylland i Danmark og har mange likhetstrekk med levemåter i et norsk lokalsamfunn som Flesberg. Levemåter i et lokalsamfunn i rurale områder av det vestlige Danmark virker derfor ut i fra flere karakteristikker å ha en gyldighet også i et norsk lokalsamfunn. Men det finnes også ulikheter da Flesberg i stor grad også lever av annen næringsvirksomhet som turisme, og livsformer knyttet til arbeidsmuligheter i Kongsbergregionen.

6.6 Hjemmekjær

Sara mener at det i oppveksten var det sosiale nettverket som var viktigst. Hun er opptatt av familie og kaller seg for ”hjemmekjær”. Hun trives svært godt i hjemkommunen; *”(...) for meg er Flesberg verdens navle, det er i en fin avstand til det meste og jeg føler at det er mye av det som gjør at jeg blir igjen der. Vi er så nærme sivilisasjonen og vi har fritidsaktiviteter her som er knyttet til naturen. Særlig synes jeg at vinteren er fin med Blefjell i nærheten”*. Flesberg utgjør for henne det stedet som geografisk sett er midtpunktet i hennes liv, på hjemstedet føler hun nærhet til naturen, samtidig som de sosiale behovene, også omtalt som sivilisasjonen, som hjemstedet ikke nødvendigvis gir henne, finnes i rimelig nærhet. Giddens (1991) beskriver dette som en utleiringsprosess der sosiale relasjoners løsrivelse fra lokale kontekster og dannelsen av meningsfulle liv med sosiale relasjoner har en utstrekning ut over den konkrete umiddelbare verden. Dette er et perspektiv som viser hva de fysiske og sosiale omgivelsene kan bety i karriere- og lønnsarbeider livsformer. På den ene siden eksisterer de nære sosiale relasjoner til slekt og venner, både stedlig og regionalt gjennom nærhet til ”sivilisasjonen”, mens det på den andre siden er de fysiske omgivelsene, stoltheten og bevisstheten rundt nærheten til Blefjell og naturen som også utgjør stedets gode kvaliteter. Det er tilgangen til alle disse delene som for henne utgjør ”det gode liv”.

Nærheten til naturen er et perspektiv som hun også tar med seg i sitt yrke: *”I forbindelse med jobben så prøver vi å bruke naturen slik at kundene kan komme seg ut i naturen med ulike aktiviteter. Vi markedsfører at det er veldig ”inn” å være sunn”*. For henne kan naturen sies å ha en nytteverdi ved at naturen i Flesberg og på Blefjell utgjør en viktig del av næringsgrunnlaget for yrket hennes. Det kan sies at Saras yrke også handler om å leve av naturen, der stedets naturkvaliteter utgjør ”levebrødet” for henne. Sammenlignet med bondeyrket blir imidlertid dette på en mindre konkret og direkte måte, der bondeyrket dreier

seg om en mer direkte kontakt og bearbeidelse av naturen. Her ligger et konfliktpotensiale fordi bedriften hennes ønsker å utytte naturen til turistformål. Dette formålet er som nevnt noe Arne uttrykker at han ikke får noe igjen for, men som han samtidig innser at bygda også avhenger av denne typen virksomhet. Fordi Sara har en mindre konkret måte å forholde seg til omgivelsene på, der naturen handler om turisme og fritidsformål, er hun innenfor en lønns- og karrierelivsform. Samtidig gir hun uttrykk for at Blefjell og Flesberg er to meningsfulle steder gjennom kroppsliggjorte og kognitive forhold til naturen, som et uttrykt behov for nærhet og opplevelser i naturen. En kan si at Sara tilhører begge livsformene der økonomisk nytteformål og behovet for direkte kontakt med naturen. Dette handler om det stedlige og det nære der naturforståelse blir den del av del lokale perspektivet på verden.

6.6.1 Fritid er viktig

Når vi kommer inn på ordet fritid uttaler Sara at: *”(...) fritid er når du ikke har noe hengende over deg, og du er ferdig på jobb for dagen eller uka, og man ikke har noe annet man skal. Da slapper jeg av, ser på tv, selger litt ved osv. Da prøver vi også å komme oss en tur ut i fjellet”* Fritid er for henne en egen sfære atskilt fra jobben og utgjør en viktig del av hennes hverdags og helgeaktiviteter. Men det er allikevel slik at hun og familien driver med vedsalg i perioder, noe som innebærer at også andre virkefelt har en viss påvirkning på fritidsutøvelsen. Dette henger sammen med at hun fortsatt bor på gården sammen med familie og slekt, og driver med deltidskombinasjoner innen jordbruket som videreføres gjennom vedproduksjon. Blefjell er for Sara en kvalitet som ”ligger der” og som i enkelte deler av året er viktig, slik som i påsken, men som ikke er en betydelig del av hennes fritid. Lise mener også at Blefjell er et hyggelig sted å være i påsken, men fritid for henne er ikke knyttet opp til fjellet, det er i byen, på hjemgården hos familien og i de nære turområdene hun tilbringer fritiden sin. Fritid er for Lise noe som står sentralt og det hun betegner som ”kvalitetstid”, en avgrenset tid der kvaliteten er fravær av jobb og samvær med venner, familie og seg selv. Arbeidsmessig befinner hun seg i en slags posisjon mellom det tradisjonelle lønnsarbeideryrket og karriereyrket, der hun uttrykker at særlig som småbarnsmor er det viktig at karrieren ikke tar ”for mye plass” i forhold til familien.

For Lise har naturen også vært en viktig del av oppveksten fordi mange av de sosiale aktivitetene, organiserte og uorganiserte, har foregått der. For hennes del er naturens

nytteperspektiv i mindre grad knyttet til inntekt og yrke, men i større grad noe som handler om rekreasjon, skiturer, idrett og andre fritidsaktiviteter. Hun mener det er viktig å videreføre den kontakten med naturen som hun selv fikk som barn, videre til egne barn, fordi *”man lærer bedre av å gjøre ting, fremfor å lese seg til ting”* selv om hun oppfatter seg som et bymenneske fremfor et friluftslivsmenneske. Denne kontakten er for henne viktig og fritiden er da først og fremst rettet mot naturen i nærmiljøet som skal ”utforskes” sammen med familien. Corbett (2005) peker på et viktig aspekt ved oppvekst der aktiviteter i naturen har en viktig betydning for en forforståelse av hva den fysiske naturen betyr sosialt og kognitivt. De fysiske og sosiale egenskapene ved natur som steder informerer oss om hvem vi er og derfor hvordan vi skal oppføre oss. Vår opplevelse av stedet er hører nært sammen med erfaringer i barndommen og historiske og kulturelle kontekster som påvirker hvordan vi oppfatter, erfarer og verdsetter naturen og som til slutt påvirker alle våre oppfatninger om verden (ibid, s. 25).

For både Lise og Sara betyr nærheten naturen mye. Det er områdene i og rundt stedet de bor som betyr mest, og det er i hovedsak der deres kontakt med naturen kommer inn. Dagsturer til Blefjell forekommer, men nærmiljøet er det som teller mest. Det er det tilgjengelige ved naturen som er viktig, fjernt fra det en definerer som ”villmark”. Dette er et aspekt for videre stedsutvikling der nære turområder og tilrettelegging er viktig i en karriere og lønnsarbeiderlivsform. Her kan samtidig noe av grunnlaget til konflikter ligger ved at grunneiere føler seg overkjørt, og øvrig befolkning føler de kan bruke naturen til fritidsformål. Villmark eller urørt var ord ingen av informantene brukte når vi snakket om Blefjell i forbindelse med arbeid og fritid, i stedet snakket de om naturen og fjellet som et sted der man hadde ulike måter å bruke naturen. Blefjell var for dem fin natur, opplevelser og noe som hadde en nytteverdi, ikke et opphøyd sted der mennesker ikke naturlig hører hjemme.

6.6.2 Sosiale, kulturelle og næringsmessige endringer

Oppveksten til Sara og Lise har vært preget av endrede betingelser for kulturell, økonomisk og samfunnsmessige forhold. Sosial praksis har som nevnt også en betydning for å forstå ulikhetene mellom livsformene, som leder til bestemte handlemåter. Lise og Sara tilhører en annen generasjon der de sosiale og næringsmessige forholdene har endret seg. Lise gir uttrykk for at hun har hatt en annen oppvekst enn den Arne snakket om, fordi sosiale nettverk også utenfor bygda har vært en viktig del av oppveksten. Hun har i barndommen deltatt i mange

slags organiserte og uorganiserte sosiale aktiviteter og foreninger, og etter hvert tatt høyere utdanning utenbygds. Flesberg blir for henne et sted som blir for lite; *”det er jo sånn at i Flesberg at alle kjenner alle.* Hun har blitt mer orientert vekk fra stedet og; *(...) jeg har nok blitt et ”bymenneske”.* Fordi som Flesberg er lite lokalsamfunn og fordi hun gjennom utdannelsen har fått et sosialt nettverk som i mindre grad finnes på hjemstedet, kan dette forklare hvorfor hun har valgt å flytte til Kongsberg. En slik måte å beskrive sine valg og motivasjonen bak dem kan forklares ved hjelp av *karrierelivsformen*, der meningsfullt arbeid, ”byliv” og nærheten til mange fritids- og kulturtilbud er viktig.

For Lise og Sara er stedets sosiale muligheter og begrensinger, familie, og nærhet til bynære servicefunksjoner som har vært viktige faktorer som har bidratt til å avgjøre hvor de ønsker å bosette seg. På grunn av at tiden ikke alltid strekker til, og familieliv kan være krevende å kombinere med yrkesliv, er det nærheten til servicefunksjoner og sosiale samlingssteder som er viktige. Sosial endring kan som nevnt også defineres som en generativ prosess der endring er noe som skapes gjennom summen av individuelle handlinger. Som individ må man forholde seg til de mulighetene og begrensningene som også finnes sosialt. På denne måten er det mulig å tydeliggjøre bestemte sammenhenger som blir avgjørende for sosiale prosesser, og som egner seg til forklare lises livsvalg. I følge Fredrik Barth (1981) baseres sosiale former på handlingsbetingelser for menneskers ønsker og mål som handlende subjekter, både ønsker og mål handler om lønns- og karrierelivsformens refleksjoner rundt økonomiske og sosiale aspekter.

6.6.3 Odelsretten og kunnskap om stedet

En annen viktig del av det å vokse opp på gård dreier seg om motivasjon for å videreføre en arbeidsform. Fordi Lise ikke var odelsjente har hun heller ikke vært innstilt på et yrkesliv med gårdsdrift: *”(...) Jeg synes det er greit å slippe å tenke på det, det er jo ganske mye ansvar for det er jo mye å holde i stand av bygninger, og du må jo bruke jorda til noe fordi den kan jo ikke bare ligge der heller. Jorda må jo enten leies bort eller så må man jo dyrke noe der selv. Så det tar ganske mye tid og jeg kan ikke nok om det til at jeg ville ha greid å drive en gård sånn”.* Når Lise synes det var greit å slippe å tenke på at hun skulle ta over gården, kan dette ha bidratt til at hun ikke har innstilt seg på å bli igjen i bygda, og i stedet blitt orientert vekk fra hjemstedet. Hun gir også uttrykk for at hun heller ikke har nok kunnskap om det å drive

gården. Et viktig aspekt ved bondeyrket i Norge er at det i manges tilfelle er noe man får tilgang til gjennom familie og slekt, som en arver og som er lovregulert gjennom odelsloven. For Lises del var det derfor heller ikke nødvendig å innstille seg på å ta over gården, tilegne seg kunnskap og videreføre denne som en meningsfull livsform. På den annen side er det ikke sikkert at hun ville ha valgt å ta til seg odelsretten, fordi hun synes at Flesberg blir et for lite sted. Det sosiale liv, individuelle holdninger og valg slik som utdanning påvirker i hvor stor grad man ønsker å ta over gården. En studie viser også at høyere utdanning er en viktig faktor for at man velger bort bondeyrket (Andgård 2009 et.al). Jobb og sosiale nettverk i forbindelse med utdanning viser seg å være viktige faktorer for at man ikke flytter tilbake. Her kan man også trekke inn kjønnsforskjeller i forhold til valg av utdanning og yrke, der jenter i større grad tar høyere utdanning (ibid).

6.7 Natursyn i livsformene: oppsummering

I dette analysekapittelet har jeg beskrevet hvilken betydning kroppsliggjort og kognitiv tilknytning kan ha å si for forholdet til hjemstedet. I forhold til natursyn har informantene forskjellige oppfatninger som en del av livsformsmentalitet. Arne ga uttrykk for at det å ta over gården innebar en forpliktelse til å videreføre driften og vedlikeholdet av gården, som en videreføring av en tradisjon som er viktig innenfor en selvstendighetslivsform der mentalitet videreføres. I tillegg ga han uttrykk for at han hadde en spesiell tilknytning, en *forkjærlighet* til stedet, som bidro til at følte et behov for å binde seg til eiendommen stedet. Arne uttrykker seg i et innenfra perspektiv i sitt forhold til Blefjell der han ikke skiller mellom egne praksiser og naturen, som en ikke-dualistisk tenkning der verden oppfattes som en sfære. I følge Arne handlet forholdet til forvaltningen om et ytre press der folk gjør irrasjonelle valg rettet mot naturen, der vern og turisme presser grunneierne til å treffe valg de kanskje egentlig ikke ville ha truffet.

Jeg vil også tolke Geirs praksisformer til å være orientert innen selvstendighetslivsformen, der bruken av naturen handler om et perspektiv der det ikke eksisterer et tydelig skille mellom fritid og arbeid. Dette handler om en spesiell innstilling der økonomi og tilegnet kunnskap om stedet og praksisformer er viktig. Han hevder å tenke utover det han kaller for det rent økonomiske, der naturen har et verdimesig aspekt som han tar med seg i sine vurderinger av eiendommen. Dette er likevel et aspekt som for han er vanskelig å vurdere, fordi endrede

økonomiske forhold gir få alternativer til inntjening i jordbruket. For han er innenfraperspektivet noe som dreier seg om forholdet mellom hans egen praksis og erfaringer med omgivelsene. Dette innebærer en tenkning rundt naturen som innenfra i en sfære, og som en selvfølgelig del av livsformen gjennom lokale bruk og bearbeidelse av omgivelsene.

For Saras del er forholdet til natur mindre konkret og relatert til fritid. Hun gir imidlertid uttrykk for at kognitive og følelsesmessige relasjoner til Flesberg og Blefjell er en del av hennes stedlige tilknytning og identitet. Hun beskriver seg selv som hjemmekjær med et uttrykt behov for å være nær familien. Dette har i stor grad bidratt til at hun fortsatt ønsker å bli værende i bygda. Etter som hun har vikst opp på gård utgjør ikke lenger mulighetene innenfor bondeyrket et stort nok potensial for å videreføre denne formen for næring, verken i et heltidsperspektiv og i liten grad i et deltidsperspektiv. Hun kan sies å være mer innenfor stedet framfor å betrakte det utenfra. Saras beskrivelser av naturen og Blefjells fysiske muligheter blir nært knyttet opp til det sosiale, der naturen blir betraktet utenifra som en del av et fritids og arbeidsperspektiv tilknyttet turisme.

Lise uttrykker også at naturen i nærmiljøet er viktig sammen med sosiale relasjoner knyttet opp til Flesberg i en større regional kontekst, der Kongsberg også er en sentral del av det sosiale stedet. Ved å snakke om grader av innenfor og utenfor perspektiv er Lise i større grad enn Sara orientert vekk fra det lokale naturperspektivet, mer tilknyttet byperspektivet i Kongsberg. Lise har ikke overtatt hjemgården i motsetning til Sara og føler derfor et mindre stedlig behov. For både Sara og Lise har nærhet til naturen fortsatt en viktig betydning, og fordi de begge er småbarnsforeldre betyr den naturen som finnes i nærmiljøet mest. Dette er et uttrykt behov som grunner i at mye av deres sosiale aktiviteter også var nært knyttet til naturen gjennom organisert og uorganiserte aktiviteter i oppveksten. Fritid var for begge en høyt verdsatt del av deres livsform, der fraværet av jobb var det viktigste med behovet for fritid. Sara uttrykte derimot at hun også kunne jobbe med vedsalg i tilknytning til eiendommen, noe som indikerer at jobb ikke var en helt atskilt praksisform fra fritiden. Sara har også en annen yrkesmessig relasjon til naturen sammenlignet med Arne og Geir, dette fordi hun gjennom jobben sin bruker naturen aktivt både i markedsføring og forhold til ulike aktiviteter. Dette er et forhold til naturen kan ses på som mindre direkte sammenlignet med bondeyrkets fysiske bearbeidelse av stedet.

Oppveksten utgjør grunnlaget for hvordan man senere i livet forholder seg til stedet. For Saras del handler det hjemmekjære om nærhet til familie og til naturen slik den ble tilegnet betydning i barndomsårene. Dette viser hun i forhold til at stedet utgjør hennes geografiske midtpunkt der de delene som er viktige i hennes liv er knyttet til Flesberg og Blefjell, og det sosiale livet i en større regional kontekst. For Lises del handlet oppveksten i større grad om andre steder enn hjemstedet.

Jeg har også vist at villmarksbegrepet ikke var et begrep som Flesbergingene gikk inn på. Det var i større grad slik at naturen ble omtalt i vendinger som opplevelser og ulike stedsaspekter som omhandlet bruken av naturen. Det regionale perspektivet handler her om at Flesberg som del av en region er orientert mot regionale, nasjonale og globale deler av samfunnsutviklingen. Men dette handler også om kulturell tilpasning innenfra, der det finnes ulike måter å tilpasse seg de økonomiske og politiske skalaene. Både økonomi og omsorg for naturen er deler som motiverer Flesbergingenes praksiser rettet mot Blefjell. Dette handler om avveininger i forhold til hva som utgjør verdier og den følelsesmessige tilknytningen til sted, der økonomi og kultur er knyttet nært sammen.

Endrede betingelser for jordbruket har bidratt til deltidskombinasjoner innen gårdsdrift, der det å skaffe seg inntekter ved siden av driften har vært viktig. Blefjell har en nytteverdi både for individuell praksis rettet mot fritid og næring, samtidig har fjellet også en nytteverdi for lokalsamfunnet. For Geir og Arne viste det seg at forholdet mellom arbeid og fritid ikke hadde noen tydelige grenser, og det eksisterer et mindre definert behov for fritidsutøvelse. Dette gir grunnlag for å identifisere deres livsform som orientert innenfor selvstendighetsperspektivet. Bondeyrket innebærer en egen mentalitet og handler om en spesiell innstilling og refleksjoner omkring livsstilsvalg. I forholdet mellom bruk og vern er dette aspektet knyttet opp til verdivurderinger, og her eksisterte det noen mindre forskjeller mellom Arne og Geir.

For Arne blir dette en vurdering av hva han blir nødt til å ofre, og han uttrykker i denne sammenhengen at han er mer åpen for å utnytte eiendommen sin hytteformål. Samtidig uttrykker Arne at det for hans del er en redsel for å tenke "miljøvennlig" da han bekymrer seg for hvordan forvaltningen på den ene siden ser på skogen hans som et verneobjekt, samtidig som press fra turisme kan føre til verditap. Både innenfor selvstendighetslivsformen og karrierelivsformen er menneskers identitet og forståelsesevner noe som former og formes av

omgivelsene på en måte som virker gjensidig konstituerende (Relph 1976). Identitet og selvforståelse forstås som noe man får gjennom sitt virke, og ens virke er et resultat både av indre og ytre kulturelle faktorer sammen med stedets fysiske begrensinger og muligheter.

Disse ytre faktorene kan i stor grad relateres til konsekvenser av utviklingstrekk i moderne tid knyttet til modernisering av jordbruket, som jeg vil komme tilbake til i neste kapittel handler dette også om hvordan statens forvaltningspraksis retter seg mot bruk og vern av Blefjell. Den stedlige og regionale utviklingen knyttet til Blefjell og Flesberg som steder handler også om hvordan Flesbergingenene forholder seg til økonomiske og politiske skalaer som virker inn og regulerer deres mulighetsbetingelser. Det er i dette feltet jeg mener muligheter for en mer bærekraftig utvikling ligger, der lokal kulturforståelse i form av livsformers mentalitetstenkning gir mulighet til å danne et lokalt perspektiv på bærekraft. Dette er et innenfra- perspektiv som utgjør en betingelse og en ”ressurs” i arbeidet mot en mer kulturell bærekraft. Samtidig er det også slik at utviklingen går i retning av økt utnyttelse av fjellet til hytteformål, som forteller at dette også handler om mentalitet og verdivurderinger blant lokalbefolkningen. Jeg vil i neste kapittel drøfte forvaltningens syn i forhold til dette.

Kapittel 7: Statsapparatet og naturforståelse

I dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på hvordan kommunen som forvaltningsorgan ser på naturen gjennom arealmessige vurderinger og hensynet til nasjonale mål. Kapitlet tar utgangspunkt i hvordan informanten i planavdelingen i Flesberg kommune beskriver forholdene omkring bruk og vern på Blefjell, og hvordan fylkesmannens miljøvernnavdeling sammen med miljøverndepartementet ser på forvaltningen av Blefjell. Spesielt handler denne delen av oppgaven om hvordan kommunen og statlig forvaltningsnivå ønsker at naturen skal forvaltes. Dette gjør jeg ved å gå nærmere inn på hvilke praksiser i forhold til naturmiljøforvaltning som forvaltningsapparatet mener må eller bør håndheves i forhold til forvaltning av Blefjell. Relevansen av dette er å kunne synliggjøre de motsetningene som eksisterer mellom forvaltningen og lokale praksisformer. Representanten for planavdelingen i Flesberg, heretter *informant A*, beskriver ulike forhold særlig knyttet til utviklingen på Blefjell og hensiktsmessig forvaltning av området.

7.1 Gunnulfsbu og villrein

Et eksempel som vil kunne knytte forvaltningens syn opp til natur er håndteringen av saken om "Gunnulfsbu" (flesberg.kommune.no). Oppgaven ble innledet med en beskrivelse av forholdet mellom grunneiere og fylkesmannens miljøvernnavdeling, der Gunnulfsbu utgjorde en del av flere saker der det hadde oppstått konflikter. Gunnulfsbu er en gammel seter der det tidligere var seterdrift på antakeligvis fra før 1500-tallet (Borgersen og Såtvedt 2004). Noen av grunneierne ønsket å slå seg sammen om å gjenreise setra slik den var tidligere. Man ønsket også å utvide setra med inntil 5 nye hytter som samlet sett skulle kunne gi muligheter for utleievirksomhet. Området ligger like i nærheten av villreinens kalvingsområder og trekkroute som reinen benytter for å få tilgang til beiter videre nedover i fjellet.

I saken om Gunnulfsbu kom man under sluttbehandlingen av kommunedelplan for Blefjell 2004-2025, frem til et kompromissforslag basert på dialog mellom kommunen og Fylkesmannens miljøvernnavdeling. Resultatet ble at fylkesmannen ikke ville godkjenne hyttebygging i tilknytning til setervoller på Gunnulfsbu, men en restaurering og oppføring av seterbebyggelsen på gamle tufter kunne tillates med inntil 15 senger per "seterområde". Gjenreisningen måtte skje som et ledd i gårdstilknyttet reiselivsrettet næringsvirksomhet, og

bygningene kan ikke brukes som fritidsbebyggelse. Ett av hovedargumentene for at man bare kan tillate begrenset bruk av området er nettopp at dette er et viktig område for villreinen på Blefjell.

Informant A uttrykker følgende når det gjelder hvorfor forvaltningen i dag må ta hensyn til villreinen i planleggingen: *”Når det gjelder villrein så har staten kommet frem til at villrein er villrein uansett bakgrunnen til reinen. Det kan en se i forhold til ulike tvister på Golsfjellet der grunneierne først kjempet for å beholde villreinen, for deretter å bli vernet av staten noen tiår senere.”* (Intervju 07.11.2008, Lampeland). Informanten forklarer at dette tilfellet har klare likhetstrekk med situasjonen på Blefjell, der kommunens forvaltning av reinens område har vært gjenstand for flere innsigelser. Reinen som ble satt ut på Blefjell i løpet av 1960 – årene har trolig på ett eller flere tidspunkt vandret til Hardangervidda og blandet seg med villreinstammen som hører til der. Dette er hovedargumentet bak statens forvaltningstanke om at villreinen i dag har en større verdi nå enn tidligere fordi den har blitt en del av det som nå er en del av en større villreinstamme. Reinen har gått over til å bli ”mer” natur ved å blande seg med villreinflokkene inne på Hardangervidda. Villreinen har gått fra å være nær utryddet til å bli en bestand delvis blandet med tamrein (Jordhøy og Strand 2004). Fordi villreinen har endret status i løpet av noen få tiår kan en si noe om hvordan forvaltningen ser på villreinen som en kategori eller objekt man ønsker å forvalte ut i fra en bestemt forståelse. I det mennesker involverer seg og er med på å prege naturen, mister den naturlige egenskaper. En kan trekke paralleller til andre eksempler av natur, der man på samme måte kan en si at et parktre ofte anses som mindre natur enn et tre som har tilkommet av naturen selv (Corbett 2006).

7.2 Naturforståelse og forvaltningsskjønn

Under en samtale om Gunnulfsbu og stølsturisme uttaler Informant A: *”(...) å kunne gjennomskue hva som er formålet med bruken og ønsket om en gjenreisning av de gamle setervollene. Det er derfor man har en arealplan og næringsplan. Man skal ikke mistro disse folkene men det er ofte hytter de ønsker å bygge. Vi har flere eksempler på der kommunen har vært grei med vedkommende som ønsker å få til noe, men til syvende og sist så viser det seg at det faktisk var en hytte som ble satt opp midt på fjellet. Vi kaller det for ”kamouflert hyttebygging”. Man vil jo ikke at disse områdene skal forsvinne. Det skal jo være litt villmark*

igjen også, med villmark så mener jeg urørt natur som er inngrepsfri, dette er jo også en nasjonal målsetting.” (Intervju 07.11.2008).

Dette sier noe om hvordan det lokale forvaltningsnivået er forpliktet til å ivareta en naturtype på vegne av samfunnet. Informanten tydeliggjør det jeg velger å kalle et mistillitsforhold mellom den offentlige forvaltningen og de lokale grunneierne. Informant A synes det er alt for mange som tar seg til rette under falske motiver der formålet er å skaffe seg eksklusiv rett til villmark, Dette strider både mot informantens oppfatning av hva som er viktig å ta vare på og med de nasjonale målene om bevaring av villmark (regjeringen.no).

Informant A har ut i fra erfaring med ulike byggesaker et bestemt inntrykk av at mange ønsker å utnytte fjellet på en måte som skader naturen, dette ser ut til å være noe som stadig gjentar seg. Det er flere tilfeller der folk *bare har tatt seg til rette*, et syn der formålet med å bruke naturen er å skaffe seg eksklusiv rett til naturområder som blir forringet. Problemstillingen går her konkret på hvordan man kan oppnå en bærekraftig utvikling med tanke på forholdet mellom bruk og vern. Dette utgjør her et perspektiv på at samfunnets forhold til natur som må reguleres for å unngå forringelse, informant A viser til dette som en universell forståelsesmåte i forhold til hva som er riktig bruk av naturen. Der blir overforbruk av naturen noe som til syvende og sist ender opp med ødeleggelse. Naturens tålegrense er et prinsipp som har blitt innført for å gi naturen beskyttelse mot overbelastning fra mennesker, spørsmålet blir da hva er tålegrense? Slik som jeg viste med bærekraftsbegrepet i kapittel 2 så har ikke naturen en egen tålegrense, den har en tålegrense i forhold til mennesker, dette må forstås kontekstuellet der hvert enkelt sted har sine spesifikke tilnæringer til naturens tålegrense. Det er kontekstuellet på flere plan, for det første handler dette om samfunnets behov for å opprettholde samfunn (selvoppholdelse). Tålegrense er et samfunnsmessig skapt begrep der naturen selv ikke trenger tålegrenser, men samfunn gjør det både individuelt og på gruppenivå, ulike grupper av befolkningen vil ha ulike syn på tålegrenser. Dette handler om at det er geografisk avgrensede forståelser av hva tålegrense er eller bør være.

På den annen side hevdet grunneierne i saken om Gunnulfsbu at de ønsker å ta vare på gammel kulturhistorie og samtidig skape næringsvirksomhet (flesberg.kommune.no). Ut i fra en forutsetning om at fjellet er et objekt som representerer villmark, kan en forstå natur ut i fra to ulike ideologiske innfalsvinkler. Den ene er forvaltningens ovenfra og ned- perspektiv, der naturen ses nærmest som å ha rettigheter uavhengig av de relasjoner som er etablert lokalt

mellom naturen og folk. Det andre perspektivet kan sies å være det som illustreres av grunneiernes ønske om en balansert bruk med utgangspunkt i bondens eierskap.

7.3 Akseptabel hyttebygging og villmark

I behandlingen av kommunedelplan for Blefjell 2004 – 2025 ble det også rettet innsigelse mot hyttebygging på nordre Ble. Her ble kompromissforslaget at antallet hytter måtte reduseres og kommunens forslag til ny spredt hyttebebyggelse som ivaretar hensynet til nasjonale og regionale miljøverdier. Det ble også anbefalt at *landskapsinteresser* burde nevnes som et lokaliseringkriterium (ibid, s. 2).

Informant A syntes det var viktig å understreke hvordan lovverket definerer hva som er akseptabel hyttebygging: *vi har en filosofi om at hytta skal tilpasses naturen. Og ikke motsatt, derfor er naturtilpassede byggeområder ansett som viktige.* Grøntstruktur er viktig og man ønsker vegetasjon og planter for å sikre naturlig vegetasjon. På denne måten utgjør hytter et fremmedelement i naturen som man må forsøke å inkorporere i naturen så langt det lar seg gjøre. Dette har for det første et visuelt aspekt ved seg fordi det er viktig å sikre at naturen ser så inngrepsfri ut som mulig. Dette kan være av hensyn til turister, turgåere og andre brukere av fjellet, ved at hyttene ikke blir så markant synlige og en unngår store åpne landskap der vegetasjonen er synlig forringet. Det er her to aspekt ved disse begrunnelsene for å beskytte den ikke-menneskelige naturen. For det første viser informanten til estetiske hensyn der materielle inngrep i landskapet skal vises minst mulig. Det skal ikke ”se ut” som om menneskelige inngrep preger landskapet. Dette kan ses i forhold til hvordan Cronon (1996) mener villmarksbegrepet blir forstått, i lys av en konstruktivistisk forståelse, hvor ideen om villmark som uberørt er verdimesig hevet over de delene av naturen som har synlige spor etter menneskelig påvirkning og preging av naturen.

Begrepet *villmark* representerer en naturtype som forvaltningen mener er spesielt viktig å verne om, villmark representerer noe urørt og verdifullt. Villmarksbegrepet virker i stor grad å være et forvaltningsbegrep, og var ikke et begrep noen av personene med bakgrunn fra Flesberg benyttet. I kontrast til dette uttrykker informant A: (...) *man vil jo ikke at disse områdene skal forsvinne. Det skal jo være litt villmark igjen også, med villmark så mener jeg urørt natur som er inngrepsfri, dette er jo en nasjonal målsetting.* Dette er i tråd med hvordan

miljøverndepartementet definerer villmark (regjeringen.no) Det som kan måles, kvantifiseres og beskrives i kartform utgjør på mange måter innholdet i villmarksbegrepet, og på denne måten finnes det en konkret oppfatning av natur, bestående av ulike grader av natur, fra naturreservater til landskapsverneområde og nasjonalparker osv. Villmarksbegrepet kan sies å ligge til grunn for alle disse kategoriseringene, men det er allikevel gradert ut i fra verneverdier. Dette blir dermed en reduksjonistisk måte å tenke natur på, fordi naturen finnes i grunnen over alt.

Det som er viktig i forhold til dette handler om hvordan bestemte verdier ligger til grunn for kulturell verdsetting av natur, der det urørte representerer den gjenværende siste rest av natur. Villmark ses som viktig i lys av det som blir vurdert til å være uholdbare konsekvenser av moderniseringen, i den grad at det ses som nødvendig å verne disse restene av opprinnelig natur fra menneskers handlemåter. Denne økosentriske naturforståelsen handler om at naturen må ivaretas på grunn av dens egenverdi, og ikke som en verdi i forhold til de menneskene som bebor og bruker området. Det er her slik at det ikke kan eksistere noe utenfor kulturelle verdssystemer, slik at forvaltningens forståelse kan sies å utgjøre noen moralske antakelser.

Dette tydeliggjør motsetningsforholdet mellom kroppsliggjort og kulturelt definert natur og forvaltningens ytre forståelse av natur er konstruert utenifra. Her kommer de to motstridende synene på natur som forvaltningen og spesielt grunneierne representerer. Thomas Højrup (1983) mener å kunne skille mellom to former for livsformer som fordeler seg geografisk i forhold til en sentrum- periferi dimensjon. Disse ulike livsformene gjenspeiler ulike natursyn, der de sentrale myndigheter, som er lokalisert i storbyen har et bestemt syn på natur, mens befolkningen i rurale områder har et annet. Dette medfører et syn som bare delvis har gyldighet etter mitt syn fordi en kan finne ulike syn på natur både i sentrum og periferien. Men det er allikevel slik at størstedelen av landbruket befinner seg i rurale områder og kapitalistiske produksjonsformer i større grad i byer. Det er her lønns- og karrierelivsformen kommer inn ved at de kan være orientert mot bygda og Blefjell, og samtidig som de er orientert mot byen og urbane livsformer. I forhold til en skalaforståelse i lys av regionalpolitiske forståelsesmåter handler dette om ulikheter som kan forsås som diskursive uenigheter omkring steds og regionsutviklingen. Det er også slik at selv om kommunen er ilagt lokal styringsrett, kan ikke lokal bruk stride med lovpålagte oppgaver, og statlige føringer på forvaltning av sårbar natur. Dette kan også ses i sammenheng med de politiske delene av skalabegrepet, der det regionale utgjør forskjellige hierarkier i den regionale

konteksten. Sosiale og romlige ulikheter blir manifestert materielt og diskursivt gjennom ulike forståelser av sted og det regionale (Paasi 2003).

7.4 Forvaltningen og kommunalt selvstyre

Som nevnt er nærhetsprinsippet et viktig prinsipp ved det lokale forvaltningsnivået i Norge, både av effektivitets og legitimitetshensyn. Slik som saken i forbindelse med villreinproblematikken viser er det derimot ulike syn på hvordan fjellet skal kunne brukes, noe som bidrar til en rekke innsigelse fra Fylkesmannen. En av utfordringene man møter på lokalt nivå er skjønnsvurderinger som lovverket til dels legger opp til i forhold til hver enkelt sak. Derfor uttrykker informanten at det ofte er problematisk å være prinsipiell i saker som hyttebygging. Det er ofte vurderinger som ligger i gråsonen der forvaltningen har adgang til å regulere hver enkelt sak eller prosjekt. Ingen saker er helt like og det er alltid utfordringer som er vanskelig å håndtere ut i fra et generalisert lovverk. I tillegg påpeker informanten at det finnes en god del hytter som ikke har blitt bygget innenfor det som først blir avtalt og godkjent av kommunen. Disse hyttene har kommunen ikke valgt å straffe ettersom det prinsipielt sett da ville antakeligvis være nødvendig å følge dette opp i en rekke andre saker. Dette ville også kunne føre til unødvendig lav tiltro til kommunens saksbehandling og ressursbruk. Økonomi og effektivitetshensyn ligger også til grunn for prosesser i forvaltningen av slike områder. Dette viser i forhold til nærhetsprinsippet at kommunen har mulighet til å foreta skjønnsmessige vurderinger i hver enkelt sak, som en mulig helhetlig tenkning omkring forholdet mellom bruk og vern.

7.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist at den lokale og statlige forvaltningen har andre perspektiver på naturforvaltning som langt på vei samsvarer med det lovverket legger opp til, men som også er har et skjønnsmessig moment som gir adgang til å vurdere en sak ut i fra gitte erfaringer og forståelsesmåter. I forhold til saken om Gunnulfsbu handlet forvaltningsperspektivet om et vern av villreinen som et objekt eller en kategori det ligger nasjonale hensyn bak. Det synes å være et misforhold mellom forvaltningens forståelse av natur og tålbare praksiser, og grunneiernes oppfattelse av hva som er akseptable praksiser rettet mot natur. Men det synes

også å være ulikheter mellom den lokale forvaltningen og den statlige syn på ressursutnyttelse, nettopp fordi kommunen ønsket å tillate en noe større utbygging. Dette dreier seg om hvordan forvaltningen har en miljøtenkning som handler om å verne naturen mot menneskelig aktivitet som truer villreinen og den konstruerte forståelsen av natur som villmark. Gjennom forvaltningens ulike kategorier på natur forenkles naturen til kategoriserbare fenomener, der man ikke tenker helhetlig i forhold til samfunn og natur. En skiller ikke mellom sosiale fenomener og naturen. Dette handler om et ovenfra og ned perspektiv, der forholdet mellom bruk og vern blir to mer uforenelige deler av samfunnet. Det er i forhold til Blefjell også en særlig geografisk dimensjon, der ulike politiske og kulturelle skalaer danner et diskursivt felt med en særlig regional dimensjon.

I forhold til livsformanalyse handler dette om et samlet natursyn som faller inn under kapitalistisk produksjonsmåte. Her finner vi lønns- og karrierelivsformens syn på natur, der man oppfatter naturen som noe utenfor. Dette får konsekvenser for forståelsesmåter knyttet opp til naturen der perspektivet på naturen som en globe handler om dette utenfor perspektivet. Når det gjaldt forholdet til alternativ næringsutvikling på Blefjell ble det tydeliggjort et mistillitsforhold mellom grunneierne og kommunen. Dette retter seg særlig mot kommunen som mener at grunneiere og hyttebyggere, ønsker å bare ta seg til rette på Blefjell, og er et eksempel på hvordan forvaltningen oppfatter det man kan kalle for verdimessige prioriteringer fra grunneiernes side. For lokalforvaltningen er dette noe som utgjør særlige negative trekk rundt lokal utvikling.

Kapittel 8: Det regionale bildet

Innledningsvis i oppgaven gikk jeg inn på det påståtte motsetningsforholdet mellom forvaltningen og lokal næringsutvikling på Blefjell. Fokuset har vært å kunne belyse hvordan ulike livsformer kan ses i sammenheng med naturbegrepet, og hvordan dette henger sammen med et stedlig og regionalt perspektiv på stedsutviklingen. Jeg vil her sammenfatte resultatene og forsøke å gi noen svar på spørsmålene som var utgangspunktet for denne oppgaven.

8.1 Motivasjon bak praksiser

I underproblemstilling 1 stilte jeg spørsmålet om hva som motiverer Flesbergingenens praksiser rettet mot Blefjell som sted, og hva dette kan fortelle om den kulturelle og materielle utviklingen av lokalsamfunnet. Oppgaven har ut i fra denne problemstillingen hatt en natur- og praksisorientert tilnærming til å forstå menneskelig handling, der poenget var å vise hvordan samfunnet må ta i betraktning de ulike livsformenes syn på omgivelsene. Jeg fant hos grunneierne Arne og Geir at det lå tydelige verdivurderinger bak deres betraktninger om bruk og vern. Disse informantene gjør ikke et distinkt skille mellom fritid og arbeid, noe som plasserer dem innenfor selvstendighetslivsformen der arbeidet inngår i en helhetlig tenkning omkring seg selv og sine omgivelser. Selvstendighetslivsformen kan plasseres i figuren til Tim Ingold (kapittel 4 s. 49) med fokus på å forstå omgivelsen ”innenfra”, der verden oppfattes som en helhetlig sfære og der natur, arbeid og fritid står i sammenheng og er gjensidig avhengig av hverandre.

Det var her noen forskjeller mellom Arne og Geir ved at Arne tenkte mer nytteverdi i forhold til naturen, mens Geir uttrykte at det var flertydige verdier knyttet opp til natur. Blant annet gjorde han et skille mellom det rent økonomiske aspektet og andre verdier knyttet til naturen, slik som ivaretagelse av sin egen eiendom. Dette var et aspekt som var vanskelig å vurdere fordi endringer i næringen førte til at det ble vanskeligere å drive gården økonomisk. Disse endrede betingelsene i muligheter og begrensinger som næringsmessig ligger på Blefjell, har både en kulturell og materiell dimensjon. De kulturelle endringene knytter seg til bruk og vern der grunnlaget for næringsvirksomhet har gått fra bondeyrkets støls, gårds og skogsdrift, til hytteprosjekters inntekspotensiale, de materielle endringene ser en i forhold til økt hyttebygging og infrastruktur. Endrede forutsetninger for å drive jordbruk utfordrer dem til å tenke nytt i forhold til å klare seg økonomisk, men også sosiale forhold rundt bondeyrket og

mangelen på fritid kan knyttes opp til at selvstendige arbeidsformer innen jordbruk blir mindre attraktive. De materielle og sosiale konsekvensene finner en også i form av endringer i jordbruket der mindre bearbeidelse av naturen endrer forholdet til den.

Særlig Arne uttrykte at det lå en følelsesmessig tilknytning til stedet som var blitt tilegnet over tid helt fra hans oppvekst. Et av de viktigste funnene i oppgaven handler nettopp om hvordan kroppslig og kognitiv tilknytning til sted er bindende i forhold til ivaretagelse av stedet og naturen. Dette handler om å bevare naturen fordi den har en følelsesmessig verdi, en verdi som står i forhold til egne erfarte opplevelser av stedet, og ikke som en atskilt økonomisk tenkning.

Selv om Sara har vokst opp på gård er mulighetene innenfor bondeyrket ikke lenger attraktiv for henne. Hun har valgt høyere utdanning og funnet en jobb i Flesberg kommune innen turistnæringen. For Sara er motivasjonen bak hennes forhold til Blefjell noe som handler om at natur i mindre grad er konkret stedlig forankret og i større grad relatert til fritid som en meningsfull og atskilt del av arbeidet. Hun betrakter naturen utenfra med at hun omtaler den som en ressurs i arbeid og fritid som en del av turismen i området, og for henne blir Blefjell i større grad et middel for å sikre bygda arbeidsplasser. Men hun gir imidlertid uttrykk for at kognitive og følelsesmessige relasjoner til Flesberg og Blefjell er en del av hennes stedlige tilknytning og identitet. Dette gjør hun ved å beskrive Flesberg som "verdens navle", og en del av de stedlige kvalitetene handler om nærheten til Blefjell og sivilisasjonen. Hun beskriver seg selv som hjemmekjær med et uttrykt behov for å være nær familien sin og naturen, noe som i stor grad bidratt til at hun fortsatt ønsker å bli værende i bygda. Jeg vil hevde at hun ser Flesberg mer "innenfra" og lever mer "innenfor" stedet framfor å betrakte det fra utsiden. I hverdagen knytter hun seg til naturen og omgivelsene gjennom det sosiale perspektivet. Saras innenfra- perspektiv kan sies å utgjøre en betingelse og en "ressurs" i arbeidet for kulturell bærekraft, gjennom en autentisk opplevelse av stedet som essensielt for en sunn oppvekst og livsutfoldelse.

For Lise var naturen i nærmiljøet viktig sammen med sosiale relasjoner knyttet opp til Flesberg i en større regional kontekst, dette var i stor grad rettet mot Kongsberg som et viktig sosialt sted. Det sosiale handlet om hennes behov ved å søke vekk fra et for lite lokalsamfunn, og utvikle nye sosiale nettverk spesielt i forbindelse med jobb og utdanning. Ved å snakke om grader av innenfor og utenfor perspektiv er Lise i større grad enn Sara orientert vekk fra det

lokale innenfor - perspektivet. Lise skulle ikke overta hjemgården i motsetning til Sara og har færre behov og verdier knyttet til stedet, disse stedlige behovene handlet verdimeslige vurderinger knyttet til sted. For Lise har nærhet til naturen fortsatt en viktig betydning, men det er den nære naturen i nærmiljøet som betyr mest, særlig fordi hun er som småbarnsmor. Faktisk fritidsbruk for både Lise og Sara er at mye av deres sosiale aktiviteter i oppveksten også var nært knyttet til naturen, gjennom organiserte og uorganiserte aktiviteter. For Lise er Blefjell noe som hun i mindre grad enn Sara forholder seg til, fordi hun ikke har den samme tilknytningen til Blefjell, og som for henne ikke har den samme verdien. Dette er også et viktig perspektiv på stedsutviklingen, fordi det bidrar til en mindre lokal tilknytning til Blefjell som sted.

8.2 Hva er grunnlaget for forvaltningens syn på konflikten om lokal naturbruk på Blefjell?

Den lokale og statlige forvaltningen har andre perspektiver på naturforvaltning som langt på vei samsvarer med det lovverket legger opp til, men som også gir muligheter til å utøve skjønn. I forhold til saken om Gunnulfsbu handlet forvaltningsperspektivet om et vern av villreinen som et objekt eller en kategori det ligger nasjonale hensyn bak. Det ble fra kommunens side uttrykt et misforhold mellom forvaltningens forståelse av natur og tålbare praksiser, sett opp i mot det man mente var intensjonen bak grunneiernes praksiser. Dette dreier seg om hvordan forvaltningen har en miljøtenkning som handler om å verne naturen mot menneskelig aktivitet som truer villreinen og forståelsen av natur som villmark. Objekttenkningen til forvaltningen sier noe om hvordan man gjennom sektorbasert tenkning forenkler eller reduserer naturen til kategoriserbare fenomener der man ikke tenker helhetlig i forholdet mellom samfunn og natur.

I lys av livsformteori så kan vi si at forvaltningen har et natursyn som faller inn under kapitalistisk produksjonsmåte på samme måte som i lønns- og karrierelivsformen hvor natur oppfattes som noe utenfor. Forvaltningen har på mange måter et eksternt blikk, som forstår og forvalter omgivelsene sett utenfra. Innenfra – perspektivet er ikke så lett å ta fra forvaltningens side. Natursynet til forvaltningen fordrer behov for å kategorisere naturen. Villmark er et begrep som informant A i kommunen brukte for å beskrive hva som måtte

vernes. Villmark blir også da noe som eksisterer der ute. Dette handler om et dualistisk syn på natur der det eksisterer et skille mellom kulturen og naturen.

Når det gjaldt forholdet til alternativ næringsutvikling på Blefjell ble det tydeliggjort et mistillitsforhold mellom grunneierne og kommunen, der det ble hevdet at man i flere saker har hatt grunneiere og hyttebyggere som bare har ønsket å ta seg til rette på Blefjell. Dette handlet om at de lokale grunneierne i følge informant A sitt syn, bare ønsket seg tilgang til natur langt inne på fjellet under påskudd av at de ville drive næringsaktivitet. På den annen side var det derimot lett å se at grunneierne hadde et reelt ønske om å gjenreise den gamle setra og kombinere dette med reiseliv.

I saken om Gunnulfsbu handlet det fra forvaltningens side om å kjøpslå med de lokale grunneierne som ønsket utvikling, der formålet var å spare mest mulig natur. Dette er et perspektiv som synliggjør forvaltningens syn på natur ved at menneskelig aktivitet og bruk av naturen strider med oppfatningen av tålbare praksiser rettet mot Blefjell. Som jeg har ønsket å vise i oppgaven kan en ikke snakke om naturens egen tålegrense, fordi natur bare har en tålegrense i forhold til oss selv (Latour 1995). Dette betyr at en kulturell forståelse av naturen er viktig for å kunne ivareta den, og dette handler om å utvikle lokale forståelsesmåter som er best egnet til å ta vare på naturen gjennom erfaringer og diskurser. Forvaltningen gjør bestemte tolkninger av grunneiernes verdiprioriteringer fra grunneiernes side, og skriver dette inn i en sammenheng der grunneierne er noen som skaper en negativ lokal utvikling. Dette mistillitsforholdet er i stor grad gjensidig. Grunneiernes ønsker om å skape noe møter begrensninger på lokalt initiativ til utvikling på egen eiendom.

8.3 Hva forteller det regionale perspektivet om en bærekraftig utvikling på Blefjell?

Det regionale perspektivet handler om den statlige forvaltningens syn på bruk og vern i et regionalt og nasjonalt perspektiv, der Blefjell utgjør del av en større regional kontekst. Dette betyr at villrein og natur, og hyttebygging på Blefjell er et motsetningsforhold som i dette perspektivet blir vanskelig å kombinere. I forhold til en skalaforståelse i lys av regionalpolitiske forståelsesmåter oppstår det ulikheter som kan forsås som diskursive uenigheter omkring steds og regionsutviklingen. Innenfor bondeyrkets

selvstendighetsperspektiv handlet dette perspektivet på Blefjell som sted om ulike måter å kunne kombinere bruk og ivaretagelse av naturen ut i fra ulike verdimeslige prioriteringer.

I forhold til de lokale innbyggernes kulturelle forståelsesmåter knyttet opp til Blefjell, så viste dette at det her kunne ligge et nytteperspektiv i forhold bærekraftighet, gjennom lokalt baserte forståelsesmåter, som muliggjør refleksjoner og kommunikasjon omkring handlemåter. Jeg mener at det derfor eksisterer et lokalt grunnlag for en utvikling av Blefjell der en kan komme til enighet om hva som er Bærekraft. Men dette handler om lokaldemokrati og mulighetene for å utvikle en lokal plattform for bærekraft. I analysen av de lokale livsformene i Flesberg har jeg vist at den lokale kulturens betydning for en bærekraftig utvikling er vesentlig for å oppnå en sunnere utvikling. Man er avhengig av de lokales vilje til å ønske en autentisk, positiv og sunn utvikling, der de ulike livsformene inkludert forvaltningen utgjør et felt for stedsbasert kulturell forståelse av bærekraft. Man er også avhengig av de lokales vilje til å ønske en fortsatt bruk av området i et kulturelt perspektiv der tenke og handlemåter blir ansett som positive for stedsutviklingen.

Karriere- og lønnsarbeiderlivsformen er orientert i forhold til et mer regionalt og globalisert perspektiv. Det moderne samfunnet blir stadig mer mobilt, noe som åpner opp for at også andre steder får større betydning. Dette får konsekvenser for et lokalsamfunns bruk av naturen, der ulike livsformer bruker naturen ulikt. Jeg har også funnet at Blefjell som sted er en del av et større regionalt bilde, med nær tilknytning til lokalsamfunnet Blefjell og med nær beliggenhet til storbyregioner. Dette innebærer at stedet utvikler seg i retning av en mer kompleks virkelighet der steder i større grad blir utleiret (Giddens 1991), og viser at stedet må ses i en større sammenheng enn tidligere. Men det stedlige har fortsatt en stor betydning, Blefjell har en stor betydning for en del av innbyggerne i Flesberg og disse bidrar til å bekrefte Blefjell og Flesberg som sentrale steder. Jeg mener her at Sara som en del av Flesbergs fysiske og sosiale felt her er en del av en stedskonstruksjon innenfra, noe som jeg har argumentert for at er en viktig del av det å oppnå kulturell bærekraft. Selv om Lise valgte å flytte bort fra bygda betyr ikke dette at hun i ikke deltar på stedets kulturelle konstruksjon av forståelse omkring hensiktsmessig bruk av Blefjell, men at hun har langt færre praksiser som er orientert mot Blefjell, viser at fjellet i mindre grad er erfart, men til viss grad del av en kulturell forståelse.

I samfunnsplanleggingens mer entydige natursyn fremstår de ulike livsformene som distanserte og en planlegging basert på livsformenes evne til "å snakke sammen" bør derfor være et mål. Men dette er ikke et perspektiv som fremdyrker konsensus mellom aktørene, tvert i mot er det ulike syn som gjør at lokalsamfunnet reflekterer over verdien som fjellet gir. Dette er et perspektiv som ikke gir noen av aktørene forrang til å hevde det "rette" synet på natur, spørsmålet om hva som er bærekraftig stedsutvikling er da et forhold som forblir åpent. Dette handler i stor grad om at stedsbasert kunnskap omkring Blefjell er noe som tilegnes gjennom kroppsliggjorte erfaringer gjennom informantenes oppvekst (Relph 1976; Thrift 2003) og sosiokulturelle perspektiver på natur (Castree 2005; Latour 1995).

I forhold til bruk av naturområdet Blefjell er ikke dette noe som bare fremstår med negativt fortegn. Reinen på Blefjell har gått i fra å være utryddet frem til 1960- tallet da lokale grunneiere satte ut tamrein i fjellet, til å være en bestanddel av villreinstammen på Hardangervidda. I sakene om Gunnulfsbu og hyttebygging på Blefjell kom fylkesmannen sammen med kommunen frem til en form for løsning som forutsatte begrenset bruk i området, der partene møttes "på midten". Kanskje var ikke dette den dårligste løsningen på problemet, men saken viser to ulike måter å tenke rundt forholdet mellom bruk og vern, som kompliserer utfordringene i forhold til en bærekraftig utvikling. I forhold til Gunnulfsbu har jeg vanskelig for å se at grunneierne ikke hadde et genuint ønske om å ta vare på en tradisjon, naturen og næringsvirksomhet knyttet til fjellet. Spørsmålet blir da hvordan lokalbefolkningen forstår hva som er villreinens tåleevne når man "ikke ser den", og påfører den stressrelatert atferd fra lengre avstand. Dette handler om forholdet mellom mennesker og natur, der lokal kunnskap oppnås både gjennom diskursive situasjoner i lokalsamfunnet og gjennom kontakt med, og ikke distanse til naturen.

Det vil avslutningsvis være naturlig å stille seg spørsmålet; kulturell bærekraft, finnes det i forhold til utviklingen på Blefjell? Hva er betingelsene? Det finnes som nevnt ingen entydige svar på bærekraftighetsbegrepet. I forhold til en bærekraftig stedsutvikling i Flesberg, der Blefjell inngår som en naturlig del, er det i et regionalt perspektiv en sammenheng mellom de livsformene som inngår i denne lokale konteksten og de parter som inngår i den forvaltningsmessige delen av nasjonale og regionale hensyn. Dette handler om at de praksiser rettet mot Blefjell som sted er knyttet til forvaltningens naturforståelse, og de kulturelle forståelsesmåtene som er innarbeidet over tid kognitivt, diskursivt og i stor grad gjennom en aktiv og kroppsliggjort erfaring av stedet. For Arnes del handlet dette blant annet om at

dersom statlige myndighetene skal styre utviklingen ut i fra nasjonale mål, så klarer de ikke å styre stedet i en bærekraftig utvikling. Forholdet til forvaltningen presser folk til å gjøre irrasjonelle valg rettet mot naturen. Arne mente at vern og turisme presset grunneierne til å foreta valg de kanskje ikke ellers ville ha truffet. Det er derfor positivt med en enighet om lokal utvikling, der de ulike holdningene endres i forhold det lokalsamfunnet forstår som bærekraftig.

Det påståtte motsetningsforholdet mellom hyttebygging på Blefjell og naturen handler ikke om naturens tåleevne, men om menneskers forståelse av tåleevne i forhold til naturen (Latour 1995, Castree 2005). Dette innebærer at man ikke kan skille mellom den menneskelige og den ikke-menneskelige forståelsen av natur. Å vise omtanke for naturen som vi er omgitt av, er derfor en viktig del av det å ta vare på naturen. Innenfor selvstendighetslivsformen viste jeg at det finnes vurderinger og prioriteringer i forhold til det å ofre eiendommen sin. Det var helt klart et økonomisk spørsmål som meldte seg i forhold til hyttebygging. I dette problemfeltet tydeliggjøres utfordringene som lokale bønder står ovenfor, i forhold til hvordan skal man klare å skaffe et økonomisk grunnlag uten at man risikerer å tape noe. Begge grunneierinformantene mente at det var et spørsmål om hvor mye av naturen man var villig til å ofre, der det å ofre ressurser og natur handlet både om økonomi og tilknytningen til stedet.

Kulturell bærekraft er et perspektiv som også kan gi forvaltningen et verktøy for en bærekraftig utvikling gjennom lokalt engasjement og deltakelse, samtidig som innbyggerne på steder som Flesberg refleksivt endrer syn på naturen ut i fra ens egen kulturelle kontekst, der hensynet til naturen som ”subjekt” ivaretas. Et bærekraftig sted blir med dette et sted der forholdene mellom natur og kultur er livskraftige. Steder kan med dette bli et redskap som er forankret i en ”stedets etikk”, som kan sies å være ektefølt av innbyggerne. Bærekraftige lokalsamfunn avhenger også av lønns- og karrierelivsformenenes evner til å skape noe, fordi kulturell bærekraft også handler om å kunne skape en meningsfull og sunn næringsutvikling. Det er de ulike livsformene som til sammen danner en region.

I forhold til en lokalsamfunnbasert utvikling på Blefjell vil jeg trekke frem mulighetene som de lokale innbyggerne representerer. Her har jeg vist at det var ulikheter i forhold til hvordan man forholdt seg til Blefjell. Geir mente at det lå rent økonomiske hensyn bak prioriteringer omkring utbygging, men slik som jeg viste i forhold til grunneierne var det allikevel slik at de vurderte hensynet til naturen som minst like viktig. Det handlet om å bevare eiendommen som

et økonomisk verdipotensial og om omsorg for naturen, og dette viser at det er vanskelig å skille disse to perspektivene. Dette dreide seg om måten de verdivurderte sin egen eiendom, for rent økonomisk var hytteprosjektet det som ble oppfattet som mest økonomisk innbringende ved eiendommen. Dette viser både hvilke muligheter som grunneierne så for seg lå i utviklingen av eiendommen, og hvilke begrensninger i mulighetsbetingelsene som lå til grunn. Her lå det et stort potensial i å kunne utvikle felles forståelsesrammer, som en slags kollektiv eksperimentering omkring hva som er kulturell bærekraft. Naturen blir da ikke bare et middel, men også noe som har et eget mål med rett til ivaretagelse (Latour 1995).

For begge grunneierne eksisterte det en felles forståelse av lokalsamfunnets behov for å utnytte Blefjell kommersielt, men samtidig var de også skeptiske til denne utviklingen. Dette handlet om hensynet til hvordan man verdimeslig tapte eiendom (natur) til hytteformål, det ble dermed en avveining i forhold til hva man ville ofre. Men spesielt for grunneieren Arne var dette også et syn på naturen som handlet om at naturens nytteverdi kom lokalsamfunnet til gode, samtidig som han uttrykte bekymring for presset mot egen eiendom. Fordi både Arne og Geir hadde en kroppsliggjort og følelsesmessig tilknytning til stedet var det tydelig at Blefjell og eiendommen betydde noe mer enn det potensialet som lå i økonomisk utnyttelse.

Betingelsene for en bærekraftig utvikling på Blefjell som region handler om forholdet mellom bruk og vern, stat og lokalsamfunn. Lokalsamfunnet kan som helhet sies å ha en bedre forståelse av Blefjell og Flesberg gjennom kroppsliggjorte, følelsesmessige og sosiale tilknytninger til sted, der ønsket om å ta vare på Blefjell og naturen også handler om et ønske om å skape noe. Men det handler også om å føle en mindre tilknytning til lokalsamfunnet Flesberg og Blefjell gjennom å søke seg vekk fra det.

En lokal bærekraftig utvikling kan synes å ha flere fortrinn sett i forhold til statlig forvaltning av Blefjell. De lokale innbyggernes forhold til Blefjell kan sies å uttrykke et viktig hjelpemiddel i forhold til å oppnå en mer bærekraftig utvikling. Deres holdinger til bruk og vern både innenfor selvstendighetslivsformen og lønns- og karrierelivsformen, viser at det eksisterer et refleksjonsnivå omkring tema som gir mulighet til et balansert lokalsamfunnsperspektiv omkring bruk og vern. Dette perspektivet handler om kommunikasjon, der ulike erfaringer og meninger kommer frem til bærekraftighet som et etisk ideal der kulturen utgjør grunnlaget. Også når det gjaldt beskrivelser av tilknytning viste Både Arne, Geir og Sara at stedet var noe de følelsesmessige var bundet til. Dette viste at

stedsidentitet og forholdet til Blefjell handlet om noe mer enn hyttebygging og utnyttelse av eiendom. Gjennom funnene i oppgaven kan det synes som om informantene hadde en mer helhetlig forståelse på forholdet mellom utnyttelse og ivaretagelse av naturen, som var knyttet opp til kroppsliggjorte, kognitive og kulturelle perspektiv på Blefjell som sted, enn det den offentlige forvaltningen har mulighet for å kunne oppnå. Vi kan si det slik at ulike aktørers perspektiver på lokal utvikling virker inn på mulighetene for kulturell bærekraft. Dette ved at det økonomiske aspektet ved utvikling også har kulturelle aspekter i betydning av at det som gjør kommunikasjon om og forståelse av hva utvikling skal, bør eller kan være. Dette er viktig for å oppnå forståelsesmåter knyttet til en kulturell bærekraft. Disse utfordringene viser at det er relativt store hindringer i veien for at de ulike partene kan enes om en lokal stedsutvikling som er bærekraftig.

8.4 Avslutning

I løpet av arbeidet med oppgaven har jeg blitt mer oppmerksom på hva det vil si å skulle leve av naturen, og hva det innebærer å leve med, i eller utenfor naturen. Å leve av naturen på Blefjell og i Flesberg innebærer for mange i dag at man evner å kombinere denne næringen med annen virksomhet. Dette handler om at bønder evner å tenke nytt i forhold til hvordan man kan utnytte naturressurser på en hensynsfull, måte og ha troen på en næring som ikke lenger er så attraktivt som arbeidsform. Spørsmålet om kulturell bærekraft henger sammen med hvordan mennesker velger å forholde seg til det økonomiske aspektet, de ulike måtene er allikevel nokså forskjellige, da mennesker foretar ulike verdibetraktninger omkring natur og økonomi. Disse perspektivene på lokal naturbruk og offentlig forvaltning forteller at mulighetene for en bærekraftig stedsutvikling på Blefjell er til stedet. Dette handler om forvaltningens og lokalsamfunnets holdninger til Blefjell i et regionalt perspektiv, der det i stedet for å skape hindringer legges til rette for kommunikasjon og en positiv, ekte og livskraftig utvikling av Blefjell i hovedsakelig i et lokalsamfunnsperspektiv.

I et samfunn der forvaltningen har en lovpålagt normativt naturforståelse som kommer i konflikt med lokal bruk av naturen blir det lokalsamfunnet og miljøet som taper, fordi en ikke kan foreta et kunstig skille mellom kultur og natur. Naturen trenger å bli ivaretatt, i storbykjerner så vel som på Blefjell og Hardangervidda. Kunnskap om natur er viktig, men dette er en kunnskap som skapes av menneskers sosiale og individuelle erfaringer i relasjon til

naturen. Dette betyr ikke at annen kunnskap verken er irrelevant eller ubrukelig i forhold til å oppnå kulturell bærekraft, men lokalsamfunnets stedlige forankring kan bidra til en sunnere kontakt med naturen. Modernitetens distanserte virkelighet og rasjonalitet, bringer mennesket i utakt med naturens egne rytmer, og det er mye som gjenstår når det gjelder å bedre forholdet mellom mennesker og steder, spesielt i forhold til bærekraftighetsperspektivet. Jeg vil derfor hevde at en endring i forholdet mellom forvaltningen og de lokale innbyggerne er nødvendig for å oppnå en bærekraftig utvikling, og at dette må ses i sammenheng med en demokratiutvikling på lokalt nivå.

Litteraturliste:

Aase, Tor Halvdan og Fossåskaret, Erik. 2007. *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget. Oslo.

Aarsæther, Nils og Aksel Hagen. 2001. *planlegging.no Innføring i samfunnsplanlegging*. Kommuneforlaget. Oslo.

Andersen, Reidar og Hustad, Håkon. 2004. Villrein og samfunn. En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villrein fjell. *NINA temahefte 27*. Trondheim.

Andgård, Anders. Eldby, Hanne. Hillestad, Margaret Eide og Klem, Linda. 2009. Landbrukets utredningskontor. Rapport 2 – 2009. *Rekruttering til landbruket: odelsbarns holdninger til overtakelse av gård*. Landbrukets Utredningskontor.

Amdam, Roar. 2003. Legitimerande regionalplanlegging. Forskningsrapport nr 50. Møreforskning Volda og Høgskulen i Volda. Volda.

Barth, Fredrik. 1966. *Models of social organization*. Royal anthropological institute of Great Britain and Ireland

Barth, Fredrik. 1981. *Process and form in social life*. Selected essays of Fredrik Barth: Volume 1. Routledge. London.

Barth, Fredrik. 1994. *Manifestasjon og prosess*. Universitetsforlaget AS. Oslo

Berg, Nina Gunnerud og Dale, Britt 2004. Ruralitet og urbanitet – bygd og by. i Berg, G, Dale, B. Lysgård, H og Løfgren, A. 2004. *Menneske, steder og regionale endringer*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Birkeland, Inger. 2002. Kjønn og kunnskapsmakt: Det mannlige blikket. Siri Meyer og Sissel Myklebust (red): *Kunnskapsmakt*. Ad Notam/Gyldendal. Oslo.

Birkeland, Inger 2005. *Making Place, Making Self*. Travel subjectivity and sexual difference. Ashgate. Aldershot.

Birkeland, Inger. 2007. Culture, Cultural Policy and Ecological Sustainability. *Manuskript for Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*. UIB. Bergen.

Birkeland, Inger. 2008. Cultural Sustainability: Industrialism, Placelessness and the Re-animation of Place. *Etics, Place and Environment*, 11 (3), October 2008, 285-299.

Bjørkhaug, Hilde, Flø Bjørn Egil og Karoline Daugstad. 1998. *Kartlegging av lokale bruksinteresser og forvaltning I de foreslåtte verneområdene Verdal-Snåsa.Lierne samt Hartkjølen*. Rapport R-7/98 Senter for bygdeforskning.

Blekesaune, Arild og Almås Reidar. 2002. Fra reguleringsiver til markedslogikk – bondehusholdets ulike strategier for å overleve. i Almås, Reidar et.al. 2002. *Bygdeforskning gjennom 20 år*. Tapir akademisk forlag. Trondheim.

Bortne, Øystein, Grendstad, Gunnar, Selle, Per og Strømsnes, Kristin. *Norsk Miljøverorganisering mellom stat og lokalsamfunn*. Det Norske samlaget. Oslo.

Borgersen, Vidar Skaar og Såtvedt Olav. 2004. *Bleffjell*. Forlaget Langs Lågen. Kongsberg.

Brox, Ottar. 1978. Sosiale endringer i marginale bygdesamfunn, en komparativ analyse, i Thuen, Trond og Wadel, Cato (red). *Lokale samfunn i offentlig planlegging*. Universitetsforlaget. Tromsø.

Brox, Ottar. 1966. *Hva skjer i Nord-Norge?* Pax Forlag. Oslo

Bukve, Oddbjørn. 2000. Kommunal forvaltning og planlegging. 3. Utgave. Det Norske Samlaget. Oslo

Bærenholdt, Jørgen Ole. 1991. *Bygdelig*. Forskningsrapport nr 78. Publikasjoner fra Institutt for Geografi, Samfunnsanalyse og Datologi. Roskilde.

Castree, Noel. 2005. *Nature*. Routledge. London.

Cloke, P, T. Marsden, P: H Mooney. (Red.) *The Sage Handbook of Rural Studies*. Sage. London

Cresswell, Tim. 2004. *Place. A short introduction*. Blackwell publishing. Malden.

Cresswell, T. 1996. *In place/out of place. Geography, ideology and transgression*. University of Minnesota Press. London.

Cronon, William. 1996. "The trouble with wilderness; or getting back to the wrong nature". i W, Cronon (ed) *Uncommon ground. Rethinking the Human Place in Nature*, W.W. Norton, New York.

Corbett, Julia B. 2006. *Communicating Nature. How We Create and Understand Environmental Messages*. Island Press. Washington.

Dalen, Monica. 2004. *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Universitetsforlaget. Oslo

Evanoff, Richard. 2007. Bioregionalism and Cross- Cultural Dialogue on a Land Etic. *Etics, Place and Environment*. Vol 10, No. 2, 141-156,

Fjeldavli og Bjørkhaug. 2002. Ensomme bønder: i klemme mellom arbeid og fritid. i Almås, R. et.al. 2002. *Bygdeforskning gjennom 20 år*. Tapir akademisk forlag. Trondheim.

Gibbs, Graham. 2007. *Analyzing qualitative data*. The SAGE Qualitative Research Kit. SAGE Publications Ltd. London.

Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and self-identity*. Self and Society in the Late Modern Age. Polity Press. Camebridge.

Giddens, Anthony. 1996. *Modernitet og selvidentitet*. Selvet og samfunnet under sen-moderniteten. Hans Reitzels forlag. København.

Giddens, Anthony. 1997. *Modernitetens konsekvenser*. Pax forlag. Oslo.

Grønhaug, Reidar. 1978. Scale as a Variable in Analysis: Fields in Social Organisation in Herat, Northwest Afghanistan. I Barth, Fredrik. 1978. *Scale and social organization*. Universitetsforlaget. Oslo.

Halfacree, K. 2006. Rural space: constructing a three-fold architecture. I: Cloke, P, T. Marsden, P: H Mooney. (Red.) *The Sage Handbook of Rural Studies*. Sage. London

Hammersley, Martyn og Atkinson, Paul. 1996. *Feltmetodikk* / Martyn Hammersley og Peter [i.e. Paul] Atkinson ; oversatt av Tone M. Anderssen og Ane Sjøbu. Ad Notam Gyldendal. Oslo.

Højrup, Thomas. 1983. *Det glemte folk*. Livsformer og centraldirigering. Statens Byggeforskningsinstitut. Hørsholm.

Højrup, Thomas. 1989. *Det glemte folk*. Livsformer og centraldirigering. Statens Byggeforskningsinstitut. Hørsholm.

Ingold, Tim. 2000. *The perception of the environment*. Essays of livelihood, dwelling and skill. Routledge. London.

Jakobsen, Liselotte og Karlsson, Jan Ch. 1993. *Arbete och kärlek*. En utveckling av en livsformanalys. Arkiv förlag. Lund.

Jenkins, Richard. 2004. *Social identity*. Secound edition. Routledge. London.

Johnston, R.J. Gregoory, Derek. Pratt, Geraldine og Watts Michael. 2000. *The Dictionary Of Human Geography*. Fourth Edition. Blackwell Publishers Inc. Oxford.

Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne og Kristoffersen, Line. 2006. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag. Oslo

Jordhøy, Per og Strand, Olav. 2004. *Blefjell- hyttebygging og villrein*. Oppdragsmelding. NINA- Norsk institutt for naturforskning. Trondheim.

Kvale, Steinar. 1997. *Interview. En introduksjon til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels forlag. Fra 14. Opplag 2007. København.

Latour, Bruno. 1995. Å modernisere eller å økologisere – det er spørsmålet. i Asdal, K. Brenna, B og Moser, I. (Red) 2001: *Teknovitenskapelige kulturer*. Spartacus. Oslo.

Le Goff, Jacques. 1980. *Mentaliteterna, en tvetydig historia*, i Le Goff og Nora. Att skriva historia, i Bärenholdt, Jørgen Ole. 1991. *Bygdeliv*. Forskningsrapport nr 78. Publikationer fra Institutt for Geografi, Samfunnsanalyse og Datologi. Roskilde.

Lysgård, Hans Kjetil. 2004. Romlighet i studier av mennesker, steder og regioner. i Berg, Nina. G, Dale, Britt. Lysgård, Hans K og Løfgren, Anders. 2004. *Menneske, steder og regionale endringer*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim.

Mæland, Sidsel. 2005. *Fjellnatur – Hytter – Landskapsendring*. Naturvernforbundet i oppland. Snøhetta forlag as. Lesja

Nielsen, Finn Sivert. 1996. *Nærmere kommer du ikke...* Håndbok i antropologisk feltarbeid. Fagbokforlaget. Bergen.

Nordbø, Ingeborg. 2007. *Hyttefolk= Nyttefolk*. Resultater fra en spørreundersøkelse blant hyttefolk i Tinn kommune og Øyfjell, Vinje kommune. Hyttefolk.no. Tilgjengelig fra: <http://www.oyfjell.no/hyttefolk/vedlegg/65Kortversjon%20hyttefolkrapport.pdf>

Nyseth, Torill. 2001. Planlegging på lokalt nivå i Aarsæther, Nils og Hagen, Aksel. 2001. *Planlegging.no*. Innføring i samfunnsplanlegging. Kommuneforlaget. Oslo.

Nyseth, Torill og Aarsæther Nils. 2002. *Nærdemokrati*. Teori og praksis. Det norske samlaget. Oslo

Næss, Arne. 1999. *Økologi, samfunn og livsstil: Utkast til en økosofi*. Bokklubben dagens bøker. Oslo.

Paasi, Anssi. 1986. *The institutionalization of regions. Theory and comparative case studies*. University of Joensuu. Publications in social sciences N:o 9. 36.s. Joensuu.

Paasi, Anssi. 2003. Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography*, 27 (4), 475-485.

Paasi, Anssi. 2004. Place and region: looking through the prism of scale. *Progress in Human Geography*, 28 (4), 536- 546.

Rapport 26. Københavnerlivsformer. Advice analyse og Københavns kommune. Tilgjengelig fra:[www.kbhbase.kk.dk/kbhbase/gfx.nsf/Files/Kobenhavnerlivsformer.pdf/\\$file/Kobenhavnerlivsformer.pdf](http://www.kbhbase.kk.dk/kbhbase/gfx.nsf/Files/Kobenhavnerlivsformer.pdf/$file/Kobenhavnerlivsformer.pdf)

Relph, Edward 1976. *Place and placelessness*. Research in planning and design 1. Pion Limited London

Repstad, Pål 2004. *Mellom nærhet og distanse*. Kvalitative metoder i samfunnsfag. Universitetsforlaget. Oslo.

Ryen, Anne. 2002. *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget. Bergen

Selstad, Tor. 2005. I Knudsen (Red) 2005. *Sterke regioner*. – Forskning og reform. Fagbokforlaget. Bergen.

Soini, Katriina (2007). *Beyond the ecological hot spots: Understanding local residents perceptions of biodiversity of agricultural landscapes*. Turun Yliposto. Turku 2007.

Stefanovic, Ingrid Leman. 2000. *Safeguarding our common future*. Rethinking sustainable development. State University of New York Press. New York.

Strategidokument fra kommunesektoren. 2005 *Sterke regioner – tid for reform*. Kommuneforlaget.

Thrift, Nigel. 1996. *Spatial formations*. Sage Publications. London.

Thrift, Nigel. 2003. Summoning life. s. 65-77. I Cloke, P. et al. (red). *Envisioning Human Geography*. Arnold. London.

Thuan, Yi-Fu. 1977. *Space and Place: The perspective of experience*. Edward Arnold. London.

Thuen, Trond og Wadel, Cato. 1978. *Lokale samfunn og offentlig planlegging*. Red. Universitetsforlaget. Oslo

Veggeland, Noralv. 2000. *Den nye regionalismen*. Europeisk integrasjon og flernivåstyring. Fagbokforlaget. Bergen.

Wadel, Cato. 1991. *Feltarbeid i egen kultur*. Seek A/S. Flekkefjord.

Woods, Michael. 2005. *Rural Geography. Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring*. Sage, London.

Internettreferanser:

Arnesen, Tor. 1999. *Landskapet, makten og det nasjonalromantiske uttrykk*. Tilgjengelig fra: <http://www.ostforsk.no/per/Tor.Arnese/innlegg-inst-for-romkunst.htm> Sist sjekket 23.03.09.

flesberg.kommune.no: [Høringsutkast, kommunedelplan](#)
www.flesberg.kommune.no/upload/flesberg/dokumentarkiv/kommunedelplanblefjell/formannskapssak%2019.06.08.pdf Sist sjekket 24.05.2009

flesberg.kommune.no:
<http://www.flesberg.kommune.no/upload/flesberg/dokumentarkiv/m%C3%B8tedokumenter/innkallinger%202008/251108%20fup.htm> Sist sjekket 28.05.2009

laagendalsposten.no:
<http://www.laagendalsposten.no/apps/pbcs.dll/artikkel?SearchID=73133339912095&Avis=L&P&Dato=20030326&Kategori=NYHET&Lopenr=103260027&Ref=AR>
Sist sjekket: 23.04.2009

regjeringen.no:
<http://www.regjeringen.no/en/dep/md/documents-and-publications/Other-documents-and-publications/Correspondence/Selected-correspondence/2002/Fylkesdelplan-for-Blefjellomradet-.html?id=90948> Sist sjekket 01.05.2009

regjeringen.no:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/planlegging_plan-og_bygningsloven/vedlegg/Hva-er-nytt-og-bedre-i-lovforslaget.html?id=500759

Sist sjekket 23.03.2009

regjeringen.no:
<http://www.regjeringen.no/nn/dep/md/Pressesenter/Pressemeldingar/2008/trillemarka.html?id=538245> sist sjekket 28.05.2009.

regjeringen.no:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/NOU-er/1999/NOU-1999-21/8/1/1.html?id=354177> Sist sjekket 20.05.2009

slf.dep.no:

<http://32.247.61.17/skf/PT910/080910/PT910F06.HTM>

Sist sjekket 16.05.2009

snl.no:

<http://www.snl.no/Flesberg>

sist sjekket 04.05.2009

snl.no:

<http://www.snl.no/bygd>

sist sjekket 23.05.2009

ssb.no:

http://www.ssb.no/kommuner/jordbruk/hoyre_side.cgi?region=631

Sist sjekket 04.05.2009

Vedlegg

Intervjuguide:

Spørsmål.

Bakgrunn:

- Oppvekst og sosial bakgrunn (informanten skal anonymiseres): Navn, Alder, Fødested, Familiebakgrunn, sosial bakgrunn, foreldres yrke og oppvekst

Arbeid og fritid:

- Arbeid: Hva er arbeid? Hva har du arbeidet med, hvor, og hvorfor? Arbeidslivet, organisering, Beskrive arbeidets betydning (skogdrift, jordbruk), endringer/omstilling og betydninger av endringer.
- Fritid og ferie: Hva er fritid? Hva har du gjort, hvor, og hvorfor? Beskrive fritidens betydning for individuell livsform.

Bosted:

- Hvorfor bor du her hvor du bor?
- Har du noensinne ønsket å flytte fra Flesberg, og i så fall hvor og hvorfor?
- Hvordan bruker du hjemstedet?
- Hvilken betydning har hjemstedet for deg? Før? Nå? Endringer? NB betydning avhenger av bruk/praksis/arbeid, men også sosial og kulturell bakgrunn
- Hva har gjort størst inntrykk over tid av det som har skjedd på hjemstedet?

Blefjell

- Hva tenker du på med ordet "Blefjell"? Hvorfor? Hvorfor akkurat dette?
- Hvordan avgrenser du dette?

- Hvilket spesielt sted, eller del av Blefjell, er du mest tilknyttet til? Hvorfor akkurat dette?
- Hva forbinder du med Blefjells historie? Er det noe som er spesielt med dette?

Fjell som element

- Har fjellet noen spesiell betydning eller mening for deg? Hvordan og hvorfor?
- Har fjell noen spesiell betydning for befolkningen i Flesberg? Hvordan og hvorfor?
- Identifikasjon og tilhørighet til fjellområdet?(for å undersøke hvor dypt de gamle stedsmytene og stedsbildene sitter i den enkelte i dag)

Samtykkeerklæring til utdeling og undertegnelse blant personer bosatt i Flesberg som sier ja til å være med på intervju:

SAMTYKKEERKLÆRING

Dersom dere ønsker å være med på forskningsprosjektet om naturforståelse i Flesberg/Blefjell, bes du om å fylle ut erklæringen nedenfor.

Jeg bekrefter å være informert om prosjektet (gjennom informasjonsbrev eller annen skriftlig informasjon) og samtykker i å delta i forskningsprosjektet slik det er beskrevet.

Navn:

.....
Sted og dato

.....
Underskrift

.....
Underskrift

Informasjon til utdeling blant aktuelle informanter i Flesberg kommune pr. e-post eller ved oppmøte.

Til deg som innbygger i Flesberg kommune!

Vil du hjelpe meg med dette prosjektet som dreier seg om naturforståelse og miljø i ditt nærområde?

Søker personer (over 18 år) som kunne tenke seg å stille til intervju/samtale om hva ”naturen” betyr og kanskje har betydd for deg og området Blefjell – Flesberg. Intervjuet vil foregå hjemme hos deg eller dertil egnet lokale i kommunen og er beregnet til å vare i ca. 1-2 timer.

Det er frivillig å være med på undersøkelsen. Er det spørsmål du ikke kan eller vil svare på, kan du la være å svare. Du kan også trekke deg fra undersøkelsen under intervjuet uten å oppgi grunn. Den som foretar intervjuet har taushetsplikt. Alle opplysninger vil bli behandlet *konfidensielt*, og ingen andre enn undertegnede vil ha tilgang til materialet mens forskningsprosjektet pågår. Opplysninger om dere vil ikke bli lagret på søkbare måter (på datamaskin eller i arkiv). Sitater fra intervjuene vil kunne bli gjengitt i bearbeidet form i en masteroppgave som viser resultatene fra undersøkelsen, men dere vil ikke kunne gjenkjennes gjennom navn eller på andre måter.

Er det noe du lurer på eller ønsker mer informasjon kan du kontakte meg som skal gjennomføre intervjuene, student Ken Ove Heiberg på tlf....., du kan også kontakte daglig ansvarlig postdoktor Inger Birkeland på tlf.....

Tusen takk for at du tok deg tid til å lese dette.